

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRASYA ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

SSCB SONRASI GÜRCİSTAN SİYASAL YAPISI

REPUBLIC OF GEORGIA POLITICAL STRUCTURE AFTER THE USSR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Berkay ÖZGÜMÜŞ

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi ABBAS KARAAĞAÇLI

GİRESUN-2022

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 13.01.2022 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlilik öğrencisi Berkay ÖZGÜMÜŞ 'ün SSCB Sonrası Gürcistan Siyasal Yapısı başlıklı tezini incelemiş olup aday 07.01.2022 tarihinde, saat 11.00' da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Dr. Öğr. Üyesi Abbas KARAAĞAÇLI	
Üye	Doç. Dr. Kemal ÇİFTÇİ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet FİDAN	
Üye		
Üye		

ONAY

.../.../2022

Prof. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdür V.

YEMİN METNİ

Yüksek lisans projesi/tezi olarak sunduğum “SSCB Sonrası Gürcistan Siyasal Yapısı” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

13/01/2022
Berkay ÖZGÜMÜŞ

TEŞEKKÜR

Üniversitede ikinci yılımı tamamlarken akademik kariyer istememde en büyük rolü oynayan ve öğrencilik dönemimde kendime rol model olarak almak istediğim Sn.Doç.Dr. Ali Servet ÖNCÜ ve Sn. Prof.Dr. Mehmet Sait DİLEK hocalarıma, lisansüstü eğitimim ve tez dönemim boyunca her adımımı kolaylaştırmak, eksikimi tamamlamak, doğru yolu göstermek için her zaman yanımda olan Sn. Dr.Öğr.Üyesi Abbas KARAAĞAÇLI hocama, beni bugünlere getirip maddi-manevi desteklerini yıllar boyunca esirgemeyen, tüm eğitim hayatımın gerçek mimarları olan sevgili annem Aytül Nezaket ÖZGÜMÜŞ ve sevgili babam Şevki ÖZGÜMÜŞ'e, hayatımın her evresinde ayaklarımı yere sağlam basmamı sağlayan, arkamda olduğu sürece kendimi güvende hissettiğim, canımın diğer yarısı olan bir tanecik ablam Emel ÖZGÜMÜŞ DEMİR'e ve tez sürecimin başından sonuna kadar yanımda olup her türlü desteğini ve anlayışını gördüğüm, varlığıyla bana güç veren sevgili Beste ŞEŞENOĞLU'na ve bu süreçte desteğini gördüğüm herkese teşekkür ederim..

ÖZET

Soğuk Savaş döneminde iki süper gücün arasında gerçekleşen ve 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği'nin (SSCB) dağılmasıyla son bulduğu öne sürülen rekabet, 2000'li yıllar ile beraber eski Sovyet coğrafyasında değişik bir biçimde kendisini göstermiştir. Rusya Federasyonu ve ABD arasında yenilenen bir “Büyük Oyun” olarak gerçekleştiği algılanan bu rekabetin açık olarak görüldüğü devletlerin başındaysa Gürcistan gelmektedir.

Gürcistan için 1990'lı yıllar, politik, ekonomik istikrarsızlıklar ve iç savaşların yaşandığı bir dönem olmuştur. 2003 yılında Gül devrimiyle yepyeni bir döneme kapısını açan Gürcistan üzerinde Rusya Federasyonu ve ABD rekabetinin değişik sebeplerle dönemin değiştiği görülmüştür. Bununla birlikte bağımsızlık ile beraber Gürcistan'da sözde bağımsızlıklarını ilan eden Güney Osetya, Abhazya ve Acara bölgeleri çok önemli problem haline gelmiş, 2008'de Rusya ile savaş nedenini tetiklemiştir. Rusya ile gerçekleşen savaşta beklediği desteği Batı'dan göremeyen Gürcistan, gerçekleştirmiş olduğu yanlış hamleler ile ülkedeki siyasetin istikrarsızlaşmasına, hükümetlerin devrilmesi, devrimlerin yapılmasına kadar pek çok karışıklık ortaya çıkmıştır.

Bu tezde, Sovyet sonrası dönemde Gürcistan'ın siyasi yapısı ele alınacak, ilk yılları çalkantılı geçen Gürcistan'ın bağımsızlığından, coğrafyasından, kurulan hükümetlerden ve bu hükümetlerin sergilediği politikalardan bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gürcistan, Rusya, ABD, Abhazya, Güney Osetya, Acara.

ABSTRACT

The rivalry between the two superpowers during the Cold War, which is claimed to have ended with the dissolution of the Soviet Socialist Republic Union (USSR) in 1991, showed itself in a different way in the former Soviet geography with the 2000s. Georgia is one of the states where this rivalry, which is perceived as a renewed “Great Game” between the Russian Federation and the USA, is clearly seen.

For Georgia, the 1990s was a period of political and economic instability and civil wars. The rivalry between the Russian Federation and the USA over Georgia, which opened its doors to a brand new era with the Rose Revolution in 2003, has changed the period for various reasons. However, South Ossetia, Abkhazia and Adjara regions, which declared their so-called independence in Georgia with independence, became a very important problem, triggering the cause of war with Russia in 2008. Georgia, which could not see the support it expected from the West in the war with Russia, caused many confusions such as the destabilization of politics in the country, the overthrow of governments and the making of revolutions with the wrong moves it had made.

In this thesis, the political structure of Georgia in the post-Soviet period will be discussed, the independence of Georgia, whose first years were turbulent, its geography, the governments that were established and the policies of these governments.

Keywords: Georgia, Russia, USA, Abkhazia, South Ossetia, Adjara

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	II
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VI
HARİTA DİZİNİ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜRCİSTAN'IN GENEL YAPISI

1.1. Gürcistan'ın Tarihi	4
1.2. Gürcistan'ın Coğrafi Yapısı	8
1.3. Gürcistan'ın Demografik, İdari ve Sosyal Yapısı	10
1.4. Gürcistan'ın Jeostratejik ve Jeopolitik Konumu	12
1.5. Gürcistan'ın Doğal Kaynakları ve Ekonomik Yapısı.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

SOVYET YÖNETİMİ ALTINDAKİ GÜRCİSTAN

2.1.Sovyet Yönetimindeki Gürcistan	16
2.1.1. Sovyet Yönetimindeki Gürcistan'da Ekonomik Yapı	20
2.1.2. Sovyet Yönetimindeki Gürcistan'da İdari Yapı	22
2.1.3. Sovyet Yönetimindeki Gürcistan'da Kültür ve Eğitim	27
2.2. Sovyet Yönetimindeki Gürcistan'da Etnik Hareketlenme ve Milliyetçilik	28
2.2.1. Abhazya Özerk Cumhuriyeti	31
2.2.2. Acara Özerk Cumhuriyeti	36
2.2.3. Güney Osetya Özerk Bölgesi.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOVYET SONRASI DÖNEMDE GÜRCİSTAN'IN SİYASİ YAPISI

3.1. Sovyet Sonrası Gürcistan'ın Siyasi Yapısı.....	39
3.1.1. Gürcistan'ın Bazı Önemli Siyasi Partileri.....	39
3.1.2. Gürcistan'ın Soğuk Savaştan Sonra Geçirdiği Siyasi Dönemler.....	42
3.1.3. Gürcistan'ın İlk Cumhurbaşkanı Zviad Gamsakhurdya (1991-1992)	43
3.1.4. AB'ye Gürcistan'ı Tanıtan Eduard Şevernadze (1995-2003).....	45
3.1.5. "Gül Devrimi" Lideri Mikheil Saakaşvili (2004-2007)	48
3.1.6. Gürcistan'ın Son Seçimleri ve Muhalefetin Durumu	57
3.2. Sovyet Sonrası Gürcistan'ın Dış Politikası	69
3.2.1. Zviad Gamsahurdia Dönemi	69
3.2.2. Eduard Shevardnadze Dönemi.....	72
3.2.3. Mikheil Saakaşvili Dönemi	78
3.2.4. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan - Rusya İlişkileri.....	85
3.2.5. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan - ABD – NATO İlişkileri	90
3.2.6. Gürcistan Azerbaycan ilişkileri İlişkileri.....	906
3.2.7. Gürcistan Türkiye İlişkileri.....	98
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA	107

HARİTA DİZİNİ

Harita 1. Kraliçe Tamar Dönemi (1184-1212) Gürcistan Toprakları.	6
Harita 2. Gürcistan Haritası.....	10

GİRİŞ

Etnik bakımdan Gürcü soyuna katılan Acaralar, Güri olarak da bilinmektedirler. 17. yüzyılda Acarların Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine girmeleri ile beraber, Acara adını alarak, Sünni Müslümanlığı benimsemişlerdir. Gürcistan'ın Türkiye sınırında bulunan Acarya, İslamiyet'in sayesinde iki ülke arasındaki ilişkilerde olumlu katkılar sağlamıştır. Günümüze kadar Acaralar, dilini korumanın yanı sıra Gürcü dilini de kullanmaktadırlar.¹

Küçük bir coğrafyayı paylaşma durumunda kalan bölge, bu yakınlaşmanın sayesinde bazen ortak özellikleri sebebiyle birbirine yakınlaşırken bazen de farklılıkları nedeniyle çatışan taraflar haline gelmişlerdir. Bu farklılık ve benzerlikler, bu çeşit bölgelere ilgi duyan çıkarıcı gruplar açısından önemli araçtır. Bölge huzuru ve istikrarı açısından benzerliklerin ön plana çıkarıldığı uzlaşmaya yönelik politikalar sürdürülürken, kaos ve çatışma dan medet umanlar, farklıları körüklemek suretiyle düşmanlığı beslemektedirler. Ancak bilinmelidir ki bu çeşit etnik kimlik ve unsur zengini bölgelerde hiçbir çatışma istenildiği şekilde gitmez, müdahil olacak aktörlerin sayıları bilinemediği gibi kimin hangi safta bulunacağı da kestirilemez.

Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber uluslararası sistemde çok ciddi değişimlerin gerçekleştiğine tanık olunmuştur. Bu dönemler, yapısı gereği toplumsal hareketlerin yoğun şekilde olduğu bir süreci işaret etmektedir. Bu süreç içerisinde toplum güçlenerek siyasi erk üzerinde önemli etkiler oluşturan bir güç faktörüne dönüşmüştür. Ancak bu tarih bir geçiş sürecine tekabül ettiğinden dolayı toplumun sahip olduğu ve kullanabilir olan gücü kısıtlı seviyede kalmıştır. Bütün eski Sovyet Bölgelerinde yaşanmış olan değişimlerden Güney Kafkaslar da etkilenmiştir. Bu bölgede jeostratejik ve jeopolitik bakımdan çok önemli bir konuma sahip olan Gürcistan'ın da bu değişimden nasibini aldığı gözlenmiştir.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği (SSCB)'nin dağılmasıyla Soğuk Savaş ve iki kutuplu sistem son bulmuştur. Böylelikle göreceli bir istikrar dönemi yerini SSCB'den

¹ Demir, A. F. (2003). Türk Dış Politikası Perspektifinden Güney Kafkasya, Bağlam Yayınları, İstanbul, s.119.

bağımsızlığını ilan eden devletler sonrası etnik temelli çatışma ortamına bırakmıştır.² SSCB'nin devamı niteliğindeki 15 ülke arasından Gürcistan, ilk olarak bağımsızlığını ilan eden ülkelerden birisi olmuştur. Gürcistan bağımsızlığı sonrasında ayrılıkçı bölgelerle mücadele ederek, kurulmaya çalışılan yeni kurumların ve otorite boşluklarından kaynaklı bazı problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bağımsızlığı sonrasında ilk devlet başkanı olan Gamsak-Hurdiya kurulamayan istikrarsızlık ve siyasi düzen sonucu askeri darbeye istifa ederek onun yerine yapılan seçimlerle Eduard Şevardnadze iktidara gelmiştir.³ Ayrılıkçı bölge sorunlarının sürdüğü bir ortamda başkan olan Şevardnadze, iktidarı süresince Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye olarak topraklarını Rus üslerine açmış fakat aynı zamanda da Rusya Federasyonuna karşı bağımsızlığını korumak maksadıyla Batı ile ilişkilerini geliştirmiştir. 2003 yılından yapılan genel seçimlerde usulsüzlük yapılması gerekçe gösterilerek karşıt görüşlüler tarafından yapılan mitingler neticesinde Şevardnadze istifa etmek zorunda kalmış⁴ ve onun yerine Mihail Saakaşvili seçilmiştir. Yeni parlamento açılışında Saakaşvili liderliğindeki halk meclise ellerinde güllerle gelmiş ve Şevardnadze'den yönetimi bırakmasını istemiştir. Bu duruma güvenlik güçlerinin müdahalelerinin olmaması üzerine Şevardnadze görevi bıraktığını ilan etmiştir.

Ancak temelde siyasi bir boyutta gerçekleşmiş olan Gül Devrimi'nin giderek sosyoekonomik bir durum haline gelmesi oldukça dikkat çekmiştir. Gürcistan'da halk, siyasi yönetimin güçlü bir biçimde insana değer veren ve gözeten bir çizgiye ulaşmasını, sosyoekonomik sorunlarının giderilmesini istemiştir. Esasında bu durumda devrim, seçimlerde yapılan hilelere karşı değil yozlaşan sisteme karşı bir duruştur. Bu duruş modern düzenden bir kopuş, mevcut düzene karşı bir direnç ve yapının bozumu şeklinde algılanmaya başlanmıştır.

Saakaşvili iktidara geldiğinde Acara ve Javakheti'de ırkçı faaliyetlerin artmasına karşı askeri güç uygulayarak Acaristan bölgesini kontrol altına almıştır. Aynı biçimde diğer ayrılıkçı bölgeler yani Abhazya ve Güney Osetya'yı da kontrol altına alacağını düşünmüş fakat 2008 yılında Saakaşvili'nin bölgeye askeri müdahalesi neticesi

² <http://www.bilgesam.org>

³ <http://news.bbc.co.uk>

⁴ <http://arsiv.ntv.com.tr>

çatışma çıkmış ve Rusya'nın da bu çatışmaya dahil olmasıyla sorun iç sorun olmaktan çıkmış uluslararası bir boyut haline gelmiştir.⁵ Fakat Saakaşvili, Rusya -Gürcistan savaşında Batı'dan beklediği desteği bulamamıştır. Bunun yanı sıra izlemiş olduğu Batı yanlısı dış politikada gerçekleştirdiği yanlış hamleler ülkedeki siyasetin istikrarsızlaşmasına, hükümetlerin devrilmesi, devrimlere kadar birçok olumsuz neticelere sebep olmuştur.

Gürcistan'ın Cumhuriyetinin ilk yıllarında bağımsızlığa alışma süreci çok sıkıntılı geçmiştir. Günümüze kadar süren etnik problemler, bağımsızlığı sonrasında Gürcistan'ın en önemli sorunlarından. Olaylı başkanlık seçimleri ve siyasi istikrarsızlık, Gürcistan'ın iç siyasetinin ne kadar karışık bir halde olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, çalışmanın birinci bölümünde Gürcistan'ın genel yapısından bahsedilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Sovyet yönetimi altındaki Gürcistan yönetimi ve Sovyet yönetimi altındaki Gürcistan'da etnik hareketlenme ve Milliyetçilik hareketlerine genişçe yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise 1991 sonrasında bağımsızlığına kavuşan Gürcistan'ın Sovyet sonrası dönemde Gürcistan'ın siyasi yapısı ve izlediği dış politikanın günümüze kadar ki süreci detaylı şekilde anlatılmaya çalışılmıştır.

⁵ <http://en.wikipedia.org>

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜRCİSTAN'IN GENEL YAPISI

1.1. Gürcistan'ın Tarihi

Son zamanlarda Dmanisi bölgesinde gerçekleştirilen arkeolojik kazılar neticesinde, Gürcistan'da bir milyon sekiz yüz bin sene önce ilk insanın yaşadığı öğrenilmiştir. Dmanisi'deki bu kazı ayrıca Avrasya'daki en eski kazı olarak bilinmektedir. Günümüz Gürcistan topraklarında yaşayan halkın Alt-Paleolitik Çağ'a, bugünden 1.400.000-220.000 sene öncesine dek uzandığı söylenebilir. Gürcistan tarihi de günümüzden yaklaşık 2600 sene öncesine uzanmaktadır.⁶

Dolayısıyla Gürcistan tarihi uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Tarihte ezeli Gürcü devletleri şeklinde, yaklaşık MÖ 6. yüzyıl dönemlerinde günümüz Gürcistan'ın batısında bulunan Kolhida Krallığı'ndan, doğusunda da MÖ 4. yüzyıl civarında da İberya Krallığı olduğundan söz edilmektedir.⁷

Gürcistan için İngilizlerin kullandığı Georgian sözcüğünün, bir zamanlar Kafkaslar'da yaşayan din adamı olan Saint George'dan geldiği düşünülmektedir. Gürcüler de kendilerine “Kartveli” derler. MÖ 4. yüzyılda Parnavaz, dağınık şekilde yaşayan Gürcü kabilelerini bir araya toplayarak başkenti Metsheti'de “Kartli” devletini kurmuştur.⁸

Ülke sekiz vilayete ayrılarak her bir vilayete birer vali (Eristav) Kral Parnavaz tarafından atanmış, bunun yanı sıra Gürcülere ait harf oluşturulmuş ve Gürcüce devletin resmi olarak ilan edildi. Gürcü alfabesi, dünyada var olan 14 alfabeden birini

⁶ Özbay, F. (2019). ‘‘Tarihsel Süreç İçerisinde Güney Osetya Sorunu’’. BİLGESAM (Bilge İnsanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi), Erişim 14 Eylül 2019, <http://www.bilgesam.org/incele/999/-tarihsel-surec-icerisinde-guney-osetyasorunu/#>. XbsFD0gzbIV.

⁷ Aydınğün A., Asker A., Şir A. Y. (Ed.) ‘‘Gürcistan’daki Müslüman Topluluklar, Azinlik Hakları, Kimlik, Siyaset’’, Ali Asker, Alter Kahraman, *Gürcistan’da Devletleşme, Kimlik İnşası ve Müslüman Topluluklar*, Avim, s.23-24; 30, file:///C:/Users/acer/Downloads/Gurcistan_Tarihi.pdf.

⁸ Özbay, ‘‘Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Türkiye İle İlişkileri’’, s. 24.

oluşturur.⁹ Romalılar, MÖ 66 senelerinde Gürcistan'a egemen olmuştur. Batı Gürcistan'da bulunan Kolha, ilk önce Pontus Devleti ardından da Roma İmparatorluğu hakimiyeti altına girmiştir. Ardından Kartli topraklarına da egemen olmuşlardır. Bu tarihten sonra Gürcistan'da Sasaniler, Farslar, Romalılar ve Partlar varlığını sürdürmüşlerdir. MÖ 66'lı yıllarda Roma İmparatorluğu, Kafkas işgalini bitirdikten sonra 400 yıl boyunca Krallık, Roma ile birleşmiştir.¹⁰

Hız. İsa'nın on iki tane havarisinden olan Simon Kananaio ve Aziz Andres Protoklitos MS I. asırda Gürcistan'a gelerek Hristiyanlığın yayılması adına ilk adımları atmış ve böylelikle Gürcistan'da ilk Hristiyan topluluklar yaşamaya başlamıştır. 330'lu senelerde ise Hristiyanlık resmi anlamda Gürcüler tarafından kabul edilmiştir. Kapadokyalı Nino'nun daveti üzerine Kral Mirian'ın çok tanrılı inancı bırakması ve tüm hanedanı Hristiyanlığa geçirmesi belirleyici olmuştur.¹¹

Arap halifeliğinin bünyesindeki ordular MS 654'lü yıllarda Tiflis'te emirlikler kurmuşlardır.¹² 813 senesinde Prens I. Ashot'un Gürcistan'da Bagrat Hanedanı'nın ilk lideri oluşuyla neredeyse bin sene sürecek "Bagratlar Dönemi" Gürcistan'da başlamıştır. Bizans ve Arap İmparatorlukları'nda 10. asırda baş gösteren iç karışıklıklardan faydalanan Gürcü halkı varis III. Bagrat'ı ilk olarak Şida Kartli'de, sonrasında ise Birleşmiş Gürcistan tahtına layık görmüşlerdir. III. Bagrat 975 senesinde tahta geçerek 36 senelik hakimiyeti süresince Tiflis Arap Emirlikleri yanı sıra bütün ülkeyi bir araya getirmeyi başarmıştır. Böylelikle ilk ismi Sakartvelo (Gürcistan) olan devlet de kurulmuş oldu.¹³ 1122 senesinde Kral II. Davit (Ağmaşenebeli) Arap Emirlikleri'ni sonlandırarak Tiflis'i tekrar almış ve büyük Gürcü devletini kurmuştur.¹⁴ Kral Davit'in torunu Kraliçe Tamar, 13. yüzyılda yaptığı icraatlarıyla Gürcistan'ın zaferlerle dolu başarılı Altın Çağ'ını yaşatmıştır. Bu süreçte

⁹ Kasap, M. "Gürcistan Tarihi". <http://www.gdd.org.tr/syf-Gurcistan-Tarihi>.

¹⁰ Özbay, "Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Türkiye İle İlişkileri", s. 26.

¹¹ Aydingün ve diğerleri Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar, Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset, s. 525.

¹² Lortqifanidze, M. (1995). "Sakartvelos İstoria". C. I(1): 525.

¹³ Özbay, "Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Türkiye İle İlişkileri", s.27.

¹⁴ Merab Vachnadze, Vakhtang Guruli, Mikheil Bakhtadze, Sakartvelos istoria Udzvelesi Droidan 1801 Wlamde (Gürcistan'ın Tarihi Eski Zamandan 1801 Yılına Kadar), Tiflis: Artanuji Yay, 2003, s.89.

Gürcistan, civarın ekonomik, askeri ve siyasi anlamda en güçlü devletlerinden biriydi.¹⁵ Gürcistan'ın egemenliği 1184-1215 senelerinde Azerbaycan'dan Çerkesya'ya, Erzurum'dan Gence'ye kadar uzanmaktaydı. O dönemde Trabzon ve Şirvan da Gürcistan hakimiyetine girmiştir.¹⁶

Harita 1. Kraliçe Tamar Dönemi (1184-1212) Gürcistan Toprakları.

Kaynak: Darrell Slider 1995.Armenia, Azerbaijan and Georgia country studies, Glenn Curtis (Ed.),Washington, D.C. US Government Printing Office, s. 160.

13. asır başlarında kurulan göçebe Moğol Devleti, Asya'da karşısına çıkan bütün siyasi birliklere son vererek Kafkasya'yı ve en nihayetinde Gürcü Krallığı'nı hakimiyetine almıştır.¹⁷ 14. asırda ise V. Giorgi döneminde Gürcüler Moğol egemenliğinden kurtulup bağımsızlıklarını geri kazanarak eski şöhretine kavuşmaya başlamıştı.¹⁸ Ancak bu zor dönemlerde Gürcistan, Timurlenk saldırıları sonucu tam olarak

¹⁵ Ayşe Beyza Büyükcınar, Gürcü Kaynaklarına Göre Gürcistan Altın Çağ Döneminin Son Hükümdarı: Kraliçe Tamar, Karen 2017 /3 /4, s. 43.

¹⁶ "Tarih" Murat Kasab, Gürcistan Dostluk Derneği, erişim 11 Eylül 2019, www.gdd.org.tr/sayfa.asp?id=3.

¹⁷ Aydingün ve diğerleri Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar, Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset, s. 30.

¹⁸ Alasania, G. (2017). *Gürcistan Kültürü*. Uluslararası Gürcistan Eğitim Katkı ve İş Hayatı Dayanışma Vakfı.

parçalanmıştır. 1386-1403 yılları arasında Timur, Güney Kafkasya ve Gürcistan'a 8 kez sefer yapmıştır.¹⁹

16 ve 17. asırlarda Osmanlı İmparatorluğu ve Safevi İran Devleti arasında kalan Gürcistan, bu iki güçlü devletin egemenlik mücadelesine tanık olmuş ve toprakları bu süreç içinde birçok defa el değiştirmiştir.²⁰ Amasya Antlaşması (29 Mayıs 1555) Osmanlı ile Safevi Devletleri arasında imzalanmış, Gürcistan'ın güney batı ve güney kısmı Osmanlı'ya, doğusunun büyük bir bölümü ise Safevi hakimiyetine girmiştir. Neredeyse 300 sene boyunca Gürcistan'ın batısında bulunan Acara bölümü Osmanlı'nın egemenliğinde kalmıştır.²¹

18. asra dek iki devlet arasında sürekli el değiştiren Gürcü devleti, yönetime Kral II. Erekle'nin gelişiyle tekrar toparlanmaya başlamıştır. Gürcistan'ın doğusunda bulunan Kartli ve Kakheti devletlerini 1754-1798 senelerinde birleştirerek tek bir güç oluşturup İran nüfuslanmasını engellemiştir. İmereti (Batı Gürcistan) Kralı I. Solomon da batıda bulunan Osmanlı egemenliğini sona erdirmişti.²² Fakat devam eden dış tehditler sebebiyle Rusya ile Kral Kartli arasında Georgiyevsk Antlaşması (24 Temmuz 1783) imzalanmıştır. Rusya'nın bu antlaşma ile birlikte Gürcistan'ı koruma altına alması beklenmiştir.²³

Fakat Rus İmparatorluğu sözünü yerine getirmemiş, 1801 senesinde Gürcistan'ı parçalayıp ilhak etme sürecine başlamıştır. Rusya ve Osmanlı arasındaki savaşın ardından imzalanan Edirne Antlaşması sonucunda Kafkasya bölgeleri ile Gürcistan (Batum'a kadar) Rusya eline geçmiştir. Osmanlı-Rus Harbi (1877-1878) ardından imzalanan Sanstefanos Antlaşması (3 Mart 1878) ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu Batum, Kars ve Ardahan'ı savaş tazminatı olarak Rusya'ya bırakmıştır.²⁴

¹⁹ Aydingün ve diğerleri Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar, Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset, s, 31.

²⁰ "Gürcistan", erişim 14 Eylül 2019, https://insamer.com/tr/gurcistan_510.htm.

²¹ Nodar Shengelia, "Gürcistan'da Osmanlı Çalışmaları", Chveneburi Kültürel Dergisi, Say.41 (2001), s. 10.

²² Alasania, Gürcistan Kültürü, s. 12.

²³ Güngör, Bayram. "Kafkasya bölgesinde uluslararası aktörlerin değişmeyen mücadele Alanı: Gürcistan", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 40 http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/sbedergisi_b681d.pdf

²⁴ Mikheil Svanidze, Türkiye Tarihi 1299–2000, Tbilisi: Artanujı Yayınları, 2007.

I. Dünya Savaşı ardından Çarlık rejiminin sona ermesiyle 26 Mayıs 1918 yılında Gürcistan bağımsızlığını ilan etmiştir. Günümüz sınırlarından çok daha büyük alana sahip olan Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti sadece üç sene yaşayabilmiş ve Kızıl Ordu tarafından 1921’de işgal edilmiştir.

1936 senesine kadar Azerbaycan ve Ermenistan ile beraber Transkafkasya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti bünyesinde bulunan Gürcistan, 1936’da Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak SSCB’nin 15 özerk bölümünden biri olmuştur.²⁵ 1980’li senelerin sonunda da Gürcistan içinde SSCB’ye karşı birtakım milliyetçi ayaklanmalar meydana gelmiştir. SSCB’den 9 Nisan 1991’de ayrılarak Gürcistan Cumhuriyeti’ni kurulmuştur.²⁶

1.2. Gürcistan’ın Coğrafi Yapısı

Güney Kafkasya’da yer alan Gürcistan, üç bağımsız devletten bir tanesidir. 69.700 km² yüzölçümüne sahip olan Gürcistan’ın hemen hemen %80’i dağlık bir yapıdadır.²⁷ Gürcistan Devleti farklı toplumlarca değişik adlarla dile gelmektedir. Müslümanlar Gürcistan, Ruslar Gruzia, Avrupalılar ise Georgia şeklinde isimlendirmektedir. Devletin Gürcü dilinde adı “Sakartvelo” dur.²⁸ Ülkenin idari birimleri, başkent Tiflis ve 9 bölge ile Acara Özerk Cumhuriyeti ve Abhazya Özerk Cumhuriyeti’nden meydana gelmektedir.²⁹ Bununla birlikte Gürcistan Cumhuriyeti’nin idari teşkilatlanması 8 şehir, 63 ilçe ve 13 bölge şeklindedir.³⁰ Gürcistan’ın güneyinde Ermenistan, kuzeyinde Rusya Federasyonu, batı ve güneybatısında Türkiye ve güneydoğusunda ise Azerbaycan bulunmaktadır. Kara sınır boyu neredeyse 2.000 km’dir.³¹

Etrafındaki kara sınır uzunlukları Azerbaycan ile 322 km, Rusya ile 723 km, Karadeniz ile 310 km, Türkiye ile 252 km ve Ermenistan ile 164 km’dir. En uzun sınırı sırasıyla

²⁵ “Gürcistan”, erişim 14 Eylül 2019, https://insamer.com/tr/gurcistan_510.htm.

²⁶ Vakhtang Guruli, Gürcistan Tarihi XX Yüzyıl, Tiflis: Artanuji Yayınevi, 2003, s. 224.

²⁷ Hasan Oktay ve Ufuk Cerrah, Uluslararası Politikada Kafkasya, Ankara: Hitabevi Yayınları-49, Mart 2018, s. 27

²⁸ Kasab, Gürcistan Dostluk Derneği, erişim 11 Eylül 2019, www.gdd.org.tr/sayfa.asp?id=3.

²⁹ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. “Gürcistan’ın Siyasi Görünümü”. Erişim 11 Eylül 2019, <http://www.mfa.gov.tr/gurcistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa>.

³⁰ Oktay ve Cerrah , s. 56.

³¹ Bora Esen, “Gürcistan Ülke Raporu”, (İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, April 2011), Ankara, s. 2, erişim 11 Eylül 2019.

Rusya, Azerbaycan ve Türkiye’dir. Buna rağmen Gürcistan’ın total kara sınırının neredeyse %20’si direk bir ülke ile olmayıp Karadeniz’dedir.³² Güneyde Transkafkasya ve kuzeyde Büyük Kafkas dağları ile çevrili Gürcistan Cumhuriyeti’nin tektonik bir yapısı vardır. Alazani Vadisi ile Karadeniz kıyıları aralığında gerçek anlamda tarım platoları ve ovaları yer almaktadır. Gürcistan’ın doğusunda Alp Dağları’nın iklimi olan karasal iklim, batısında ise nemli, ılık Akdeniz iklimi hakimdir. Likhi Sıradağları, Gürcistan’ı doğu-batı olarak ikiye ayırmış ve iklim değişikliklerinde önemli rol oynamıştır. Bunun yanı sıra Kafkaslarda bulunan en yağışlı ülke olan Gürcistan’ın Karadeniz kıyılarında 2.000 mm³’ün üzerinde yıllık yağış miktarı vardır. Ülkenin başkenti olan Tiflis’te ortalama yıllık sıcaklık 12.8 °C’dir. Coğrafya ve iklimin sunmuş olduğu avantajlar ile Gürcistan, araştırmacıların ve turistlerin dikkatini çekecek özgün ve zengin bir floryaya sahiptir. Ülkenin %35’ini büyük ölçüde ceviz, kayın, fındık, çam ve meşe ağaçlarından oluşan ormanlar oluşturmaktadır.³³

Gürcistan’da totalde 60.000 km uzunluğa sahip 26060 adet nehir bulunmaktadır. En önemli nehirleri; Tergi (623 km), Mtkvari (1364 km), Alazani (351 km) nehirleri Hazar Denizi havzasına, Çoruh (438), Enguri (213 km), Rioni (327) Karadeniz havzasına dökülmektedir. Ülkedeki göl sayısı yaklaşık 860’tır. Pek çok gölü küçük olduğu için toplam göl alanı 170 km²’yi aşmamaktadır. Bunun yanında yarısından çoğu termal olan 2000 kadar mineral su kaynağı vardır. Gürcistan dağları yalnızca Kafkasya’da bulunmaktadır ve yaklaşık 688,506 kilometrekaredir. Dağların % 0.7’si yüksek dağları oluşturur; Janga (5.051), Kazbegi (5.033) ve Şkhara (5.193) ülkenin başlıca yüksek dağlarıdır.³⁴

³² Neslihan Şimşek, ‘‘Bağımsızlık Sonrası Dış Politika Bağlamında Gürcistan ve Gürcistan-Türkiye İlişkilerinin Boyutları’’, Yüksek Lisans Tezi, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 10.

³³ Esen, ‘‘Gürcistan Ülke Raporu’’, s. 2.

³⁴Çevre Eğitim Merkezi, erişim, 11 Eylül 2019, <http://ieic.gov.ge/%E1%83%97%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98/Water.aspx>.

(Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan) devletleri arasında ulaşım bakımından transit konuma sahiptir. Gürcistan etnik bir yapıya sahip olduğu için komşu ülkelerinin de bu diller ile iletişim halinde olduğundan söz edilebilir. 2018 yılındaki Geostat verilerinde ülke nüfusu 3.729.600'dür.³⁷ Bu verilere göre nüfusu bakımından Gürcistan devleti dünyada 119. sırada gelmektedir. Ülkedeki nüfusun %83.8'i Gürcülerden, %6.5'i Türklerden (resmiyette Azeri), %5.7'si Ermenilerden, %1.5'i Ruslardan ve %2.5'i başka milletlerden oluşmaktadır. Güney Kafkasya'daki dillerin kökeni bu şekildedir; Ermenistan'da Hint-Avrupa ailesi, Azerbaycan'da Oğuz ailesi, Gürcistan'daki Gürcü dilini ise pek çok Avrupalı dilbilimci araştırırsa da Gürcü dilbilimci Aleksandre Tsagareli'ye göre Gürcüce tam olarak belli bir dil ailesine ait değildir.³⁸ Ayrıca internet portalı olan "Kültür Gezisi"nde Gürcüce, en zor diller arasında beşinci sırada bulunmaktadır.³⁹ Gürcü milleti Ortodoks-Hristiyan dinine mensuptur. Ülkenin toplumsal yapısı çeşitli gruplardan oluşmasıyla birlikte Gürcü milleti de etnik bakımdan homojen değildir. Gürcüler, Gurililer, Lazlar (Megreller), Kartlar, Svanlar gibi boylardan ayrılmaktadır.⁴⁰

Ülkede farklı diller olmasıyla birlikte farklı dinler de bulunmaktadır. Ortodoks-Hristiyanlar %83.9, Müslümanlar %9.9, Gregoryanlar %3.9, Katolikler %0.8 ve diğer dinler ise %0.8'lik kesimi oluşturur. Kendilerini ateist olarak ifade edenlerin oranı ise %0.7'dir.⁴¹

Gürcistan tarihinin en büyük inkılâplardan biri olan "Gül Devrimi" ülke sembollerini değiştirmiştir. 13. asırda kullanılan beş haçın bulunduğu bayraktaki ilk haç Hz. İsa'yı, diğer 4 haç ise Hristiyanlığa hizmet edenleri simgeler. Günümüz Gürcistan bayrağında da kırmızı şeritli beş adet beyaz haç vardır. Ülkenin ilk resmi bayrağı Sovyet Sosyalisti andıran bir bayrak olmuştur. O bayrak Sovyetlerin yıkılışının ardından 1991 senesinden 2004'e kadar 14 yıl boyunca kullanılmış, daha sonra ülkenin

³⁷ Gürcistan İstatistik Kurumu, GEOSTAT, <http://www.geostat.ge/u.2018>, (Erişim Tarihi: 17 Ekim 2018)

³⁸ Gürcistan Milli Elektronik Kütüphanesi, "Gürcü Dilinin Kökenleri" Sitenin Son yenileme Tarihi 14 Eylül 2018, <http://www.nplg.gov.ge/wikidict/index.php/>, (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2018)

³⁹ Leni Silinger, "Gürcü Dili Dünyada En Zor Dillerden Beşincisi Oldu", 24 Ekim 2015, (çev) Ani Nemtsidze, <https://edu.aris.ge/news/qartuli-ena-msoflioshi-yvelaze-rtuli-enebis-xuteulshimoxvda.html>, (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2018)

⁴⁰ Tayyar Arı, *Orta Asya ve Kafkasya Rekabetten İşbirliği*, Bursa, MKM Yayıncılık, 2010, s.115

⁴¹ Arı, s. 117.

üçüncü cumhurbaşkanının töreninde resmi anlamda beş haçlı bayrak seçilmiştir. Bayrakta bulunan simgelerin de önemi büyüktür çünkü simge taşısa bile bayrak, Sovyetlerin dağılmasının ardından dini öne çıkarmayı hedefleyen bir semboldür.⁴²

1.4. Gürcistan'ın Jeostratejik ve Jeopolitik Konumu

Tüm dünyada süper güç olabilmek için gayret gösteren ülkeler, amaçlarına ulaşabilmek için her zaman uydu ülkeleri kullanmışlardır. Bu mücadeleler de en açık şekilde “Soğuk Savaş” ta görülmüştür. Soğuk Savaş dönemi, Sovyetlerin dağılışı ile az gelişmiş devletlerin ortaya çıkışı ile adeta süper güçlerin savaş alanına dönmüştür. Jeokültürel, jeoekonomik, jeopolitik, jeostrateji, ekonomi-politik gibi terimlerin ülkelerin güç gösterilerinde daha sık kullanılması, Soğuk Savaş'ın ardından dinamik koşullar belirgin bir nitelik sağlamıştır.⁴³

Aslında jeopolitik konum küçük ülkeler için önemli değil fakat süper güçler çizgilerini Gürcistan gibi küçük ülkeleri kullanarak sağlıyorlar. Rusya ve ABD açısından önemli bir devlet olan Gürcistan, jeopolitik açıdan komşularına nazaran önemli avantajlara sahiptir. Ülke güney, kuzey, doğu ve batı devletlerini bağlayan kavşak görevi görmektedir ve Kafkasların açık denizlere giden kapısıdır.⁴⁴

74 sene boyunca (1917-1991) 15 cumhuriyetin egemenliğine sahip Sovyetlerin yıkılması, Soğuk Savaş döneminin son bulmasıyla dünya yeni bir düzene geçmiştir. Bu yeni düzen Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'da birçok devletin kendi millet devletlerini kurmasına olanak sunmuştur. Bağımsızlıklarını ilan eden bu devletler, seneler boyu uzak kaldıkları değerlerini (özgürlük, demokrasi, insan hakları) devletlerine sağlamaya çalışmıştır. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla çıkan bu devletler, kendi devletlerini kurduklarında kültürel değerlerinden ve ulusal kimliklerinden feyiz almıştır. Küçük ancak önemli konuma sahip bu ülkeler de komşularıyla iyi iletişim içine olmaya özen gösterirler. Gürcistan devleti, bulunduğu

⁴² "Gürcistan Bayrağı En Kadim Bayrak Olarak Dünyada İkinci Yerdedir", 14 Ocak 2016, Sputnik Ajansı <https://sputnik-georgia.com/society/20160114/229790849.html>, (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2018)

⁴³ Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, İstanbul, Küre Yayınları, Doksanördüncü Basım, 2014, s. 16

⁴⁴ Davit Kamladze, "Gürcistan'ın Jeopolitik Konumu", 25 Ekim 2016, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/tavisupali-sivrtse-davit-kamladze-saqartvelos-geopolitikurimdgomareoba,28.075.927.html> (Erişim Tarihi: 25 Ekim 2018), s.1

konumda gerçekleşen çatışmalar ve rekabetler neticesinde jeopolitik ve jeostratejik bakımdan önem kazanmıştır. Dış-iç mücadeleler, ülkeyi iyi ve kötü açıdan etkilemiştir. Negatif açıdan etkilemesi hatalı siyasi gözlemciliği sebebiyle topraklarını yitirmesi şeklinde sonuçlanırken, pozitif açıdan da etrafındaki devletlerin rekabeti sonucu önemli bir konuma yükselmesi biçiminde gerçekleşmiştir.⁴⁵

1.5. Gürcistan'ın Doğal Kaynakları ve Ekonomik Yapısı

SSCB devletleri içerisinde en iyi ekonomiye sahip olan Gürcistan devleti, 1991'de birliğin yıkılmasıyla birlikte ekonomisinde bazı sarsıntılar yaşamıştır.⁴⁶ Sanayi ve tarım üretimlerinde düşüş gözlenirken, işsizlik ve enflasyon büyük ölçüde artmıştır. 1994'ten itibaren Gürcistan, döviz kurunun ve ticaretinin serbest oluşunun ardından özelleştirme politikası uygulamaya başlamıştır. Bahsi geçen ekonomik istikrar programının ardından Gürcistan'da ekonomik kalkınma başlamış ve 1995'ten itibaren GSYİH'de pozitif artış gözlenmiş ve enflasyon bir bakıma kontrol altına alınmıştır. 1998'de Rusya'da gerçekleşen ekonomik kriz kendisiyle önemli ticari ilişkilere sahip Gürcistan'ı etkilemiş ve 1998'de ülkenin büyüme hızı %2.9 kadar gerilemiştir. Kriz sonrasındaki senelerde Gürcistan ekonomisi yeniden toparlanmaya başlamış ve 2003'te %11.1 oranı ile krizden sonraki en büyük düzeye erişmiştir.⁴⁷ Gürcistan'ın temel ekonomik etkinlikleri madencilik, sanayi, tarım, hayvancılık, hidroelektrik ve turizmdir. Aslında Gürcistan bir tarım ülkesidir. Tarıma elverişli verimli toprakları ve uygun iklim şartları ile Gürcistan'da çeltik, mısır, tahıl, tütün, incir, şeftali, çay, turunçgil, üzüm, buğday ve başka meyve-sebze çeşitleri yetiştirilmektedir.⁴⁸ Bunun yanı sıra ülkedeki fındık üretimi dünyada ilk 10'dadır. Üzümden üretilen şarap, çay, fındık, tütün ve turunçgiller de ihraç edilen diğer önemli ürünlerdir. Gürcistan'daki ihracatın önemli bir parçası da maden suyudur. Çek Cumhuriyeti, Almanya, Fransa,

⁴⁵ Musaeva Ulvia, (2019). Sovyetler Birliği'nin Dağılmasından Sonra Türkiye-Gürcistan İlişkileri, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya

⁴⁶ "Gürcistan'ın nüfusu 2014 yılı verilerine göre", erişim 11 Eylül 2019, <https://old.civil.ge/geo/article.php?id=30282>

⁴⁷ DEİK, "Gürcistan Ülke Bülteni", (2012), s. 8, web: <file:///C:/Users/acer/Desktop/Academia/gurcistanulke- bulteni.pdf>.

⁴⁸ Rahmi Deniz Özbay, Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı Dünya ve Türkiye ile İlişkileri, İstanbul: İTO Yayın, s. 147.

Rusya gibi devletlerinde içinde olduğu devlete maden ihraç etmektedir. İşlenmemiş olan tarım ürünlerinden baharatlar ve çay da ihracatta önemli bir yere sahiptir.⁴⁹

Otlaklara, yaylalara ve dağlık arazilere sahip olan Gürcistan'da hayvancılık da önemli bir yere sahiptir. Koyun, keçi, domuz, sığır gibi hayvanların yanı sıra tavuk çiftliklerinin de yaygın olduğu bir ülkedir. Enerji kaynağı ve maden bakımından yetersiz kalan Gürcistan, sanayi faaliyetlerini daha çok tüketim ve donanım ürünleri üretiminden sağlamaktadır. Ülkenin temel sanayi dalları makine, inşaat malzemeleri, kağıt, gıda işletme, petrokimya sanayi, un, hububat işleme, kimya, hafif sanayi, yem sanayi, demiryolu gereçleri, demir ve demir dışı metalürji, dokuma, mobilya, elektrik üretimi, kereste, metal işleme ve ormancılık ürünleridir. Ülkenin önemli ekonomik kaynakları arasında kış ve yaz turizmine uygun alanlar gelir. Etrafı dağlarla çevrili olan Gürcistan'da Mestia, Gudauri ve Bakuriani gibi kış turizmine elverişli birçok yer bulunmaktadır. Ülkenin ekonomik açıdan en büyük avantajı coğrafi konumudur. Doğu-Batı, Kuzey-Güney devletlerini birbirine bağlayan Gürcistan devletinin önemli bir transit geliri potansiyeli vardır. Bilhassa Ermenistan ve Azerbaycan'a giden malların önemli bir bölümü Gürcistan'dan geçerek ülkeye ciddi gelir kaynağı sağlamaktadır. Bununla birlikte Gürcistan, Orta Asya ve Kafkasya'nın uluslararası pazarda taşıdığı zengin doğal kaynakların da güzergahı üzerinde yer almaktadır. İhraç ürünlerin önemli bir bölümünü doğal kaynak ve hammadde oluşturmaktadır. Temel ihraç ürünleri; perlit, bakır, çelik, makineler, farklı imalat sanatı malları, çeşitli kimyasallar, çay, madensuyu, gübre, sebze, meyve, şarap ve konyaktır. Ülke ihracatında en önemli pay şarap, çay, madensuyu, demir alaşımlar ve metal borulardır.⁵⁰

Üretim oranı düşük olan Gürcistan'ın tüketim gereksinimleri büyük ölçüde ithalat ile karşılanmaktadır. İthal ürünler; madeni yağlar, petrol ve petrol ürünleri, karayolu taşıtları-parçaları, elektronik aletler, tütün mamülleri, ilaçlar, unlar, şeker ve şeker mamülleri, organik kimyasallar, tahıllar, demir çelik ürünleri, kağıt ürünleri, plastik ürünleri, sirkeler, içkiler ve diğerleridir. Ülke doğal kaynaklar bakımından fakir

⁴⁹ TURKEXIM, "Türkiye'nin Gürcistan'a Potansiyel, Tarım ve Gıda Ürünleri İhracatı" (2014), erişim 12 Eylül 2019, <http://www.ithalatihracat.biz/?pnum=763>

⁵⁰ Özbay, Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı Dünya ve Türkiye ile İlişkileri, s. 147-148.

değildir. Şu anda bile 300 adet maden kaynağı bulunmaktadır. Ülkenin en önemli madeni manganez olmasının yanı sıra, altın, bakır, çimento, kömür, petrol, perlit, doğalgaz gibi kaynaklar da vardır. Bunun yanında zengin şifalı suları ve önemli hidroelektrik potansiyeli de mevcuttur. Gürcistan'da hidroelektrik üretimi önemli potansiyeller arasında görülmektedir. Gürcistan, hidroelektrik üretiminde SSCB devletleri arasında beşinci sırada gelirken, Ermenistan ve Azerbaycan'ın çok önündedir.⁵¹

12 devlet ile serbest ticaret antlaşması olan Gürcistan, bunun yanında “Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Antlaşmasını AB ile, “Gümrük Antlaşmaları” nı da Japonya, İsviçre, ABD, Kanada ve Norveç ile yapmıştır. Son dönemlerde Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP) ve Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı gibi projelerin yardımıyla Rusya bağımlılığından kurtulup enerji gereksiniminin karşılanması için önemli adımlar atılmıştır.⁵²

⁵¹ Özbay, Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı Dünya ve Türkiye ile İlişkileri, s. 149-150.

⁵² “Gürcistan”, İnsamer, erişim 12 Eylül 2019, https://insamer.com/tr/gurcistan_510.htm.

İKİNCİ BÖLÜM

SOVYET YÖNETİMİ ALTINDAKİ GÜRCİSTAN

2.1.Sovyet Yönetimindeki Gürcistan

1922’de Sovyetler Birliği, Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan’ın Sovyetleştirilmesinden sonra bölgedeki idareyi güçlendirmek ve Kafkas devletleri arasındaki sınır sorunlarının çözülmesini sağlamak amacıyla bu üç devlet ile Transkafkasya Sovyet Sosyalist Federasyonu’nu oluşturmuştur. Sovyet yönetiminin Güney Kafkasya’da kurulmasının ardından Lenin vefat etmiştir. Lenin’in ölümüyle, 1924-1926 seneleri arasında Politbüro’da bazı kurnazca manevralar yapan Stalin, Kamenev-Zinoviev ile Troçki ikilisinin Komünist partideki desteklerini kaybetmelerini sağlamıştır. Bunun yanı sıra Stalin, partide gerçekleştirdiği çalışmalar neticesinde Buharin grubuna üstün gelerek 1929’da partinin ve ülkenin kontrolüne hakim olmuştur. Stalin’in devlet yönetimini eline almasından sonra Transkafkasya bölgesinde bulunan Gürcistan’ın ekonomi imkanlarının kullanılması ve ülkenin Sovyetleştirilme çalışmalarının hızlandırılması için 1930 yılında Gürcistan’da bulunan toprak sahiplerinin ortadan kaldırılması emrini Mikhail Kakhiani’ye vermiştir.⁵³

Mikhail, bu rejimin sürekliliğini sağlayacak Gürcü genç komünistleri bunların üzerine gönderip kendisine verilen emirleri layıkıyla yerine getirmiştir. Gürcistan’daki bu sınıfın ortadan kaldırılması esnasında daha sonra bu kişiler ülkede problem çıkarmamaları için Sibirya’ya gönderilmişlerdir. Fakat ülkedeki sınıfsal kimlik net çizgilerle belirlenmediği için çok sayıda masum köylü aile de cezalandırılarak sürgün edilmişlerdi. Ülkede bulunan küçük çiftlik sahipleri, yıllardır alışmış oldukları düzenin birden sarsılması ve birleştirilmiş çiftliklerde çalışmaya zorlandığı için yeni düzene karşı tepki göstermişlerdir. Bunun yanı sıra Gürcistan’da bu sistemin zorla uygulanması ülkede bir kaos ortamına sebep olmuştur. Diğer taraftan Rus köylüler tarafınca uygulanan mir sisteminin birleştirilmiş çiftlik uygulamasına benzer

⁵³ Vernadsky, G., Rusya Tarihi, Çev.: D. Mızrak, E. Ç. Mızrak, Selenge Yayınları, İstanbul, 590s, 2009.

yanlarının olması ve bazı sorunlara rağmen bu durum onlar için ciddi bir sorun olarak görülmemiştir.⁵⁴

Halbuki Gürcistan ve Kafkasya'ya has bireysencilik, birleştirilmiş çiftlik sisteminin anlaşılmasını güçleştirmiştir. Bu durum yüzünden Kızıl Ordu birlikleri ve köylü çeteler arasında birtakım çatışmalar baş göstermiştir. 1931'de Gürcistan'da bulunan kaos ortamının doğurduğu karışıklığa engel olamayan Kakhiani, bu birleştirilmiş çiftlik uygulamasının devam etmesi durumunda Gürcistan'da bir iç savaş çıkma ihtimalinin olduğunu Moskova'ya bildirmiştir. Stalin, Kolhoz sistemini zorla uygulatma girişimine karşılık kitlesel tepkiler verildiğini görüp, 1930'da geri çekilmiş ve kabahati emirlerini hatalı uygulayan idarecilere atmıştır. Kakhiani verilen emirleri layıkıyla yerine getirmesine rağmen, Stalin onu görevden alıp Orta Asya'ya sürgüne göndermiştir. Kolhoz sisteminin mimarı olan Stalin de hep yaptığı ve yapacağı gibi sadakatli adamlarından birini feda etmiştir.⁵⁵

Stalin, Gürcistan ve Kafkasya'da birleştirilmiş çiftlik sisteminin beklenen sonucu göstermemesi ve sistemin kaosa sebep olması sebebiyle Moskova'da zor duruma düşmüştü. Buharin ve Troçki grupları da ortaya çıkan durumlardan faydalanarak, Transkafkasya Federasyonu Sekreteri olan Beso Lominadze'nin yardımıyla Stalin'in görevden uzaklaşması adına kampanya başlatmıştır. Stalin ise kendisi üzerine oynanan bu oyunları öğrenince bu kişileri tutuklatmıştır. Daha sonra Transkafkasya'da gizli bir polis şefi olan Lavrnti Beria'yı ülkeyi kontrol etmesi adına 1931'de Transkafkasya Komünist Partisi sekreterliğine atanmıştır. Transkafkasya kesiminin birinci sekreteri olan Kartvelişvili 1932'de Beria'nın etkinlikleri ardından görevini Beria'ya bırakmak zorunda kalmıştır. Böylelikle Stalin ile yakın ilişkisi olan Beris Transkafkasya'da güçlü bir konuma gelmiştir.⁵⁶

Bu güçlü konum ile Beria ülkede kısa süre içinde kontrolü ele geçirmiş ve Stalin'e karşı başarılı hizmetleri olmuştur. Stalin de bu hizmetlerinin karşılığı olarak Bera'yı NKVD'nin başına koymuştur. Stalin aynı zamanda bütün ülkeyi yakınında bulunan

⁵⁴ Onay, Y., Rus Stratejisinin Mimarları, İlgı Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 256s, 2008.

⁵⁵ Uludağ, M. B., "Rusya ve Sovyetler Birliğinde Gürcüler ve Gürcistan", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 126, 2003

⁵⁶ Uludağ, s.127.

kişiler ile kontrol altına alabilmek için kadrolarını ona göre oluşturmuştur. Bu tutumlarında lider kadroların yıkılması için Robespierre gibi mahkemeler kurulmuştur. 1936 yılının Ağustos ayında Smirnov, Zinoviev, Kamanev ve takımları, 1937 yılının Ocak ayında ise Serebriakov, Radek, Sokolnikov, Piatakov ve ekibi düzmece davalar yüzünden idam edilmiştir. Tüm bu gelişmeler yaşandığı sırada, 1936 yılında ilan edilen Sovyetler Birliği Anayasası ile birlikte 1923'te ilan edilen ilk anayasanın mükemmel birleştirici niteliği biraz olsun esnetilmişti. Böylelikle kabul edilen yeni anayasaya bağlı olarak Aralık ayında Gürcistan'ın da içinde olduğu Transkafkasya Sovyet Federatif Cumhuriyeti dağılmıştır. Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan devletleri her biri birer Sovyet Cumhuriyeti olmak üzere ilan edilmiştir. Ardından Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin bir üyesi olmuştur. Stalin, yaşamının son dönemlerinde II. Dünya Savaşı'nın etkisi ile her şeyden kuşku duymaya başlamıştır. Bilhassa Gürcistan'da Beria'nın doğduğu bölge olan Mingrelia kuşkulandığı yer olmuştur. 1951'in Kasım'ında Stalin'in Mingrelia için Merkez Komitesi'ni zor durumda bırakması sonucunda yerel komünist yöneticileri bu etkinliklere göz yummaları sebebiyle görevlerinden alınmışlardır. 1952'nin Mart ayında yine Merkez Komitesi tarafınca alınan bir karar ile birlikte Gürcistan'ın bütün parti örgütleri hedef alınmıştır. Beria'ya rakip olmak için ortaya çıkan Stalin taraflı bir grup, Beria'yı yıpratmak için kendi vatani konusunda Stalin'e gerçekliği olmayan raporlar sunmuşlardır. Bu yaşananlar üzerine Beria, 1952'nin Nisan ayında Gürcistan'a geçerek Gürcistan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin yapmış olduğu toplantıda Gürcü gençliği ve milleti arasında gerici zihniyetteki ırkçı eğilimlere müsaade edilmemesi konusunda ikaz etmiştir. Predizyum Başkanı ve Başbakan görevden alınırken, A. G. Mgeladze Gürcistan Komünist Partisi'nin Birinci Sekreterliği'ne getirilmiştir. Göreve yeni başlayan Mgeladze, hiç zaman kaybetmeden GKP'de büyük bir revizyon yapıp çok sayıda insanı görevlerinden almıştır. Görevden alınanlar arasında Beria'nın korumasında olan Başbakan yardımcısı Valerian Bakradze bulunmaktaydı.⁵⁷

Stalin'in yaşamını yitirmesinden sonra 1953'te onun en sadık olan adamlarından olan Beria, Molotov ve Malekov birlikte çalışarak birkaç hafta boyunca bütün SSCB'yi

⁵⁷ Uludağ, s.130.

yönetmeyi başarmıştır. O dönemde Gürcistan'a yakından ilgi göstererek GKP Sekreteri olan Mgeladze'yi mevkisinden alarak onun yerine Mirtskhulava'yı göreve almıştır. Fakat SSCB'de Beria otoritesi çok uzun sürmeyip 1953 yılının Temmuz ayında tutuklanmış, 1953 Aralık ayında ise idam edilmiştir. Beria'nın tutuklanmasının ardından II. Dünya Savaşı esnasında Kızıl Ordu'da görev yapan başarılı komutanlardan biri olan Vasili Mzhavanadze KP Birinci Sekreterliğe yerleştirilerek ardından KP İkinci Sekreterliğe P. V. Kovano, Givi Javakhişvili ise başbakan olarak seçilmiştir. Tüm bu gelişmelerin ardından Sovyet Gürcistan'da istikrar ve liberalleşme dönemi başlamıştır. 1953'te GKP Birinci Sekreterliği'ne atanmış olan Mzhavanadze, 1972 senesine kadar devleti 19 sene boyunca tek adam olarak yönetmiştir.⁵⁸

Bu yıllarda Gürcistan'da yeni bir Sovyet yapılanması meydana gelirken, Nikita Kruşçev (Kızıl Ordu Komiseri) Stalingrad galibiyetinin vermiş olduğu itibarla Komünist Partisi'nde yükselmişti. Bunun ardından savaş sonrasında Polibüro'ya yerleşmiş ve Stalin'in vefatından sonra başlayan iktidar kavgalarında 1955'a dek partide üstünlük kazanmıştı. Parti Genel Sekreteri olarak girdiği yirminci kongreden güç kazanarak çıkmak isteyen Kruşçev, bunun için farklı bir mesaj vermeyi hedefliyordu. 1956 yılının Şubat'ında kongrenin kapanış konuşmasında Stalin'i eleştiren bir konuşma yapmıştır. Yaptığı konuşmada Stalin'in yapmış olduğu işlerden sadece onun sorumlu olduğunu ifade ederek acımasız cümleler sarf etmiştir. Kruşçev, toplantıda oldukça gizli bir konuşma yapmasına karşın konuşması bir şekilde sızdırılarak millet tarafından öğrenilmiştir. Stalin için iddia edilen ağır ifadeler ve suçlamalar, memleketi Gürcistan'da yoğun tepki görmüş ve 1956 yılında Tiflis'te çok büyük sorunların yaşanmasına sebep olmuştur. Bilhassa Gürcü gençler, Stalin karşıtı bu iddialar ile aslında Gürcülerin hedef olduğunu düşünmekteydiler. Tiflis'te baş gösteren bu hareketlenme, yirmi kişinin öldürülmesinin ardından şiddet ile bastırılmıştır. Başta Stalin'i korumak için başlayan bu hareket sonradan amacından çıkıp Moskova'da bulunan KP üyelerine yönelik olmuştur. Gürcistan'da baş gösteren bu hareket var olan komünist düzenin yerleştiği gençler tarafından uygulanması, bu sistemin hatalarının olduğunu da gözler önüne sermiştir.⁵⁹

⁵⁸ Uludağ, s.132.

⁵⁹ Uludağ, s.133.

2.1.1. Sovyet Yönetimindeki Gürcistan'da Ekonomik Yapı

Dağlık yapısı ile Gürcistan, tarıma uygun toprakları az olan küçük bir ülkedir. Gürcistan'ın sadece %40'ı tarıma uygun olmasına karşın bu dilimin yalnızca %20'sinde ekim anlamında verim alınabilmektedir. Yer altı kaynakları bakımından çok zengin bir ülke de olmamakla birlikte Sovyet idaresi kurulduğunda mümkün olduğunca madencilik ve tarım üzerine gelişmeler yaşanmıştır. Bunun yanı sıra Tiflis kentinde demiryolu ve imalat üzerine kurulan bir sanayi ile Batum şehrinde Bakü'den alınan petrolü işleyen bir sanayi de vardı. Ayrıca Gürcistan'a bağlı Çiatura'daki manganezin az da olsa üretimi yapılmaktaydı. 1930'lu senelerde Gürcistan'da Sovyetler Birliği tam anlamıyla denetimi ele aldıktan sonra bahsedilen sanayi bölgelerinde yeni gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler ile Gürcistan'daki şehirlere bilhassa Tiflis'e köylerden ve başka bölgelerden yapılan göçlerde artış yaşanmıştır. Gürcistan'da atılan bu sanayileşme adımları II. Dünya Savaşı esnasında ve sonrasında devamlılığını sürdürmüş ve Gürcülerin refahı seviyesinde ciddi bir artış yaşanmıştır. Kura nehrine kurulmuş olan Zemo Avçhala hidroelektrik santrali (1924-27) ile faaliyete geçen elektrik üretiminin ilerlemesiyle beraber oldukça ciddi üretim miktarlarına ulaşılmıştır. Ülkede gerçekleşen tüm bu ilerlemelere karşın, Gürcistan elektrik açısından Rusya'ya bağlıdır. Bugün bahsedilen hidroelektrik santralinin teknolojik açıdan geride olması durumu ile beraber Gürcistan'da birçok kayba neden olmakla birlikte ülkenin Batum şehrinin Türkiye'den elektrik almak durumundadır. Fakat Gürcistan'ın hidroelektrik potansiyeli düşünüldüğünde mevcut ekonomik sorunlar gibi bu enerji probleminin de sermaye sorununun çözüme kavuşmasıyla mümkün olduğu açıktır.⁶⁰

1944'te kurulmaya adım atılan Rustavi kenti, ağır sanayi bölgesi olma amacıyla etkili hale getirildi ve 1950 senelerinde Rustavi'de demir-çelik üretimi başladı. Bu tarz metalürji tesisleri teknik açıdan SSCB'deki en iyi olanlardandı. Transkafkasya'nın merkezinde bulunan bu tesisler, yalnızca Gürcistan açısından değil, bütün bölgenin metal gereksinimini gidermek için yapılmıştır. Rustavi bir sanayi bölgesi olmasının

⁶⁰ Uludağ, s.150.

ardından hızlıca gelişme göstererek yirmi senede ülkenin en kalabalık üçüncü şehri haline gelmiştir. Rustavi'nin ilerleyişine destek verecek olan yakın çevredeki ağır sanayi bölgeleri de desteklenerek bu gelişimin devamlılığı sağlanmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki senelerde başlayan sanayi yatırımlarının temelini oluşturacak Tqvarçeli, Akhaltzikhe, Tkibuli gibi büyük kömür yatakları da hızla gelişim göstermiştir. Bu çabalar neticesinde 1966 yılındaki total sanayi 1913 yılı ile karşılaştırıldığında neredeyse kırk kat artmıştır. 1940 yılında yalnızca iki yüz tonu bulan çelik üretimi, Rustavi'de faaliyet bulduktan sonra 1957'de sekiz yüz tonu aşmıştır. 1955-57 senelerindeki demir üretimi iki senelik süreçte iki yüz bin ton kadar artmıştır. Kömür üretiminde ise artış çok daha fazladır. 1913'te yetmiş bin ton iken 1940 yılında altı yüz bin hatta 1957 yılında üç milyon tonu bulan bir artışın olduğu görülmüştür.⁶¹

Bu ilerlemelerle beraber manganez açısından Çiatura ocakları 1990 yılındaki bir milyon üç yüz on altı bin tonu bulan üretimiyle manganez üretiminde dünyanın en önemli işletmelerinden biri haline gelmiştir. Fakat Sovyetler Birliği sürecinden sonraki politik karışıklıklar, Gürcistan'da her alanda gerileme yaşanmasına sebep olduğu gibi madencilikte de gerileme yaşanmıştır. Ülkenin tarım etkinliklerine bakıldığı zaman 1930 senelerinde ekilebilen topraklarda yaklaşık bin kadar birleştirilmiş çiftlik ve neredeyse dört yüz devlet çiftliği kurulmuştur. Gürcistan'da birleştirilmiş (kolektif) çiftliklerin yaygınlaşmasının ardından tarımda ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. Fakat ülkede dağların ekilebilen alanlardan daha çok yer kaplaması nedeniyle ekilebilen alanlar yalnızca %40'ı oluşturmaktadır. Bu üretimde narenciye, şaraplık üzüm, sebze ve diğer meyveler ağır basmaktadır. Diğer taraftan ülke şeker, buğday gibi temel besin maddelerinin üretimi konusunda da dışa bağımlı durumdadır. Ancak Karadeniz iklimi ve Kafkas Dağları'nın etkisi ile Sovyetler'de çay üretimi merkez sayılmaktadır. 1950 senelerinde çay üretimi konusunda ciddi bir artış yaşanarak 1960 yıllarında yüz yetmiş bin tonu bulan yaş çay yaprağı, 1990'lı yıllarda beş yüz bin tonu bulmuş ve Sovyetlerin %95 çay üretimini karşılar hale gelmiştir.

Ülkede ekilebilen toprakların neredeyse yarısı hayvancılık sektörü için mera olarak kullanılmaktadır. Gürcistan, Sovyetler Birliği sürecinde hayvancılıkta gayet zengin ve

⁶¹ Uludağ, s.152.

kendine yetebilir duruma gelmiştir. 1960'lardaki ekonomik ilerlemelerle paralel olarak ulusun refah düzeyinin artmasına ve başka isteklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sovyetler Birliği sürecinde ülkede ekonomiye katkı sağlayan önemli kaynaklardan biri ise turizmdi. SSCB'de bulunan çok kurak veya çok soğuk birçok bölgenin aksine Gürcistan, güzel bir doğa ve ılıman bir iklime sahiptir. Bu sebeple Gmereti, Batum, Meskheti ve Abhazya kıyılarına tatil ve dinlenme açısından ciddi turizm yatırımları yapılarak ekonomik ve turistik açıdan katkıda bulunması sağlanmıştır. Diğer taraftan tüm bu ekonomik gelişmelerin yanında, Sovyetlerin dağılışının ardından Gürcistan ekonomisi ciddi problemlerle karşılaşmıştır. Geçiş sürecinin yarattığı siyasi sorunlar ve yeni kurulan rejim ile ekonomik sorunların düzelmesi önlenememiştir. Bu süreçte yaşanan ekonomik sorunlar SSCB'nin neredeyse tüm eski cumhuriyetlerinde yaşanmıştır. Fakat bu devletlerdeki ekonomik problemler mevcut kaynakların bilinçli ya da bilinçsiz kullanıma bağlı olarak inip çıkmaktadır. Ekonominin toparlanması Gürcistan'daki etnik sıkıntılarla beraber zorlaşmıştır. Bu sebeple hem Gürcistan hem de diğer devletlerdeki ekonomik düzenin milletin refahını arttıracak seviyeye getirilmesi için başta ülke içindeki problemlerin çözülmesi gerekmektedir. Bunu sebebi de politik bir iktidarsızlığın söz konusu olduğu bir ülkede ekonomi ile birlikte diğer devlet denetimlerinin de sağlanması son derece zordur.⁶²

2.1.2. Sovyet Yönetimindeki Gürcistan'da İdari Yapı

Çarlık Rusya'nın 1801'de Gürcistan'ı ilhak etmesinin ardından Ruslar oradaki yönetimi sağlamak amacıyla birtakım reformlar yapmışlardır. General Knorring ise bu reformların uygulanıp kontrol edilışinden sorumlu sayılmıştır. Ülkedeki Çarlık idaresi 1801 senesinden önce Doğu Gürcistan'da yapılanmaya başlamıştır. Ardından ise 1803-04 aralığında batı Gürcistan bölgelerinde teşkilatlanma başlamıştır. Çarlık idaresi ilk etapta Gürcistan Yüksek Meclis Hükümeti'ni Tiflis'te faaliyete geçirmiş ve ülkeyi daha rahat idare edebilmek için 5 idari bölgeye (Uezd) ayırmıştır. Gürcistan'da yürütülen idari yapıya bakıldığında, Yargı Organları, Meclis Hükümeti, Maliye ve Yürütme şeklinde ayrıldığını görmekteyiz. Diğer taraftan Doğu Gürcistan'da (Tiflis) bir Meclis Hükümeti kurulmasının halk tarafından tepki alışını dikkate alan Çarlık

⁶² Musaeva Ulvia, Sovyetler Birliği'nin Dağılmasından Sonra Türkiye-Gürcistan İlişkileri, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2019.

idaresi, Batı Gürcistan'da da aynı tepkiyi görmemek için mevcut krallıkları da Çarlık'a bağlamış ve reformlara devam etmiştir. Fakat bu krallıkların da muhalif tavırlarından dolayı geçici hükümetlere çevirerek bu şekilde idare etmeye devam etmiştir. Rusya'nın bir vilayeti olarak bilinen Gürcistan'da yerel yönetim birimlerinin kontrolünü Kafkasya Valisi tarafından atanan Rus askeri idareciler yürütmekteydi. 1917'de Bolşevik İhtilali'nden sonra kabul gören 1924 Anayasası'na dek Gürcistan'daki durum bu şekilde sürmüştür. 1924'e dek devam eden yönetim yapısına bakıldığında idari özelliğe sahip olsa bile, bu yerel idarecilerin millete çok da fazla katkısı yoktu. Hizmetten ziyade acımasızca ve sık sık alınan vergiler ile bu vergiler sebebiyle fakirleşen halk vardı. Çarlık Rusya'daki idari sistemde ileri düzeyde bir idarenin oluşturulması için 1905 ihtilalinin ardından, Dumaların (Rus Meclisleri) açılması ile mümkün olmuştur. 1905 yılından sonra açığa çıkan bu Dumalar: Menşevikler, Sosyalist İhtilalciler, Kadetler ve Ekim İhtilalcileri isimleri altında siyasi partilerin oluşturduğu birimlerdir. Bu partilerde bulunan milletvekilleri millet oyu ile Dumalara girme hakkına sahipti. Duma'nın sahip olduğu yetkilere limit koymak amacıyla kurulan Devlet Konseyi elemanlarının yarısı Çar tarafından seçildiği için Duma'da çıkarılan herhangi bir yasayı da engelleyebilmekteydiler. 1906'da liberal görüşlü üyelerden oluşan birinci Duma, Çar'ın bakanları ile aralarındaki anlaşmazlıktan ötürü ilk toplantısından kısa bir süre sonra dağılmıştır. Bu olayın ardından Duma elemanlarından iki yüzünün Rus milletini pasif bırakmaya davet etmesine karşın bu davet halk tarafından ciddiye alınmamış bu milletvekilleri hapis edilmiştir. 1907'de toplanan ikinci Duma da ilki gibi dağıtılmıştır.⁶³

Üçüncü Duma ise toplanmadan önce, Çar seçim tarzını değiştirerek köylü oylarını azaltıp toprak sahiplerinin oylarını ise arttırmıştır ve üçüncü Duma Çar'a sadık ve Rus temsilinden uzak bir kitle olarak oluşturulmuştur.⁶⁴ Diğer taraftan Çarlık Rusya'da tepkilere sebep olan ve ihtilal düşüncelerinin de beslenmesini sağlayan toprak düzenini desteklemek için Başbakan Stolipin 1908'de "Arazi Reformu" kabul görmüştür. Fakat onun öldürülmesi ve I. Dünya Savaşı'nın ardından gerçekleşen siyasi ve ekonomik

⁶³ Oral, Tolga, "Sovyetler Birliği Yönetimi Altında Gürcistan", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahraman, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 2011.

⁶⁴ Ataöv, T., Sovyetler Birliği Devlet İdaresi, Sevinç Matbaası, Ankara, s. 11-12, 1961.

gelişmeler sebebiyle bu reform umulduğu gibi sonuçlanmamıştır. Bu gelişmelerin yanı sıra Rusya'daki Bolşevikler, çalışma koşulları kötü olan işçileri ve köylüleri var olan durumdan yararlanarak kendi yanlarına çekmişlerdir. Rusların I. Dünya Savaşı'ndaki mağlubiyeti de tahammülü aşmış ve 1917'nin Mart'ında Bolşeviklerin liderliğinde millet destekli bir ihtilal yapıp II. Nikola'nın tahtına son verilmiştir. Boşalan idareyi de Kerenski liderliğinde Geçici Hükümet devralsa bile Bolşevikler bu idareyi Lenin liderliğinde 1917 İhtilali ardından Rusya'da Bolşevik Partisi iktidar olmuştur. Bolşevik İhtilali'nden önce ve sonra, Gürcistan'da Bolşeviklerden ziyade çok daha güçlü sosyal alt yapısı olan Sosyal Demokrat Parti'deki idareciler Gürcistan'ın bağımsızlığı hedefiyle çalışmalarını devam ettirmekteydiler. 1917 ihtilalinin ardından Rusya Geçici Hükümeti, Transkafkasya'yı kolay yönetebilmek amacıyla Özel Transkafkasya Komitesi'ni (OZAKOM) kurmuştur. Ozakom'un kurulmasının ardından 1917 yılının Mart ayında Tiflis'te bir Menşevik politikacısı olan Noe Jordania önderliğinde Asker ve İşçi Mebusları Sovyeti kurulmuş ve bunun ardından ikisi birleştirilerek tek elden idare edilmiştir. Gürcistan'da bulunan Sovyet ve Ozakom ile beraber Transkafkasya'da iki idare oluşturulmuş fakat zaman içinde Menşevikler güç kazanarak Ozakom'daki yönetimi devralarak Gürcistan'ı tek güç olarak idare etmeye başlamışlardır. 1917'de Bolşeviklerin ihtilal yaparak geçici hükümetlere son vermeleri ve bütün Rus iktidarını idareleri altına almalarından sonra Bolşeviklerin Güney Kafkasya'da etkin olmalarını engellemek için Ozakom'un yerine geçecek Transkafkasya Komiserliği kuruldu ve başına A. Çhknkeli geçirilmiştir.⁶⁵

1917 senesinin Kasım'ında kurulan bu komiserlik bölgedeki yönetim açısından son derece önemlidir. Parlamento şeklinde bir meclis kuran bu komiserlik, her ulusun kendi iç işlerinde özgür olabileceğini kararlaştırmıştır. Bunun yanında kurulan bu komiserlik, Bolşevik İhtilali'ni reddederek Güney Kafkasya ülkelerinin bağımsızlığa doğru ilerlemesinde etkili olmuştur.⁶⁶

⁶⁵ Karagöz, E., Güneybatı Kafkasya Siyasal ve Sosyal Mücadeleler Tarihi, Park Kitap Yayınları, İstanbul, 72-75s, 2010.

⁶⁶ Çelebioğlu, T., 2005. "1990 Sonrası Türkiye-Gürcistan İlişkileri", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Diğer taraftan Rusya’da yaşanan iç savaş esnasında, Bolşevikler Çarlık yanlılarıyla çatışırken Transkafkasya Komiserliği bağımsızlığını duyurmuş ve 1918 yılının Nisan ayında Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan tarafınca kurulan Transkafkasya Federal Cumhuriyeti’ni ilan etmişlerdir. Transkafkasya Cumhuriyeti’nin kuruluşunun ardından Gürcistan, Almanya’nın verdiği destek ile birlikte 1918 yılının Mayıs ayında Noe Jordania önderliğinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu tarihten sonra Gürcistan’da bulunan Menşevik Grubu kendi politikalarına uygun şekilde yönetimi devralsalar bile çok da fazla bir şey yapamamışlardır. Çünkü üç sene kadarlık kısa sürede bağımsız kalan Gürcistan, kendini bile toparlayamadan 1921’de Tiflis’e Kızıl Ordu’nun girişiyle Sovyet idaresi kurulmuştur. Bu süreçte Menşevik hükümetinin yönetim sisteminde reform yaşanmamasını normal bulmak gerekir. Bağımsızlık süresinin kısa oluşu ve hükümetin gündemindeki uluslararası, güvenlik ve siyasi meseleler yönetimin uygulanmasına temel oluşturmuştur. 1918’den 1924’e dek Bolşevikler, Gürcistan’da bağımsızlığın arkasında duran Gürcü Menşeviklerin etkinliğini azaltmak amacıyla Gürcü hükümet elemanlarını ve aydınlarını zor kullanarak başka ülkelere göç etmeye mecbur bırakmış veya yargılamadan öldürmüşlerdir. 1921’de Sovyetlere geçen Gürcistan ile Güney Kafkasya’yı idare etmek için 1922’de Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan’dan oluşan Transkafkasya Sovyet Sosyalist Federasyonu oluşturulduğu ilan edilmiştir. Bu federasyonun oluşturulmasındaki hedef, bölgedeki problemleri Sovyet Rusya’nın lehine şekilde çözmektir. Bunun yanında üç devlet arasında bölünme yaparak ortaya çıkacak olan etnik problemler ile birlikte ilerleyen süreçte bağımsız olmaları halinde bile, bu problemlerin çıkar hedefli kullanılarak Rusya’nın otoritesini korumak gibi hesaplara bağlıydı. Bu federasyon Sovyetler Birliği Anayasası ile kaldırılmış ve bu üç devletin her biri birer cumhuriyet olup SSCB’ye katılmıştır. Bu tarihten itibaren Gürcistan da Sovyet adına layık görülmüştür. SSCB’deki çok uluslu yapı, onu federal birimlere yüklenmek durumunda bırakmıştır. On beş adet birlikten oluşan Sovyetler Birliği de cumhuriyetlerdeki etnik gruplar üç farklı şekilde örgütlenmişlerdir. Bunlar; özerk bölge (oblast), özerk veya ulusal okrug (daire) ve özel cumhuriyettir. Gürcistan’da ise bu gruplardan Acaristan ve Abhazya Özerk Cumhuriyetleri ve Osetya Özerk Bölgesi vardır. Sovyetlerin yetmiş senelik varlığı süresince dört tane anayasa kabul görmüş ve bunlar birlik cumhuriyetlerinde de yürütülmüştür. Sovyetlerdeki yönetim yapısının örgütlenmesinde Çarlık Rusya’nın

Zemstvo yerel idare şekli yerine Anayasaya uygun devlet teşkilatlanması, aslında aşağıdan yukarı delege sistemine uygun yerel meclisler üzerine kurulmuştur. Köy meclisi millet tarafından seçiliyor, bu meclislerin delegeleri de ilçe meclis delegeleri, bucak delegeleri ilçe meclisleri, il meclisleri kent meclis delegeleri ve kırsal bucak meclisleri ile oluşturuluyordu. Bu coğrafi kesimler ve isimler Çarlık Rusya'dan alınmıştır. Yerel Sovyetler, üst Sovyetlerin kararlarını yerine getirmek, yetkili oldukları kesimin kültürel ve ekonomik açıdan kalkınmasını sağlamak ve bütün yerel problemleri çözmekle yetkiliydi. Vergi alma görevi sadece yerel ekonominin gereksinimleri ile sınırlandırılmış ve bütçeler de üst birimin idaresine verilmişti. Bu yapılara bakıldığında yerel meclislerin de Batılı idarelerden çok farklı olmadığı görülmektedir. Netice itibarıyla Çarlık Rusya, 1924 Anayasası ile yerel idare sisteminden Sovyetler modeli ile II. Dünya Savaşı sonrası faaliyete geçirilen reformların ardından formalite olarak çıkıp daha sonra işlevselleştirmiştir. Stalin döneminde (1930-53) Rusya'ya sosyalizmi getirmek için planlı ekonomi adına girişilen hızlı sanayileşmenin yanı sıra, ülkenin yapısına düzen verecek yeni bir anayasa hazırlanmış ve bu anayasa 5 Aralık 1936'da kabul edilmiştir. Diğer taraftan 1977'de yürürlüğe giren anayasa ile birlikte SSCB'nin idari politikaları netleşmiştir. Yerel Sovyetlerdeki yönetim yapısı, bölgenin nüfus oranı ve bölgeler arası hiyerarşik düzen değerlendirilerek uygulanmaktaydı. 1977'de Sovyetlerde kabul gören anayasa 1978'de de Gürcistan'da kabul edilmiş ve yerel idarelerin yönetim şeklinde de değişiklik olmamıştır. Yalnızca Gürcistan'daki ekonomik ilerlemelere bağlı yerel idarelerin iyi çalışmasına ve yapılan çalışmalardan memnun kalan milletin Sovyetler Birliğine duyduğu saygı artmıştır. 1985'e gelindiğinde ise SBKP Genel Sekreteri, Gürcistan'daki reformlar ile Sovyet rejiminin ilerlemesi ve demokratikleşmesi adına kabul edilen Perestroyka ve Glasnost ilan edilmiştir. Fakat bu reformlar Sovyet sistemini güçlendirmek yerine birliğin dağılışını hızlandırıp Gürcistan ve diğer cumhuriyetlerde milliyetçi hareketlerin hız kazanmasına ve isyanların baş göstermesine neden olmuştur. Böylelikle reform süreci ile baş gösteren bu hareketlenme Gürcistan'ın 1991 yılının Nisan ayında bağımsızlığını istemesine ve Gürcistan Cumhuriyeti'ne dönmesine etki etmiştir.⁶⁷

⁶⁷ Aslanov, s. 116.

2.1.3. Sovyet Yönetimindeki Gürcistan'da Kültür ve Eğitim

Gürcistan'ın Kafkasya'da bulunduğu konum ile tarihten bugüne pek çok ülke burada hakimiyet kurmuştur. Fakat Gürcüler, kültür yapılarını tüm baskılara karşın kaybetmemişlerdir. Gürcülerin kültürel yapılarını kaybetmemeleri ve bu özelliklerini de bugüne dek korumalarından Ortodoks Hristiyanlığına ve Gürcü diline duydukları hassasiyet etkili olmuştur. Dünyanın en eski kiliselerinden olan Gürcü Ortodoks Kilisesi, Bizans İmparatoru Zenon tarafınca 5. asırda bağımsız kilise ilan edilmiş ve kilisedeki idarecilere de Katolikos adı verilmiştir. Ortodoks dinine mensup olan Gürcüler, dinleri ile bir bütün oluşturarak milli kimliklerini koruma konusunda dini önemli bir araç mahiyetinde kullanmışlardır. Rus hakimiyetine girmeden önce ulusal kimliklerini ve dinlerini korumaları, Müslüman olan Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyeti ve Osmanlı topraklarındaki halkın yaşam tarzına müdahale edilmemesi Gürcülerin ulusal kimliklerini korumalarına yardımcı olmuştur. Fakat 1801'de Gürcistan'ın Çarlık Rusya idaresine girmesinin ardından 1811 senesinde Gürcü Ortodoks Kilisesi'nin bağımsızlığı iptal edilmiş ve Moskova'ya bağlanmıştır. Ayrıca Gürcistan'daki Gürcü din adamlarının vazifelerine son verilerek onların yerine Rus din adamları görevlendirilmiş ve Gürcülerin dini hayatlarının sisteme girmesine müsaade edilmemiştir. 1811'de Gürcü Ortodoks Kilisesi'nin Rus egemenliği altına girmesinin ardından Tiflis'te Çarlık'a bağlı olan din adamları yetiştirmek için İlahiyat Okulu açılmıştır. Fakat Rusların yaptığı tüm baskılara karşın, açılan bu okulda yetiştirilen Gürcü halkının milliyetçi duyguları önlenememiştir.

Rus İhtilali (1917) ve ardından Sovyetlere önemli katkıları olan ihtilalcilerin bir kısmının ve bilhassa Stalin'in bu okulda eğitim görmesi de önemli bir detaydır. Bununla birlikte hem Gürcistan hem de diğer Hristiyan milletleri Rus olmasalar bile, Müslüman devletlerine göre, kültürel ve ekonomik gelişmelere çok daha fazla önem gösterip askeri ya da sivil devlet mevkilerinde yetki sahibi oldukları (Lavrenti Beria ve Josef Stalin) bilinmektedir.⁶⁸

Sovyetlerin Gürcistan'a en önemli katkısı ve başarısı, kültür ve eğitim etkinliklerinin sayı bazında ilerleme yaşaması olmuştur. 1914'te total bin yedi yüz altmış beş adet okul, yüz elli yedi bin öğrenci mevcut iken, Sovyetlerin bölgedeki eğitim etkinlikleri

⁶⁸ Oral, s. 66.

ile bu rakamlar 1967'ye gelindiğinde ise okul ve öğrenci sayısında artış görülmüştür. 1914'te 5853 olan öğrenci sayısı, 1967'de birçoğu üniversite mezunu olarak 65.630'a yükselmiştir. Diğer taraftan Gürcistan'daki kültür ve eğitim düzeyindeki artış ile üniversitelerde de artış gözlenmiştir. Fakat hem Gürcistan'da hem de başka Sovyet Cumhuriyetlerinde verilen eğitim, özgür düşünceyi kısıtlayan, siyasi amaçlara yönelik ayarlanarak üniversiteler evrensellikten uzak tutulmuş ve siyasallaştırılmıştır. Gürcistan'daki üniversitelerin bu durumundan son derece rahatsızlık duyan gruplar da vardı. Bu gruplar üniversiteleri hür bireyler yetiştirecek eğitim kurumları olarak düşünmekte, rejim yanlısı kişilerin partilerde yetişmesi gerektiğini savunmuşlardır. Zaman içinde bu eğitim stiline karşı itirazlar başlamış, ardından bütün Sovyetlere yayılarak rejim değişikliği yönünde baskılar başlamıştır. Fakat Komünist parti yöneticileri, partinin Gürcistan'daki tüm kuruluşlardan yetkili olması geleneğine karşı durarak eğitimdeki sistemin değişmesi istenmiş ve sanat-kültür etkinliklerine üstünün kapatılması reddedilmiştir. Çünkü Sovyet anlayışına göre bir devlette rejimin devam etmesi o rejimi her açıdan kuvvetlendirerek güçlendirir.⁶⁹

2.2. Sovyet Yönetimindeki Gürcistan'da Etnik Hareketlenme ve Milliyetçilik

Sovyetlerin dağılışının ardından açığa çıkan özgürlük ortamı ve bununla devam eden bağımsızlık hareketleri Kafkasya'da ardından Gürcistan'da mevcut etnik grupların çatışmalarını ortaya çıkarmıştır. Kafkasya'da yaşanan etnik mücadelelerin en önemli nedeni Çarlık Rusya'nın Kafkasya'da gerçekleştirdiği Böl-Yönet politikasının Sovyetlerde de Milletler Politikası ismiyle devam ettirilmesi idi. Bolşevik İhtilali'nin ardından Kafkas milletlerini birbirine vurdurarak, yapay olarak bölen ve aralarına sınırlar bırakan Sovyet Hükümeti bu çatışmaların sorumlusudur. Günümüzde de Rusya Gürcistan'daki etkisini devam ettirebilmek amacıyla bölgedeki etnik grupları taciz etmektedir. Sovyetlerin dağılışıyla birlikte ortaya çıkan hür ortam ve Kafkasya'da bulunan asayişsizlik neticesinde Kafkas milletleri arasındaki milliyetçilik algısı güçlendirilerek etnik çatışmaların yaşanmasına ortam hazırlamıştır.⁷⁰

Gürcistan'da bir Sovyet idaresinin kurulması ve yönetimin ele alınmasından sonra hem Gürcü Ortodoks Kilisesi'nin bağımsızlığına son verilmesi hem de ulusal kültür

⁶⁹ Uludağ, s.160.

⁷⁰ Tavkul, U., Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya, Ötüken Yayınları, İstanbul, s.61-62, 2002

öğelerine karşı saldırılar, Gürcü milletinin tepkisini çekmiştir. Sovyetlerin bu uygulamaları sonucunda Gürcüler, Sovyet hakimiyetine karşı zaman içinde çeşitli tepkiler göstermişlerdir. Bu şekilde Kruşçev zamanında Stalin'in politikaları karalanıp, Stalin'in de bir Gürcü olmasından kaynaklı 1956'da idareye karşı protestolar başlamıştır. 1970'lere gelindiğinde SSCB'de baş gösteren milliyetçi ve etnik hareketlerden Gürcistan da etkilenmiştir. Gürcistan'da yaşanan milliyetçi hareketlerde Helsinki Grubunun oluşturulmasının önemli etkisi olmuştur. Aynı dönemlerde anti-sovyetik bir örgüt olan "Gürcistan'ın Bağımsızlığı" isimli bir örgüt kurulmuştur. Sovyetlerin idaresi, Gürcistan'da bulunan bu milliyetçi yaklaşımları kontrol edebilmek için "Rustaveli Topluluğu" isimli bir örgüt oluştursa bile bu örgüt milliyetçi hareketleri denetlemede yetersiz kalmıştır.⁷¹

1987'lere bakıldığında Gürcülerin bağımsız olmalarında büyük paya sahip olan ünlü yazar İlla Çavçavadze adında bir grup kurulmuş ve tüm bağımsızlık yanlıları buraya gelmiştir. Fakat oluşturulan birlik sonrasında her biri ayrı mücadelede bulunan kollara bölünmüştür. Gorbaçov zamanında harekete geçirilen reform hareketleri olan Perestroyka ve Glasnost ile birlikte bağımsızlık ve demokrasi yanlısı adımlar atılmıştır. Diğer taraftan Gürcistan'da Rus dilinin baskın bir şekilde konuşulması da Tiflis'te bazı protestoların yaşanmasına neden olmuştur. Tüm bu gelişmelerle beraber Gürcistan'da milliyetçi hareketler büyük ölçüde artmış ve din, dil, tarih ve kültür gibi konuların yanında ekonomik, çevresel ve sosyal problemler açıkça tartışılmaya başlamıştır. 1988'in ilk zamanları ve sonralarında Gürcü basınında önemli bir yer tutacak ve Gürcü milliyetçiliğini gazlayarak tarihin karanlık yüzü aydınlığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Bilhassa Avtandil Menteşasvili, Akaki Surguladze ve Uşangi Sidamonidze gibi tarihçiler, Sovyet öncesinde üç yıl kadar bağımsız kalmış Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti'ni yazmaya başlamış ve kurtarıcı süsü veren Sovyet idaresi ve Kızıl Orduyu yermişlerdir. Bunun yanı sıra 1918-21 yıllarında Menşevik Hükümeti kısa zamanda trend olmuş Gürcü demokratik ve milliyetçi hareketleri simgeleyerek Gürcülerin arzularının dayanağı olmuştur. 1990 senesinde parlamento adına yapılacak seçimlerde Gamsahurdiya önderliğinde özgürlük taraftarı partiler koalisyon

⁷¹ Demir, A. F., Türk Dış Politikası Perspektifinden Güney Kafkasya, Bağlam Yayınları, İstanbul, s.119, 2003.

kurmuşlardır.⁷² Seçimlerdeki oyların %64'ünü de bu koalisyon kazanmış ve 1990 yılının Kasım ayında oluşturulan Yeni Yüksek Sovyet partisi Gamsahurdiya'yı başkan olarak seçmiştir. Başkan seçilişinin ardından Gamsahurdiya, anti-komünist bir şekilde Moskova idaresinden tam anlamıyla farklı bir uygulama izlemiştir. Yeni parti takip ettiği politikalar ile Gürcistan'ın bir an önce bağımsızlığına kavuşmasını istiyordu. Bu amaçla 1991 yılının Mart ayında Gürcistan bağımsızlığı adına yapılan referandumda Gürcülerin %98'i bağımsız olması için oy kullanmıştır. 1991 yılının Nisan ayında referandumun sonucu Gürcü Yüksek Sovyet'e onay vermiş ve Gürcistan devleti SSCB'de bağımsızlığını kazanan ilk devlet olmuştur.⁷³

Gürcistan'da bu gelişmeler yaşanırken, SSCB'de başlayan reformlar birlik cumhuriyetlerini ve ardından birliklerin içindeki etnik grupları etkilemiştir. Netice itibariyle Gürcistan'daki Osetya ve Abhazya Özerk kesimleri de etkilenip bağımsızlıklarını ilan etmek istemişlerdir. Diğer taraftan Gamsahurdiya'nın bölünmez ve tek bir Gürcistan olma arzusu ile milliyetçi hareketler uygulanmış ve ülkedeki etnik gruplarla ilişkiler bozulmuştur. Aynı zamanda uygulanan bu politikalar, etnik olayların artmasına ve bu grupların bölücü düşüncelerinin hızla artmasına sebep olmuş ve bu da Gürcistan'ı olumsuz etkilemiştir. Bu etnik grupların bölücü düşüncelerinin hem oluşmasında hem de desteklenerek sonuca gidilmesinde önce Sovyetler sonra ise Rusya Federasyonu etkili olmuştur. Rusya'nın bu gruplara destek vermesindeki neden de Kafkasya'daki mevcut doğal zenginliklerden nasibini almak ve geçmişteki nüfuzunu geri alabilmektir.⁷⁴

Gürcistan devletinin etnik yapısına bakıldığında karmaşık bir yapısının olduğu görülmektedir. Bu etnik yapılar 10. asırdan bu yana Gürcüler ismi altında bir arada yaşamışlardır. Gürcistan'ın ülke nüfusunun % 70'i Gürcülerden oluşurken diğer kısım ise Osetler, Abhazlar ve başka etnik gruplardan meydana gelmektedir. Gürcü olarak isimlendirilen gruplardan diğeri Megrellerdir. Kültür açısından Gürcülerden farklı olmamalarına karşın Megreller, Gürcüceye benzer bir dil konuşmaktadırlar. 1930'lara

⁷² Ağacanov, K. "Gürcistan Dış Politikasına Yön Veren İç Etkenler", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002.

⁷³ Caucasus, 14.02.2011, <http://poli.vub.ac.be/publi/ContBorders/eng/>

⁷⁴ Oral, s.67

gelindiğinde Sovyetler Birliği tarafınca Megreller farklı bir grup olarak sınıflandırılmışlardır.⁷⁵

Sovyetler Birliği sürecinde Gürcistan'da üç farklı etnik gruba bölgesel anlamda özerklik verilmiştir. Bu gruplar; Osetler, Abhazlar ve Acaralılar. Bölgesel özerklik imkanı verilen etnik grupların birçoğu Ortodoks mezhebine mensuptur. Fakat Gürcistan'ın güneyinde Osmanlı hakimiyeti esnasında İslamiyet'e geçen Acaralılar adında küçük Gürcü Sünni bir Müslüman grup vardır. Gruplardan altmış beş bin Oset, Güney Osetya Özerk bölgesinde yaşamaktadır. Bu Osetlerin yaklaşık %30'u da köken olarak Gürcüdür. Asıl Osetler, Rusya'ya bağlı Kuzey Osetya Özerk Cumhuriyeti'nde Ortodoks mezhebine bağlı olarak yaşamaktadır. Abhazlar da ülkede bulunan azınlık grubu temsil etmektedir. Abhazların sayısı sadece doksan yedi bindir ve kendi isimlerinde bir özerk cumhuriyete sahiptirler.⁷⁶

2.2.1. Abhazya Özerk Cumhuriyeti

Karadeniz'e kıyısı bulunan, Kafkasya'nın batısında olan Abhazya bölgesi, Gürcistan bünyesinde özerk bir cumhuriyettir. Başkenti Abhazya olan 125.000 nüfuslu bir Suhumi kentidir. Abhazlar ayrıca bir Çerkez kolu olarak bilinmektedir.⁷⁷ 12. asırdan daha geriye dayanan bu millet Kafkasya'nın en eski yerel milletlerinden biridir. Sünni Müslüman dinine mensup olan Abhazlar, kendi dillerini (Abhazca) konuşmaktadırlar. 1801'de Gürcistan devleti Rusya tarafınca ilhak edilmesine karşın, Abhazya'nın büyük bir bölümü 1864'e dek bağımsızlığını korumuştur. 1860'lı senelerde bölge, Çarlık Rusya tarafınca alınmadan önce Roma, Bizans ve Osmanlı Devleti tarafınca idare edilmiştir. Abhazya bölgesinin farklı devletler tarafından idare edilmesi neticesinde Gürcüler de değişik kimlik yapısı kazanmıştır.

Abhazya'nın Rus egemenliğine girmesinin ardından bölgedeki Abhazlar, Çarlık idaresine karşı yapılan başarısız ayaklanmanın ardından çoğu Abhaz Osmanlı'ya zorla gönderilmişlerdir. Bu göçün ardından Ortodoks Abhazların kendi içindeki sayıları

⁷⁵ Çiloğlu, F. 1998. Rusya Federasyonu'nda ve Transkafkasya'da Etnik Çatışmalar, Sinatle Yayınları, İstanbul, s,176 1998.

⁷⁶ Çiloğlu, s. 177.

⁷⁷ Güneş, U., 2009. "Türk Dış Politikasında Güney Kafkasya Bölgesindeki Güç Mücadeleleri ve Büyük Kafkasya Kalkınma Girişimi", Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

artmıştır. Rusya Federasyonu'nun ulusları kontrol etme yöntemi olan Böl-Yönet politikasının uygulamaya geçişiyle Abhazlardan kalan yerlere Gürcü, Ermeni ve Rus milletleri yerleştirilerek yapı değişmiştir.⁷⁸

1870'in başında nüfusun büyük bir kısmı kitlesel göçlere karşın hala Abhazlardan oluşmaktaydı. Osmanlı-Rus Savaşı'nın (1877-78) ardından da Çarlık politikalarına bağlı olarak nüfus yapısı sürekli olarak değiştirilmiştir ve yaklaşık otuz iki bin Abhaz Osmanlı topraklarına sığınmak için Kafkasya'yı terk etmiştir. 1860-70 aralığında Abhazya'da yaşanan göçlere karşın, 1897 senesinde Abhazya halkının % 55'i Abhazlardan, % 25'i Gürcülerden de arta kalan dilim ise Rus ve Ermenilerden oluşmaktadır. Abhazya'nın etnik yapısında değişiklik yaşanmasına karşın, 1917'de bile Çarlık Rusya çöktüğünde Abhazlar kendi alanlarında hala çoğunlukta dırlar.⁷⁹ Gürcistan'ın bağımsız olduğu süreçte Abhazya, Gürcistan Anayasası'nda Gürcistan'a bağlı özerk bir yer olarak izah edilmiştir. Bu süreçte milliyetçi Abhazlar tarafınca ayaklanmalar çıkarılmasına karşın, bu ayaklanmalar Gürcistan Hükümeti tarafınca bastırılmıştır. Kızıl Ordu'nun Tiflis'e girerek Bolşevik idaresini kurmasıyla 1921 yılının aralık ayında birlik antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile birlikte Abhazya, Gürcistan'ın parçası olmasının yanı sıra bölgeye Sovyetlere bağlı bir statü verilmiş ve Stalin 1931'de burayı özerk bir cumhuriyet ilan etmiştir.⁸⁰

1920-1930 seneleri arasında Sovyetlerin gerçekleştirdiği birleştirme çalışmaları esnasında Abhazya'da çok tepki olmamasına karşın 1936'da Gürcistan'ın bir Sovyet Cumhuriyeti'ne dönüştürülmesi ve Abhazya'nın ise ona bağlı özerk bir bölge olmasından kaynaklı bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Abhazya'da 1937-53 seneleri arasında Meria ve Stalin tarafından uygulanan Rus olmayan ulusları Ruslaştırma politikası ile Abhazya milleti baskılanarak; yerleşim isimleri, dilleri, tarihleri, kültürel faaliyetleri hatta alfabeleri Ruslaştırılmaya çalışılmıştır. 1940-50 aralığında Batı Gürcistan bölgesinden Abhazya'ya doğru büyük bir göç başlamıştır. Bu göç neticesinde Abhazya'da bulunan Gagra, Gudavta ve Oçamçira bölgelerinde Gürcüler büyük çoğunluğu oluşturarak kendi bölgelerinde Abhaz nüfusuna azınlık durumuna

⁷⁸ Çiloğlu, s. 204.

⁷⁹ Tavkul, s.64.

⁸⁰ Caucasus, 14.02.2011, <http://poli.vub.ac.be/publi/ContBorders/eng/>

düşürerek sıkıntılar yaşatmışlardır. Bu yapay artış neticesinde 1939-59 seneleri arasında Abhazya'da bulunan Gürcülerin sayısı yetmiş bin kadar artarken, Abhaz nüfusunun kendisi yalnızca beş bin kişi kadar artmıştır. Bu göç politikasına ilişkin 1989'daki Sovyetler Birliği'nde yapılan nüfus sayımında Abhazyalıların Gürcistan nüfusunun yalnızca %7'sini oluşturduğu görülmüştür. Demografik yapıdaki bu değişim ile gerek Sovyetler gerekse Gürcülerin Abhaz millete uyguladıkları baskı gün geçtikçe artmıştır. Bunun yanında Gürcistan'a bağlı olmasına karşın, parti ve hükümet gibi siyasi organlar tarafından da dışlanıp Abhazlar üzerinde siyasi bir baskı da oluşturulmuştur. Diğer taraftan Abhazya eğitim sisteminin dili Gürcüce yapılarak mecbur bırakılmışlardır. Gürcüce konuşamayanların Rusya'da eğitim alması sağlanmış ve bu mecburiyet Gürcülere karşı kin oluşmasına neden olmuştur.⁸¹

1970'lerden itibaren Gürcüler ve Abhazlar arasındaki problemler 1978'de bu iki millet arasında yeni eşitsizliklere neden olacak kanunların hazırlanmasına ortam hazırlamıştır. Yine 1978'de Abhazların aydın insanlarından 130 kişi SBMK'ya bir mektup hazırlayarak Gürcistan'ın Abhazya kültürü ve dili üzerine kurduğu asimile edici baskıyı anlatmış ve Abhazya Özerk Cumhuriyeti'nin Rusya'ya bağlanmasını istemişlerdir. Yaşanan olaylar neticesinde Moskova bölgeye bir araştırma ekibi göndermiş. Ekip de bölgede bu baskının var olduğunu doğrulamıştır. Fakat Abhazların Rusya'ya bağlanarak kendi dillerini resmiyette kullanmaları reddedilmiştir.⁸² 1978'de bu olaylar ile baş gösteren Gürcü-Abhaz gerginliği Rus yönetiminin uygulamış olduğu yanlış veya kasıtlı politika yüzünden bir iç savaşa dönüşürken, Rusya Abhazların bu isteklerini reddetmiş fakat onlara kültürel, siyasi ve ekonomik yönden bazı tavizler de vermiştir. Sovyetler'in son sekreteri olan Mihail Gorbaçov tarafından başlatılan Glasnost ve Perestroyka hareketleri ile birlikte oluşturulan hürriyet ortamı neticesinde Kafkas milletlerindeki bastırılmış milliyetçilik duygusu tekrar filizlenmiştir. 18 Mart 1989 yılında gerçekleştirilen Lıhı Toplantısı, Abhazlardaki milliyetçi hareketlerini coşturmuştur. Toplantıda SSCB'de bulunan etnik topluluklar arasındaki ilişkiler görüşülmüştür. Lıhı toplantısına Komünist Partisi Bölge Komite üyeleri, Abhaz

⁸¹ Karabayram, s.141.

⁸² Shantadze, B. "Gürcistan'ın Komşuları ile İlişkileri ve Jeopolitik Etkinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.58, Bursa, 2006.

parlamentarler, Bakanlar Kurulu üyeleri ve yaklaşık otuz bin kişi katılım göstermiştir.⁸³

1989'da gerçekleştirilen Lıhni toplantısı Gürcü-Abhaz sorunlarının dönüm noktası olmuştur. Toplantının ardından Mihail Gorbaçov ve başka Sovyet önderlerine çağrı yapılarak ortak bir deklarasyon sunulmuştur. Deklarasyonda Stalin döneminde baş gösteren Milletler Politikasının acımasız oluşu, o zamana kadar Gürcistan ve Abhazya arasındaki sorunlara hiçbir etki etmediği ve bu sorunun çözülmesinin tek yolunun Abhazya'nın bağımsız bir cumhuriyet oluşu ile mümkün olduğu izah edilmiştir. Yayınlanan deklarasyon Tiflis idaresi tarafından oldukça sert bir şekilde eleştiri görmüş ve Gürcistan Komünist parti de ret cevabı vermiştir. 1989 yılının Temmuz ayında bu gerginliklerin üzerine Abhazya Devlet Üniversitesi bünyesindeki Gürcü Dili ve Edebiyatı bölümünün Tiflis Üniversitesi'ne bağlanma fikri gerginliği iyice arttırmıştır. Gürcistan ile yaşanan son gerginliklerin ardından Abhazya Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu tarafından Kuzey Kafkasya milletlerinin desteği alınarak 1990 yılının oturumunda Abhazya'nın artık Gürcistan'da bağımsız bir cumhuriyet olduğu ve 1921 yılında ise SSCB'ye üye olduğu ilan edilmiştir. 1990 yılının Aralık ayındaki seçimlerde Abhazya'nın cumhurbaşkanı Vladislav Ardzinba seçilmiştir. Seçimlerin ardından gerçekleştirilen parlamentoda 1992 yılında Abhazya'nın Gürcistan'a bağlı olduğunu belirten 1978 Anayasası kaldırılıp onun yerine Abhazya'nın ayrı bir cumhuriyet olduğunu belirten 1925 tarihli anayasa kabul edilmiştir. Abhazya'nın yaptığı bu gelişme Tiflis'ten sert tepki almasına sebep olmuş ve 1992 yılının Ağustos ayında Gürcistan'a ait siyasi birlikler Abhazya'ya giriş yapmıştır. İlk zamanlarda Abhazlara karşı üstünlük taslayan Gürcü birlikleri, Abhazya'nın ciddi bir bölümünü (Suhumi dahil) denetim altına almışlardır. Gürcü birliklerin Suhumi'yi denetim altına alması üzerine Abhazya idaresi Guadauta'ya (Rus askeri üssü bölgesi) taşınmışlardır. Abhaz-Gürcü savaşı esnasında Kuzey Kafkasya milletlerinin desteğini edinen Abhaz milisler Gürcü karşıtı mücadelelerde bulunmuşlardır. Abhaz-Gürcü çatışmaları esnasında Rusya, zaman içinde Abhazlara destek vermiş ve Gürcüler üzerinde siyasi baskı kurmuştur. Bu baskı Rusya'nın

⁸³ Ağacanov, s,76.

Sovyetlerden sonra bile bölgede etkili olmasına olanak sunmuş ve bölgede oluşan otorite boşluğu sayesinde etnik grupların çatışmalarını kendi lehine kullanmıştır.⁸⁴

27 Temmuz 1993'te Rusya'nın arabuluculuğu ile her iki taraf Soçi Ateşkes Antlaşması'nı imzalamıştır. Fakat Gürcü güçlerinin geri çekilme konusunda gönülsüz olmaları sebebiyle, 15 Eylül 1993'te Abhaz kuvvetlerinin çatışmaya girmesi ile ateşkes bozulmuştur. Ateşkesin bozulmasının ardından Abhazlar Suhumi'yi geri alarak Gürcü-Abhaz İnguri Irmak'ını sınır olarak belirlemişlerdir. Bu mücadeleler neticesinde Abhazya'da nüfusun büyük bölümünü oluşturarak Gürcüler de Abhazya'da ayrılmak zorunda kalmış ve Abhaz idaresi tarafınca onların yerine Abhazlar yerleştirilmiştir.⁸⁵

1994'lere gelindiğinde Abhazya Meclisi tarafından Kasım'da kabul edilen anayasa ile birlikte Abhazya Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edilmiştir. Fakat Abhazya Cumhuriyeti Gürcistan devleti tarafınca tanınmamıştır. Aynı zamanda Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa İş Birliği ve Güvenlik Teşkilatı, Avrupa Birliği Birleşmiş Milletler gibi örgütler bile Abhazya'nın bağımsızlığını kabul etmemiş ve bölgenin Gürcistan Cumhuriyeti'nin bir parçası olduğunu iddia ederek barışçıl yollar ile sorunu çözmeyi talep etmişlerdir.⁸⁶

Abhazya'nın bağımsız şekilde hareket etmesinden son derece rahatsızlık duyan Gürcistan hükümeti, Kadife Devrimi ile yönetime gelen Saakaşvili tarafından Abhazya Politikasını sertleştirmiştir. Bu sertleşme ile birlikte Abhazya yönetimi de Rusya ile yakınlaşmaya başlamıştır. 2000'li senelerden bu yana Abhazya ile arasında soruna sebep olan Kodor Vadisi'ne Gürcistan tarafından 2006'da asker gönderilmiştir. Kodor Vadisi'nde belirli aralıklarla çatışmalar devam etmiş, 2008'de Gürcistan ve Güney Osetya arasındaki savaşı kullanan Abhazya, Kodor Vadisi'ni tekrar almıştır. Rusya ise Güney Kafkasya'da bulunan etnik mücadeleleri iyi kullanarak bölgedeki

⁸⁴ Ağacanov, s,79.

⁸⁵ Mert, O. Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 360s, 2004.

⁸⁶ Şen, L. Türkiye ve Güney Kafkasya Gerçeği, Ürün yayınları, Ankara, 205s, 2008

etkisini kuvvetlendirmiştir. Aynı zamanda Gürcistan ve Güney Osetya arasında geçen savaşın ardından Rusya Federasyonu, Abhazya'nın bağımsızlığını tanımıştır.⁸⁷

2.2.2. Acara Özerk Cumhuriyeti

Acaristan adlı bölge, Ahıska'nın kuzeyinde bulunan Suram Dağları ve Karadeniz arasında olan özerk bir cumhuriyettir. Bölgenin merkezi Batum'dur ve yüz ölçümü de üç bin kilometre karedir. Bölgenin nüfusu yaklaşık dört yüz bindir. Nüfusun %80'ini Gürcüler, %10'unu Ruslar ve %5'ini Ermeniler kaplamaktadır. Bunun yanında Acara bölgesinde ciddi bir Müslüman nüfus bulunmaktadır. Yaklaşık yüz kırk bin nüfusa sahip olan Batum'da Müslüman nüfusun az olmasına rağmen, kasaba ve köylerde kendilerini Müslüman Acaralı ve Gürcü olarak tanıtan ve Türkçe de bilen bir grup vardır.⁸⁸

Gürcistan'da bulunan özerk diğer iki bölgeden ayrı olarak bu bölgenin bağımsızlığı dinsel, kültürel ve tarihsel sebeplere dayanmaktadır. Neredeyse üç yüz yıl boyunca Osmanlı egemenliği altında olan Acarlar, bu süreçte Müslüman olmuşlardır.⁸⁹ Acaristan'ın özerk olduğunu belirten ilk resmi belge 13 Ekim 1921'de imzalanan Kars Antlaşması'dır.⁹⁰ Diğer taraftan Kızıl Ordu ile Kafkasya'da denetim kuran Sovyetler, 1921'de Gürcistan'a girip işgal etmiştir. Sovyetler Birliği 1937'de Acaristan'ın Gürcistan'a bağlı özerk bir cumhuriyet olduğunu kabullenmiştir. Acaristan Özerk Cumhuriyeti sınırlarında yer alan Batum, hem Gürcistan hem de Sovyetler açısından ekonomik olarak büyük öneme sahiptir. Acara Özerk Cumhuriyeti'nin başkenti sayılan Batum, ayrıca Karadeniz'e açılan liman niteliğinde olması nedeniyle, Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'a mal nakliyesi imkanı sunan önemli bir kapı konumundadır. Bununla birlikte Batum, Bakü petrol boru hattı ve Transkafkasya demiryolunun son bulduğu ve Azerbaycan'dan gelen petrolün işlendiği bir ticaret merkezi konumundadır.⁹¹

⁸⁷ Türksam, 15.02.2011, <http://www.turksam.org/tr/a1886.html>

⁸⁸ Şen, s,34.

⁸⁹ Shantadze, s,64.

⁹⁰ Mert, s,58.

⁹¹ Güneş, U. "Türk Dış Politikasında Güney Kafkasya Bölgesindeki Güç Mücadeleleri ve Büyük Kafkasya Kalkınma Girişimi", Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.

II. Dünya Savaşı esnasında Acaristan'da yaşamakta olan Müslüman Acarlar, Hemşinler ve Kürtlere karşı düşman safında bulunan Almanlara destek olmaları gerekçesiyle Stalin savaş bittikten sonra onları Kazakistan'a sürmüştür ve Stalin'in ölümünün ardından yeniden yurtlarına geri dönmüşlerdir. SSCB'nin dağılışının ardından Güney Osetya, Abhazya ve Acarlar gibi özerklik arayışına yeltenmemişlerdir. Fakat bölgenin önderi olan Aslan Abaşıdze, Rusya Federasyonu'na yaslanarak Acaristan Özerk Cumhuriyeti'nin başına geçmiştir ve Gürcistan'a bağlı olmasına karşın özerk bir devlet gibi hareket etmiştir.⁹² Acara'nın devlet lideri olarak hareket eden Abaşıdze gücünü Batum limanı ve Sarp sınır kapısının ekonomik açıdan sağladığı gelirlerle kazanmıştır. Kazandığı bu gelirlerin de Gürcistan tarafından denetlenmesini ve paylaşılmasını kaldıramamış, gerekçe olarak ise Acara için hükümetin hazineden bütçe sunmadığını öne sürmüştür.⁹³ Acaristan lideri olan Abaşıdze, Gürcistan'da özerklik sonrası açığa çıkan diğer ayrılıkçı ve etnik problemlerden faydalanarak kendisine verilen bağımsızlığın arttırılmasını istemiştir. Batum'daki Rusya askeri üssü, Türkiye'ye coğrafi açıdan yakın oluşu ve Türkiye'de bulunan Acarlar aracılığıyla destek alacağını düşünen Abaşıdze, Tiflis hükümetinden tam anlamıyla bağımsız davranmaya başlamıştır. Abaşıdze'nin Tiflis hükümetinin yasalarına tam anlamıyla aykırı bir tavır takınması ve merkeze vergileri ödememesi problemleri çok daha fazla arttırmıştır. Diğer taraftan 2004'te Kadife Devrimi ile birlikte iktidara geçen Mihail Saakaşvili, Acaristan problemine öncelik vermiştir. Tiflis hükümetine uygulamış olduğu politika ile Abaşıdze, Acaristan'daki millet desteğini yitirmiş ve çok sürmeden Saakaşvili tarafından azledilerek Moskova'ya gönderilmiştir. Acara Özerk Cumhuriyeti ve Gürcistan Hükümeti arasındaki gerginliğin böyle sonlandırılmasına karşın, Gürcistan'da şu an bile bağımsız bir bölge olarak varlığını sürdürmektedir.⁹⁴

2.2.3. Güney Osetya Özerk Bölgesi

İkiye bölünmüş bir topluluk olan Osetler de "Birleşik Osetya" adındaki proje ile yeniden birleşme savaşı vermektedir. Güney Osetya bölgesinde bulunan nüfusun

⁹² Shantadze, s,64.

⁹³ Mert, s,59.

⁹⁴ Şen, s,35.

%70'ini kapsayan Osetler, Gürcistan'ın özerkliğini kazanmasının ardından bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir ve “Osetya Demokratik Sovyet Cumhuriyeti” ni kurmuşlardır. Gamsak-hurdiya bu kararı aldırıp buraya asker gönderip 1991 yılının Ocak ayında silahlı çatışmalar başlamıştır. Eduard Shevardnadze ve Boris Yeltsin'in gayretleri sonucunda 1992 yılının Haziran ayında ateşkes antlaşması imzalanarak durağan bir sürece girilmiştir. İç savaş süresince neredeyse yüz bin Oset, Kuzey Osetya'ya doğru göç etmiştir. Dagomis Antlaşması ile birlikte Oset, Gürcü ve Ruslardan oluşan bir barış gücü bölgeye yerleştirilmiştir. Barış gücü ile birlikte silahlı mücadelelerin durmasına karşın henüz tam olarak politik bir çözüme varılmamıştır. Güney Osetlerin hedefi, Kuzey ile bir araya gelerek Rusya Federasyonu'nun denetimine girmektir. Gürcistan hükümeti ise Rusya'nın keyfi bir şekilde bölgeyi bağımsızlaştırdığını, Osetlerin de özel bir statü kanmak için tarihi ve hukuki haklara sahip olmadığını belirtmektedir. Tiflis Hükümeti ise Osetlerin kültürel çeşitlilikleri nedeniyle normalde kültürel imtiyazlara sahip olabileceğini iddia etmesine karşın yine de Kuzey Osetya'nın bağımsızlığının arttırılmasını teklif etmiştir. Güney Osetya fiili açıdan Gürcistan'dan özerk bir siyasi yapıya sahip gibi görünse bile, Tiflis Hükümeti'nin tekliflerini reddetmiştir.⁹⁵

⁹⁵ Çolakoğlu, S. “Türkiye-Gürcistan İlişkileri”, Stratejik Öngörü, 29-39, 2005.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOVYET SONRASI DÖNEMDE GÜRCİSTAN'IN SİYASİ YAPISI

3.1. Sovyet Sonrası Gürcistan'ın Siyasi Yapısı

3.1.1. Gürcistan'ın Bazı Önemli Siyasi Partileri

Gürcistan komünist partisi: Sosyalist işçi partisi ismi ile 23 Şubat 1992 Tarihinde kurulmuştur. Gürcüce Sakartvelos Komunisturi Partia olarak bilinir.⁹⁶ 1992 seçimlerinde 4 milletvekilliği kazanmıştır. 1994-1995 döneminde parlamentoda varlığını korumuş, 1995 seçimlerinde %3'lük bir oy almıştır. Partinin birinci sekreterliğini Ivan Tsiklauri yapmaktadır. Partinin ana amacı sosyalist sistemin restorasyonudur. Partinin gençlik teşkilatının adı Komsomol'dur.⁹⁷ 1991 ve 1995 seçimlerinde SKP, 1972-1985 yılları arasında parti birinci sekreterliği yapan Eduard Şevardnadze'yi desteklemiştir. 1991'de SSCB'nin dağılmasıyla kapanan parti, 1994 yılında devamı niteliğinde kurulan Gürcistan Birleşik Komünist Partisi adı altında siyasete devam etmiştir.

Gürcistan Komünist İşçi Partisi: Gürcistan Komünistler Birliği ve Stalin Cemiyeti'nin birleşmesiyle Haziran 1994'te kurulan Marksist-Leninist komünist parti. Partinin Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Toplantısı, Komünist ve İşçi Partileri İnisiyatifi ve Komünist Partiler Birliği - Sovyetler Birliği Komünist Partisi üyelikleri vardır. Parti kendisini Sovyet dönemi Gürcistan Komünist Partisi'nin halefi olarak görmektedir. Partiye 1994-2009 yılları arasında Panteleimon Ivanovich, 2009-2014 yılları arasında Nugzar Shalvovich Avaliani liderlik etmiş, 2014'ten bugüne ise lideri Temuz Iosifovich Pipia'dır. Parti Rusya yanlısı politikaları benimsemiş olup, Rusya ve BDT üyesi cumhuriyetlerle entegrasyonu savunmaktadır. 2001'de dönemin Adalet Bakanlığı görevini üstlenen Mihail Saakaşvili, "Anayasayı ihlal ve meşru hükümeti devirme çağrısı" gerekçesiyle partinin kapatılmasını istemiş

⁹⁶ Lovell, Stephen (2009). The Soviet Union: a very short introduction. Oxford: Oxford University Press Erişim Tarihi: 07.01.2022

⁹⁷ Pons, Silvio (2020). The Cambridge history of communism. Cambridge, Birleşik Krallık: Cambridge University Press Erişim Tarihi 07.01.2022

ancak bu talep meclis kararıyla reddedilmiştir. Parti, 2008'deki Güney Osetya Savaşı sırasında Saakaşvili liderliğindeki Gürcistan'ı soykırımla suçladı.

Gürcistan Vatanseverler İttifakı: Merkez sağ partisidir. Davit Tarkhan Mouravi liderliğinde gelenekselci, muhafazakar ve Rusya yanlısıdır.⁹⁸ 2012 yılında Batı karşıtı fikirlere öncülük ederek, Direniş Hareketi liderleri tarafından kuruldu. 2014 yerel seçimlerinde %4.6 oy alarak 47 şehirde seçimlere katıldı.⁹⁹ Tiflis dahil 30 belediyenin yerel meclislerinde sandalye kazandı. 2016'da parti, Özgür Gürcistan, Tavisupleba, Gürcü Gelenekçiler Birliği, Hristiyan-Demokratlar ve Kolluk Kuvvetleri ve Silahlı Kuvvetler Gazileri Siyasi Hareketi ile ittifak yaparak bir blok oluşturdu ve seçimleri 3. Sırada tamamlayarak %5'lik seçim barajını geçti.¹⁰⁰ Birleşik Ulusal Hareket Partisi, 2001'de Mikheil Saakaşvili'nin Adalet Bakanlığı'ndan istifa etmesinin ardından siyasete devam etme kararıyla kurulmuştur Muhafazakarların ve Cumhuriyetçilerin partileri birleştirerek kurduğu bir partidir. Batı yanlısı ve reformist bir partidir. Partinin önceliği ülkenin toprak bütünlüğünü korumak ve halkın sosyal koşullarını iyileştirmektir. Dış politikada ise NATO entegrasyonu ve ABD ile yakınlaşma öncelik edinilmiştir. 2002 yılında Muhafazakarlar ile Cumhuriyetçiler bir ittifaka giderek İşçi partisinin %24'lük bir oy alması sağlanmış, karşılığında Mikheil Saakashvili Tiflis Kent Konseyi başkanlığına getirilmiştir. 2003 seçimlerindeki usulsüzlüklerin tespitiyle 2004 yılında Gül Devrimi ile Saakashvili %96 oy alarak Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Birleşik Ulusal Hareket ise oyların %66.2'sini alarak anayasal çoğunluğu kazanmıştır. 2007 yılında partinin önemli üyelerini kaybetmesine rağmen bir sonraki seçimleri yine kazanan Saakashvili ve partisi, 2008 seçimlerinden sonra kan kaybetmeye devam etmiştir.¹⁰¹ 2008 Parlamento seçimlerinde oyların %59'unu kazanmıştır. 2012 seçimlerinde ise oyları %40'a kadar gerileyerek Gürcü Rüyası'nın altında kalmışlardır. Seçimleri kaybettikten sonra ülkeyi terk eden Saakashvili 2019

⁹⁸ Pro-Russian Parties in Georgia's 2016 Parliamentary Election: A Growing Footprint? Erişim Tarihi: 07.01.2022

⁹⁹ Local Elections Boost Alliance of Patriots' Ambitions for Parliamentary Polls" ., Civil Georgia, 21 June 2014 Erişim Tarihi 07.01.2022

¹⁰⁰ Alliance of Patriots Forms 6-Party Bloc for Elections". Civil Georgia, 9 Haziran 2016. Erişim tarihi: 07.01.2022

¹⁰¹ <https://old.civil.ge/geo/article.php?id=18484> Erişim Tarihi 08.01.2022

yılına kadar partinin genel başkanlığını yapmaya devam etmiş, 2019 Martında ise görevinden istifa etmiştir. 2016 seçimlerinde oyların %27'sini alınca parti dağılma sürecine girmiş, milletvekilleri diğer partilere sığınmaya çalışmıştır.

2003 Seçimlerinde Mikhail Saakashvili önderliğinde %18.1 oy alarak üçüncü, 2004 te Nino Burjanadze önderliğinde %67 ile birinci, 2008 de Davit Bakradze önderliğinde %59.18 ile birinci, 2012 de Vano Merabishvili önderliğinde %40 ile ikinci, 2016 yılında Davit Bakradze önderliğinde %27 ile ikinci, 2020 yılı seçimlerinde ise Vaktang Kikabidze önderliğinde %27 ile ikinci olmuştur. Başkanlık seçimlerinde ise 2004 yılında Saakashvili %96 ile, 2008 yılında ise %53 ile birinci gelirken 2013'te Davit Bakradze ile %21 oyla ve 2018'de Grigol Vashadze ile %37 oy alarak ikinci bitirmiştir.¹⁰² Gürcü Rüyası, 2012 de hayırsever olarak bilinen Rus Milyarderı Bidzina İvanişvili tarafından kuruldu. Cumhuriyetçi parti, Özgür Demokratlar ve Ulusal Forum ile koalisyon kuruldu.¹⁰³

3.1.2. Gürcistan'ın Soğuk Savaştan Sonra Geçirdiği Siyasi Dönemler

MÖ 304-239 yıllarında bölgenin ilk siyasi ve dini reformlarını yapan en önemli kişi Kral Parnavaz'dır. Bununla birlikte Kral Parnavaz Gürcü alfabesinin de yaygınlaşmasında büyük bir etkiye sahipti. Gürcistan Hükümeti'nin siyasi birliğini ilk kuran kişi III. Bagrat'tır. IV. Davit egemenliği sürecinde Gürcistan'ı düşman güçlerden temizlemiş, Gürcistan'ı refaha kavuşturduğu için Gürcü milleti tarafından "Kurucu" lakabını almıştır. 12. asırda bir kadın hükümdarın başa geçmesi ise devrim niteliği taşımıştır. Gürcistan'ın ilk kadın hükümdarının ismi Kraliçe Tamara idi. Kraliçe Tamara döneminde bugünkü Gürcistan'ın sınırlarının üstüne çıkılmıştı ve Gürcüler adeta zenginlik çağı yaşamıştır. Bu sebeple Gürcistan'da bu dönem "Altın Çağı" olarak anılmaktadır.¹⁰⁴

Yabancı kuvvetlerin işgallerinden ötürü Gürcistan bölünerek küçük krallıklara dönüşmüştür. Kimi zaman birbirlerine karşı savaşmışlar, kimi zaman ise düşmana karşı mücadele göstermişlerdir. 1801 yılında başlayan Rus İstilas 1918 yılına dek

¹⁰² [https://stringfixer.com/tr/United_National_Movement_\(Georgia\)](https://stringfixer.com/tr/United_National_Movement_(Georgia)) Erişim Tarihi 08.01.2022

¹⁰³ İvanishvili siyasi partinin girişimi grubunu takdim . Civil Georgia, Tiflis / 15 Şubat'12

¹⁰⁴ Resmi Cumhurbaşkanı sitesi <https://www.president.gov.ge/ka-GE/saqartvelo/saqartvelos-shesakheb.aspx>, Gürcistan Tarihi, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

sürmüş ve ardından Gürcistan Cumhuriyeti kurulmuştur. Yalnız Gürcistan'ın bağımsızlığı çok uzun sürmemiştir. Rusya'nın Kızıl Ordusu 25 Şubat 1921 tarihinde yeniden Gürcistan'ın bağımsızlığını sona erdirmiştir. 1922 senesi itibariyle Gürcistan resmîyette SSCB'nin bir parçası olarak kabul görmüştür.¹⁰⁵ SSCB, 15 cumhuriyeti kendi hakimiyetinde toplamış ve 74 yıl boyunca hükümrancılığını sürdürmüştür. 1980'li senelerin sonlarında SSCB bünyesinde bulunan ülkeleri kendi milletlerinin özerkliği için mücadele etmeye başlamışlardır. Bu devletlerde Sovyetler Birliği aleyhine çıkan ayaklanmalar neticesinde SSCB 1991 yılının Aralık ayında resmî şekilde kendini feshetmiştir.¹⁰⁶

Sovyetler Birliğinin dağılışı uluslararası sistemde birtakım değişikliklere sebebiyet vermiştir ve yeni bir dünya düzeni oluşmuştur. 9 Nisan 1991 tarihinde Gürcistan'ın ilk cumhurbaşkanı olarak Zviad Gamsakurda layık görülmüştür. Bundan sonraki dönemde iç çatışmaları tetikleyerek Gürcistan'a karşı mücadelelerde bulunan Rusya, Osetya ve Abhazya etnik ayrılıkçı grupları destekleyerek iç karışıklıklara sebep olmuştur. Gürcistan'ın yönetim şekli demokrasidir. Gürcistan'ın idari birimleri, Acara Özerk Cumhuriyeti, Abhazya Özerk Cumhuriyeti, başkent Tiflis ile 9 bölgeden oluşmaktadır. Her beş senede bir Gürcistan'da seçim yapılmaktadır. Adayın seçimlerdeki ilk turda %50 oydan daha fazlasını toplaması gerekir. Cumhurbaşkanı seçimi ise normal şartlarda seçim yasası, vatandaşların siyasi birlik yasaları ve anayasa ile düzenlenmektedir.¹⁰⁷

2013 yılının Ekim ayında yapılan seçimlerde "Gürcü Rüyası" adı verilen koalisyonun aday olan Giorgi Margvelashvili oyların %62'sini kazanarak cumhurbaşkanı seçilmiştir. Gürcistan'da seçimler çoğunlukla yabancı kurumların gözlemi altında yapılmaktadır. 2013 yılının Kasım ayında "Gürcü Rüyası" partisinin yeni cumhurbaşkanının yönetime geçmesiyle anayasada parlamenter düzene geçiş üzerinde yapılan değişiklikler yürütülmeye başlanmıştır.¹⁰⁸ Hükümet ise ülkenin dış ve iç

¹⁰⁵ Güler Kalay, Soğuk Savaş Sonrası Eski SSCB Coğrafyasında Etnik ve Dinsel Çatışmalar, Ankara, Berikan Yayınları, 2013, s.34

¹⁰⁶ Kala Güler, Soğuk Savaş Sonrası Eski SSCB Coğrafyasında Etnik ve Dinsel Çatışmalar, Ankara, Berikan Yayınlar, 2013, s. 44

¹⁰⁷ Ekim 2013.Gürcistan'da Cumhurbaşkanı Seçimleri, AGİT Demokrasi Kurumu ve İnsan Hakları Ofisinin seçimlerde gözlemci nihai Raporu (Varşava 14 Ocak 2014 s.4)

¹⁰⁸ Gürcistan Parlamentosu'nun Başkanı İrakli Kobkhidze,20 Eylül 2017, <http://factcheck.ge/article/tqhuiliarom-akhali-konstitutsiith-prezidentis-uphlebebi->

politikalarından sorumlu bir organ halini almıştır. Bunun sonucu olarak cumhurbaşkanı yetkileri sınırlanırken, hükümet, parlamento ve başbakanın ise yetkileri arttırılmıştır. Gürcistan Parlamentosu 150 üyeye sahip olup tek yönetimlidir. Parlamentoda seçimler dört yılda bir yapılmaktadır. Parlamento seçimleri en son 8-30 Ekim 2016'da iki tur şeklinde yapılmıştır, seçim sonucunda Gürcistan Yurtseverler Birliği 6, Gürcü Rüyası 115, Birleşik Ulusal Harekat 27 sandalye sahibi olmuştur.¹⁰⁹

3.1.3. Gürcistan'ın İlk Cumhurbaşkanı Zviad Gamsakhurdya (1991-1992)

Gorbaçov, yapmış olduğu reformlar yüzünden Sovyetlerin dağılmasına neden olmuştur. Dağılıştın ardından ortaya çıkan devletler özerklik mücadelesine girişmişlerdir. Bu mücadelecı devletler arasında Türkiye'nin doğusunda yer alan Gürcistan da bulunmaktadır. 1991'de gerçekleşen seçimler neticesinde Zviad Gamsakhurdya özerk Gürcistan'ın ilk cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1950'de Gamsakhurdya, Anti-Sovyet etkinlikleri yüzünden hapsedilmiştir.¹¹⁰ Milliyetçilerin yanında yer alarak pek çoğunun yardım ve desteğini kazanmıştır. Gamsakhurdya ve Merab Kostava'yı bazı milliyetçi gruplar "Gürcü milliyetçiliğinin babası" şeklinde isimlendirmişlerdir. Ancak muhalif tarafta bulunduğu gerekçesiyle tutuklanmıştır. Çok uluslu bir özerk devletin geçinebilmesinde yöneticinin fikirleri son derece önemlidir. Gamsakhurdya'nın liderlik ettiğı politikanın Gürcistan tarihine bıraktığı etki, devlet iç işlerinin yabancı kuvvetlerden etkilenmesine ortam hazırlamıştır. Tecrübesiz bir ülkenin vatandaşlık algısının gelişmediğı bir durumda, Gürcü etnik gruplarının milliyetçiliğı, başlangıçta Rusların asimilasyon faaliyetlerine karşı durmuştur. Gürcü milliyetçiliğın, bu asimilasyona tepki olarak korunma gayretleri ile başlayan durum zaman içinde vatandaşlarına hatta kendine zarar vermeye başlamıştır. Bunda Perestroyka ve Gürcü milliyetçiliğı sırasında çıkan başka etnik milliyetçiliklerinin etkisi de olmuştur. Bu dönemde kendini dışlanmış olarak gören Gürcü olmayan bazı gruplar ise Gürcistan'dan ayrılıp Osetya veya Abhazya Özerk

amenairadizghudeba/?fbclid=IwAR2PjHsIyRQecEGU0AMi26TO4zFVGCsqkEkySsMHP_neo5szuw6SDIM8AzI,(Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018)

¹⁰⁹ Resmi parlamento sitesi, <http://parliament.ge/ge/>,(Erişim Tarihi 17 Ekim 2018)

¹¹⁰ CIA Belgeleri,"Gürcistan Cumhurbaşkanı Zviad Gamsakhurdiya ve CIA'in Belgeleri, Özgür Fikir ve Gelişim Enstitüsü, 11 Mayıs 2017, https://idf.gege/documents_from_CIA/, (Erişim Tarihi: 11 Kasım2018)

Bölgelerine transfer olmayı istemişlerdir. Bu gelişmelerin ardından Abhazya Bölge Komitesi, Abhazya Bakanlar Kurulu üyeleri ve Abhazya Komünist Partisi bir toplantı gerçekleştirerek bu deklarasyonu kabul etmişlerdir. Bunun ardından Abhazya Özerk Cumhuriyeti'nin konumunu değiştirip “Bağımsız Abhazya Cumhuriyeti” konumuna geçmeleri talep edilmiştir. Bunu duyan Gürcistan idaresi başkentte 1989 yılının Mayıs ayında protestolar başlatmıştır.¹¹¹

Bu protestolar en sonda da 1989 yılı 9 Nisan'da kanlı bir mücadele ile sonlanmıştır. Gürcü Komünist Partisi, İgor Godunov'un liderliği ve Kızıl Ordu'nun etkisi ile protestolara son verilmiştir. Protesto zırhlı araçlar ile çevrilmiş, Sovyet silahlı birlikler tarafınca gerçekleştirilen çatışma esnasında atılan ateşte, çoğu kadın ve çocuklardan oluşan 21 kişi yaşamını yitirip 2000 civarında insan da zehirlenmiştir. Aynı sene Godunov televizyonda gerçekleştirdiği bir konuşmada yaşanan olayın trajik nedeninin yetersiz Gürcü politikalarından kaynaklandığını ifade etmiştir. Mücadeleci Gürcü toplumu tüm bunlara rağmen iki yılın ardından bağımsızlığını kazanmış ve 1995 yılı 24 Ağustos'ta yürürlüğe aldıkları anayasalarının ilk maddesinde de belirterek egemenliklerini ilan etmişlerdir.¹¹²

Yaşanan iç olayların çatışmalara dönüşmesine karşın devlet bağımsızlığını kazanmıştır. Bu özerkliğin ardından sistem yapısı yeni partilerin doğmasına ve devlette ikili iktidar yapısı oluşmasına neden olmuştur. SSCB'de bir birim olan Gürcü Komünist Partisi hür iradesi ve iktidarı olan millet ile bütünleşmiş ve muhalif iktidarı açığa çıkarmıştır. CIA tarafında yazılmış olan rapora ve belgeye bakılarak Gamsakhurdya'nın idareci olarak seçişinin ardından çıkan hatalardan söz edilmiştir:

- Ulusal Kongre, siyasi muhalifler ve bilhassa etnik gruplara saygılı bir politik bakış gösterilmemiştir.
- Medya, ülke kontrolüne geçmiştir
- Yereli idare etme sistemi devlet yetkisine geçmiştir.

¹¹¹ Cavid Veliev ve Araz Alanlı, *Güney Kafkasya Toprak Bütünlüğü*, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji, Ankara ,2011, s.58

¹¹² " 1989 yılın 9 Nisan'ın önemi", LAW FIRM GLG GROUP, 9 Nisan 2018, <https://www.lawfirmglc.com/single-post/1989--9-aprel> (Erişim Tarihi: 9 Nisan 2018)

CIA raporunda söylediği gibi seçimin ardından cumhurbaşkanı ile yaptığı ilk basın toplantısında Kremli ve Wall Street gazetecilerini provokatör olarak isimlendirmiş ve toplantıdan çıkmalarına sebep olmuştur. Gamsakhurdya, cumhurbaşkanlığı yetkisini aldığı ilk andan, hür devletin Sovyet ve Sosyalist sözcüklerini kaldırmış ve ülkenin adı “Gürcistan Cumhuriyeti” olarak değiştirilmiştir. 1991 yılının Mart ayında gerçekleştirilen referandumun Gürcistan’da yapılmasına izin verilmemiştir. Böylelikle Moskova’nın hazırlamış olduğu yeni birlik kabul görmemiş ve 31 Mart 1991 tarihinde yapılan seçimlerde 1918’de kurulan Demokratik Gürcistan’ın özerkliğini destekleme sorgusu yapılmış ve bu sorguda %98’lik dilim bağımsızlık yönünde irade kullanmıştır. Moskova’ya karşı hareket etmenin ağır sonuçları olacağını bilen Gürcistan, hürriyet uğruna savaşa girmiş ve zor olsa bile kazanmıştır. Rusya’da uzaklaşma siyaseti izleyen Gamsakhurdya, devletin bu zor olan ekonomik koşullarının iyice zorlaşmasına neden olmuştur. Sonda da ekonomisi zorlaşan millet, Gamsakhurdya’dan uzaklaşmaya başlamıştır. Yalnız olacağını anlayan ve diktatörlüğe başlayan Gamsakhurdya bu kez iktidarı yitireceğini anlayıp ülkeden kaçmıştır. Gürcülerin bir kesimi Gamsakhurdya’yı “Ulusal Demokratik Devrim” şeklinde değerlendirirken ayrıca “Yuvarlak Masa’nın 10 aylık iflası” olarak görüyor. Gürcistan’a hürriyeti hediye ederek Sovyetlere karşı çıkan ve milleti arkasına alan Gamzsakhurdya, bu önderliği devlet iktidarındayken de sağlayamamıştır. Gamsakhurdya’nın başaramadığı politik idare Rusya Federasyonu tarafınca fırsat olarak görülüp, Rusya Osetya ve Abhaz bölücü düşüncelerine destek vermiş ve Gürcistan’dan fiili olarak çıkmasına neden olmuştur.¹¹³

3.1.4. AB’ye Gürcistan’ı Tanıtan Eduard Şevardnadze (1995-2003)

Bağımsızlığını alan Gürcistan, Sovyetlerden çıkarak devlet olma yoluna girdiğini zannedip ilk cumhurbaşkanını belirlemiş ve kendisi için yeni bir dönemin başladığını sanmıştır. Gamsakhurdya liderliğinde idare edilen Gürcistan abartılı milliyetçi politikası sebebiyle ülkenin bölünmesine ve kargaşalarla dolu bir sürece girmesine sebep olmuştur. Sürüklendikleri bu bataklıktan kurtulabilmek adına, yükselen bu milliyetçilik ortamını sakinleştirecek bir lidere gereksinim duymuştur. Sovyetler’in eski dışişleri bakanı olan Eduard Şevardnadze ülkeye gelerek bu tansiyonu düşürmek

¹¹³ Kamil Ağacan, *Güney Kafkasya Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji*, Ankara, 2011, s 65

istemiştir. 1992 yılının Mart ayında Şevardnadze Moskova’da geri dönerken Gürcistan’ın adeta bir çıkmaza girdiğini anlamış. Zviadistler de bırakmış oldukları mirası almak istemişlerdir. Şevardnadze yanlıları onun Rusya’dan Abhaz-Gürcü sorununu çözmek için geldiğini belirtmiş fakat Şevardnadze umduğu sonucu alamamıştır.¹¹⁴

Böyle bir durumda iktidara geçen Şevardnadze’nin iki görevi vardı. Birincisi merkezi otoriteyi kurmak, şekillendirmek ve politik iktidarını yasallaştırmaktır. İkincisi ise ülkenin bölücü bölgesini bir araya getirmek ve merkezi otoriteyi kurmaktır. Şevardnadze ise bu görevlerini uygulamak adına zaman kaybetmeden üstüne düşenleri yapmaya başlamıştır. 1999 yılının Ekim ayında genel seçimlerin gerçekleştirilmesine karar kılarken diğer yandan da Abhazya ve Güney Osetya’nın kontrol edilmesi için askeri operasyonlar gerçekleştirmiştir.¹¹⁵ Gürcistan Konsey başkanı olan Şevardnadze Avrupa Birliği işbirliği ve güvenlik toplantısında (Helsinki-2) bir konuşma yapmıştır. Yaptığı konuşmanın en önemlisi de: “Sovyetler Birliği’nin dağılışı Varşova Paktı ile birlikte ortaya çıkmış olan ülkelerin gelişmesine iki yol sunmuştur: Totaliter rejimin tekrar yapılandırılması ve demokrasinin gelişmesi”.¹¹⁶

Şevardnadze kendi zamanında iç çatışma için her daim iki taraf ile konuşmaya çalışmış ve aynı zamanda ülkede yaşayan insanların haklarının korunması ve eşit olması noktasında önemli bir politikacı olmuştur. Abhazya ve Osetya idarecileri ile yaptığı görüşmelerinde bir araya gelip Gürcistan için savaşma fikrini sunmuştur. 1992 yılının Ağustos ayında Şevardnadze yapmış olduğu konuşmasında “AB’nin Genel Sekreteri olan Butros Galiye Osetya ve Abhazya’da gerçekleşen hadiseleri, AB devletlerine sorunların neyden kaynaklandığını söylerseniz çok memnun oluruz.”¹¹⁷ şeklinde resmi olarak bildirimler yaparak sorunları çözmeye çalışmıştır.

¹¹⁴ Jgrena, Emzar ve Doris Pogle, Uygulamalar, Röportajlar, Eduart Şevardnadze, Gürcistan Parlamentosunun Milli Kütüphanesi, (Der), Tinatin Sulukhia ve Kukuri Kiğuradze, (Cilt XII, s. 20-23) Tiflis.

¹¹⁵ Cavid Veliev ve Araz Alanlı, Kamil Ağacan, *Güney Kafkasya Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji*, Ankara, 2011, s.64

¹¹⁶ Jgrena, ve diğerleri, s. 120.

¹¹⁷ Jgrena, ve diğerleri, s. 199.

Şevardnadze, 1992'deki genel seçimlerde ona bağlı bir parti olması kaygısı gütmemiştir. Tüm siyasi güçlerin Şevardnadze'nin başkanlığını onayladığı bir ortamda, siyasi partiler üst kimliği koruyarak birbirleriyle daha sıkı bir rekabet ortamı oluşturarak daha fazla siyasi partinin meydana çıkmasına sebep olmuştur. Siyasi partiler Şevardnadze'yi paylaşmaktan vazgeçince duruma göre düzenleme yapmaya gidilmiştir. İktidara fırsat verdiği gerekçesiyle Gamsakhurdya zamanında uygulanan başkanlık sistemi bırakılarak meclis hükümeti sistemi uygulamaya geçilmiştir.¹¹⁸

Gürcistan özerkliğini kazandığı ilk günden itibaren hürriyetini ve toprak bütünlüğünü daima önemsemiştir. Bunun yanında 1995 yılının Ağustos ayında Gürcistan parlamentosunda kabul gören yeni anayasa da bunun göstergesi olmuştur. Bölücü Güney Osetya ve Abhazya bölgeleri, bu anayasanın kendi haklarını korumadığı gerekçesini sunarak bu anayasayı reddetmişlerdir. Gürcistan parlamentosunda gerçekleştirilen seçim sonucunda 1994'te Gürcistan Bağımsız Devletler Topluluğu'na eklenmiştir.

Şevardnadze Güney Osetya ve Abhazya'yı muhafaza etmesi için BDT'ye girdiğini iddia etmiştir. Ancak her şeye rağmen bölgedeki istikrarı koruması mümkün olmamıştır. Parlamentoda gerçekleştirilen oylamada partileri ikiye ayırmışlar, kimisi BDT'ye girmenin Gürcistan'ın problemlili bölgelerini yumuşatacağını söylerken, kimisi ise BDT'ye girmekle Gürcistan'a hiçbir katkının olmayacağını savunmuşlardır. Değişik fikirler arasında olan Şevardnadze, yapmış olduğu konuşmada "Rusya Federasyonu ile şakalaşılmaz, ben BDT'ye girmeyi onaylarsam kim bilir 1993'te Rus askerleri başkente girebilir" ifadesiyle BDT'ye girmenin önemini vurgulamıştır.¹¹⁹

2008'de siyasi arenada Rus-Gürcü savaşı olarak nitelendirilen ama özünde Güney Osetya ve Abhazya'nın Gürcistan'a karşı verdiği savaşın ardından, 14 Ağustos'ta Gürcistan BDT'ye bir dilekçe sunarak bu topluluktan ayrılmak istemiştir. BDT'nin anlaşmasının 9. maddesine göre eğer topluluktan ayrılma adına dilekçe verilirse, verilen dilekçe 12 ay sonra onay görecektir. Buna bağlı olarak 2009 yılının Ağustos ayında Gürcistan resmiyette BDT'den ayrılmıştır. Gürcistan'ın bağımsızlığını yok

¹¹⁸ Veliev ve diğerleri, s.65.

¹¹⁹ Laşa Berulava, "01 Ekim 1994 yılında BTD'ye Dahil Olma ile ilgili Direkt Oylama, 28 Kasım 2011 <https://droni.ge/?m=3&AID=5413>, (Erişim Tarihi: 28 Kasım 2011)

sayarak Rusya, Abhazya'yı özerk bir devlet saymıştır. Politikacılara göre Gürcistan BDT'den ayrılmamış olsaydı Abhazya'nın özerkliğini tanıma olasılığı düşük olabilirdi. BDT'ye katılma ve ayrılmanın hiçbir şeye etki etmediği görülmektedir. Şevardnadze, Batı taraflı bir politika izleyen cumhurbaşkanı olarak Gürcistan tarihine geçmiştir. Gürcistan'ın bağımsızlığının ardından ikinci idaresi ile bir zirve yaşayamamış fakat hiç olmazsa demokratikleşme, insan haklarını tanıma, Sivil Toplum ve pek çok örgütlemenin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.¹²⁰

3.2.5.“Gül Devrimi” Lideri Mikheil Saakaşvili (2004-2007)

Bu inkılap Gürcistan tarihinde (Sakaşvili'nin ellerinde güllerle parlamentoya girmesi sebebiyle) “Gül Devrimi” şeklinde isimlendirilmiştir. Üçüncü Gürcistan cumhurbaşkanı olan Sakaşvili, bu devrimin ardından devletin başına geçmiştir. Eski idareci olan Şevardnadze ise milete vermiş olduğu vaatleri yerine getiremediği için yetkisini kendi arzusu ile değil reformist protestolar nedeniyle terk etmek durumunda kalmıştır. Bu da Şevardnadze vaatlerinin hiçbirini uygulayamadı, hatta ülkeyi siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan zorluğa sürükledi demek oluyor. Demokrasiye giden yolda ülke, genç ve entelektüel eğitilmiş adaya gereksinim duymuştur. Sakaşvili; lisans eğitimini Ukrayna'da, yüksek lisansını Columbia Üniversitesi'nde ve doktorasını ise George Washington Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Politikaya dönemin cumhurbaşkanı Şevardnadze'nin “Vatandaş Birliği” siyasi partisine girerek başlamıştır. Partideki yetkisi parlamento hukuk işleri başkanlığıydı. Sonraki süreçte oy çokluğu ile milletvekili ve adalet bakanlığı görevleri olmuştur. Görevi boyunca daima toplantılarda devlet karşıtı konuşmalar yapmış ve bakanlıktan kendisi istifa etmiştir. Şevardnadze siyasetine inanmadığını ifade etmiş ve milletvekilliği görevine geri dönmüştür. Politikasına “Birleşik Ulusal Hareket-Demokratik Cephe” partilerinde devam etmiştir. Tiflis'in Vake şehrinde yapılan yerel seçimlerde milletin güvenini edinerek belediye başkanlığına layık görülmüştür. Bu dönemden sonra “Birleşik Ulusal Hareket Partisi” ismiyle Sakaşvili, Şevardnadze'nin ciddi muhalefeti olmuştur. Biri Sovyet geleneğini sürdüren Şevardnadze diğeri ise reformist Sakaşvili olarak iki

¹²⁰ Gürcistan Dış İşler Bakanlığı Resmi Site, <http://mfa.gov.ge/News>, (Erişim Tarihi: 17 Kasım 2018)

tarafıtar oluşmuştur. Gürcü tarihi bu süreçten sonra bu iki politik kanadın savaşıını görmüştür.¹²¹

Bu mücadele boyunca partide esasen iki grup oluşmuştur:

- Hızlıca liberal reformların gerçekleştirilmesini isteyen genç ve entelektüel “reformist” kanat.
- Komünist Parti zamanında bürokrasinin çeşitli görevlerini üstlenmiş “muhafazakâr” kesim.

2003 yılının Kasım ayında parlamento seçimleri gerçekleştirilmiştir. Seçimde oy çoğunluğu ile idare tarafınca 85 tane milletvekili seçilmiştir. Sonuçları kabullenemeyen muhalif yanlıları, yerli STK örgütlerin usulsüzlük yatığı gerekçesiyle kamuoyu araştırması yapılmış ve seçimlerin sahte olduğu gözlenmiş ve Sakaşvili’nin (Birleşik Ulusal Hareket Parti lideri) itirazları başlamıştır.¹²² Parlamento karşıtı hareketlerde Sakaşvili’nin sloganı “Şevardnadzesiz Gürcistan”dı. Vatandaş Birliği Partisi eski sekreteri olan Zurab Jvania ile Parlamento Başkanı olan Nino Burjanadze, 2003-04 senelerinde geçici cumhurbaşkanı olan Sakaşvili ile aynı tarafta olarak yapılan seçimleri protesto etmişlerdir.¹²³ Aynı fikirleri paylaşarak ülkenin demokratik bir düzene gireceğini ve ekonomik, ticari ve sosyal açıdan ilerlemelerin üst seviyeye çıkacağını ifade etmişlerdir. Günler boyu açlık grevinde olan toplum ve siyasi mücadeleler neticesinde 2003 yılının Kasım ayında sonuçlar iptal edilmiştir. Şevardnadze’nin yetkisinin alınmasının ardından 2004 yılının Ocak ayında olağanüstü cumhurbaşkanı seçimleri gerçekleştirilmiş¹²⁴ ve %96’lık bir oy dilimiyle Sakaşvili kazanmıştır. Yapılan seçimlerin çok daha şeffaf ve demokratik biçimde yapıldığının kanıtı için 2004 yılının Mart ayında tekrar parlamento seçimleri gerçekleştirilmiş,

¹²¹ Eka Tsamalashvili, “Mikheil Saakaşvili ve Onun Vaatleri”, 30 Aralık 2003, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/1532842.html>, (Erişim Tarihi: 30 Aralık 2018),s.1.

¹²² 24 Saat, Gürcistan Milli Kütüphanesi, "Gül DevrimindeSivil Toplumun Rolü",13 Mays 2003, <http://www.nplg.gov.ge/gsd/>, (Erişim Tarihi: 13 Ekim2018)

¹²³ Gürcistan Parlamentosu, Eski Gürcistan Vatandaş Birliği'in Genel Sekreteri ve Parlamento Başkanı Zurab Jvania, Resmi site, http://www.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=29,(Erişim Tarihi: 30 Aralık 2018)

¹²⁴ " Demokrasi Enstitüsü ve İnsan Hakları Ofisi", Gürcistan Olağanüstü Cumhurbaşkanı Seçimleri 4 Ocak 2004, AGİT Demokrasi Enstitüsü ve İnsan Hakları Ofisi Seçimlerde Gözlemci Raporu, Varşava, 28 Şubat 2004, <https://www.osce.org/ka/odihr/elections/georgia/24600>, (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2018),s.2

seçimlere ise 17 parti katılım göstermiştir. Oyların % 66,24'ünü (135) “Birleşik Ulusal Hareket”, % 7,56'sını (15) ise sağ muhalefet almıştır.¹²⁵

Netice itibariyle seçimlerde Sakaşvili'nin partisi zafer almıştır. Bunun ardından 2004 yılının Şubat ayında yetki, yürütme ve hükümet yapısı değiştirilmiştir. Anayasada uygulanmış ayarlama doğrultusunda ülke başkanına karşı sorumluluğu olan başbakanlığın yetkisi makamı kurmaktır. Devlet başkanı tarafınca direkt olarak atanan içişleri ve savunma bakanları dışındaki üyeleri seçme yetkisi başbakana verilmiştir. Bu yeni ayarlama parlamentodan hükümetin güvenoyunu kazanması gerektiğini ifade etmiş, üç kez güvensizlik oyu vermesi durumunda devlet başkanına parlamentoyu feshetme yetkisi verilmiştir.¹²⁶

Anayasada yaptığı değişiklik bir yerde kendi yetkisinin artmasına ve sıkıyönetim düzeninden faydalanmasına adım olarak ifade edilebilir. Devrimin hemen ardından ülkenin yeni bayrağını, parlamento şehrini ve yeminini değiştirmiştir. Devletin demokratik bir ülkeye dönüşmesi ve şekillenmesi adına Sakaşvili karşısında bazı engellerin olduğunu fark etmişti. Yapacağı en önemli işlerden bazıları bu şekilde tanımlanmıştır:

- En önemlisi ve ilki toprak bütünlüğünü oluşturmak
- Ardından Sovyetler Birliği kalıntılarını yok etmek
- Üçüncü olarak korunmasız ve güçsüz devlet algısını değiştirmek
- Dördüncü ve en önemlisi ise iktisadi istikrarı normale çevirmek

İlk defa arazi bütünlüğü Acara Özerk Bölgesi'nde baş göstermiştir. Gürcistan'da inkılabın yaşanması esnasında söz hakkı olan Azad TV, gazete gibi demokrasiye yol açan öğeler Acara idarecisi Abaşıdze tarafınca engellenmiştir. Başkent olan Tiflis'te gerçekleşen devrim seslerini duyan Acara milleti bu mücadelelerle birleşip kendine has bir seçim hukukuna sahip olmak istemişlerdir. Fakat Acara idarecisi 2004 yılı Ocak'ta yapılan olağanüstü seçimlerde buna göz yummayacağını ve sonuçları da asla

¹²⁵ İa Abulaşvili, “Gürcistan'da Seçimlerin Tarihi 1919-2012 yılları”, 12 Eylül 2016, http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=5&id_artc=30599 (Erişim Tarihi: 12 Eylül 2018)

¹²⁶ Gürcistan Hükümetinin Yapısı, Yetki ve Faaliyet Kuralları Hakkında Gürcistan Yasasında Yapılan Değişiklikle”. 24 Aralık 2004, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32908?publication=0>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

kabul etmeyeceğini söylemiştir. 28 Mart tarihinde yapılacak olan parlamento seçimlerine de katılmayacağını beyan etmiştir. Abaşıdze'nin yaptığı açıklama yerel milletin uyanmasına sebep olmuştur. Sakaşvili, Abaşıdze'yi birkaç kez görüşmeye davet etmiş, fakat Abaşıdze bu görüşmeyi reddetmiştir. Bunu anlayan Sakaşvili Mart'ta Batum'a gelip Abaşıdze ile yaptığı 4 saatlik görüşmenin ardından Sakaşvili, Tiflis idaresinin Acara otonom bölgesine uygulamış olduğu iktisat ambargosunu tek şart ile kaldıracağını ifade etmiştir. Bu şart da Acaralılarının seçimlerini hür bir şekilde yapmalarına müsaade edilmesi ve seçimlere de katılım göstermeleridir.¹²⁷

Bu olayın ardından yerel STK'lar ile Tiflis'ten katılım gösteren pek çok STK (Parlak Gelecek, Bizim Acara, İntelekt vb.) kişilerin özgür ve demokratik katılımı adına aktif olarak çalışmalar gerçekleştirmiştir. Acara idaresi tarafında bu muhalif protestolara çok defa güç kullanılmıştır.¹²⁸

Abaşıdze 3 Mayıs'ta Acara'nın Choloki ve Kakhati köprülerini patlatma emri vermiştir. Bu olayın ardından ülkede kalmasının mümkün olmadığını anlamış ve 6 Mayıs tarihinde Moskova'ya kaçmıştır. Böylelikle Acara Özerk Bölgesi ile Gürcistan Hükümeti arasında 10 sene süren gerginlik durumu bitmiştir. Gürcistan iç çatışmalarına son vermekte çok zorlanıyordu. Bu iç sorunları da Sovyetlerden kalma miras olarak düşünmek mümkündür. Gürcistan, Sovyetlerin ardından hürriyetine kavuştuğu ilk andan bu yana demokrasi arayışını sürdürmüştür. Ancak hükümetin başına geçen idarecilerden Batı'ya entegrasyon, hürriyet, demokrasi gibi vaatler gelse bile bunların hiçbirinin gerçekleşmediğini söylemek mümkündür. İlk cumhurbaşkanı olan Gamsakhurdya, Rusya Federasyonu'nun Sovyetlerde uyguladığı "Ruslaşma Politikası"nı Gürcistan'da milliyetçi politika olarak izlemiştir. Takip edilen bu politika, Güney Osetya ve Abhazya probleminin derinleşmesine neden olmuştur. İkinci cumhurbaşkanı olan Şevardnadzekaos içinde olan, etnik çatışma, ekonomik kriz gibi problemlerle karşılaşan devleti AB aracılığı ile kabustan kurtarmaya çalışmıştır. Ancak devleti bu durumdan kurtarmaya yönelik gayretleri sonuç bulamamış ve Rusya'nın etkisinden kurtulamamıştır. Ülkenin üçüncü yöneticisi ve doğrudan devlet

¹²⁷ Saakaşvili Acara'nın Silahsızlaşmasını Talep etti, "Axali Taoba" Gazete, 19Mart 2004, № 77 (1521)

¹²⁸ Gürcistan Milli Kütüphanesi, "Gül Devrimi" Sivil Toplumun Rolü", Bölüm 4. Acara Olayları, <http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe>, 2008 (ISBN 978-99928-824-4-3),(Erişim Tarihi: 15 Ekim2018)

rejimine tepki gösteren ve iktidarda olduğu halde muhalefete geçen Sakaşvili olmuştur. Yetkisini aldığı ilk günden itibaren hedef belirlemiştir. Bu amaçlardan ilki ise devletin toprak bütünlüğünü oluşturmak, ekonomik istikrar sağlamak ve demokratikleşmeydi. Amaçlarını yerine getirme yönündeki çabası tartışılır olsa bile üç özerk bölgeden olan Acara'yı kendi yönetimine alması da bunu başardığının göstergesidir.¹²⁹

Acara'da kazandığı zaferin ardından Sakaşvili'nin sıradaki hedefleri Abhazya ve Güney Osetya olmuştur. Abhazya ve Güney Osetya problemi Acara'daki durumdan farklı olup Rus baskısı yüzünden etnik bölücü problem olarak açığa çıkmıştır. Bu iki bölgenin merkeze bağlanması adına Sakaşvili bazı yollar denemiştir. Yapmış olduğu açıklamaların birinde Tskhinvali'de bulunan demiryolu bağlantılarına izin vereceği ve kurulacak olan merkezlerde millete emekli maaşı bağlanacağını ifade etmiştir. Bu tarz açıklamalar iktisadi açıdan zor şartlar yaşayan Osetyalıların Tiflis idaresine sıcak bakacaklarını düşündürmüştür. 2004 yılı 1 Haziran'da neredeyse 400 Gürcü ekser, Rus askerleri ile sınıra problem yaşadığı gerekçesi ile buraya girmiştir. İşin içine askeriye girince olaylar değişmiş ve Gürcistan yapmış olduğu girişimlerin başarısız olduğunun farkına varmış, diğer yandan bölücü Oset milleti ellerindeki kozu tehdit olarak kullanıp Abhazya yardım anlaşmasına oturmuştur. Yapılan barışçıl girişimlerin ardından Gürcistan-Rusya arasında orta noktada buluşmaya çalışılmıştır. Kargaşanın üzerine 2005 yılının Eylül ayında Güney Osetya merkezden ayrılışının 15. yıldönümünü kutlarken Tskhinvali'de bir patlama olmuş ve üç insanın ölümüne sebep olmuştur.¹³⁰

Aslında bu olaylar adım adım savaşa gidildiğinin kanıtlarıydı. Rusya ve Gürcistan olayların yatışması için denge sağlamak adına diyaloga girişmişlerdir. Gürcistan daima Rusya'yı bölücü bölgelere destek vermesi ve bu bölgede asker tutması gerekçesi ile suçlamış ve Rusya da bu bölgeye hiçbir siyasi çıkar gözetmeksizin destek olduğunu iddia etmiştir. Rus yanlılarının uzmanları Sakaşvili'nin ABD liderliğinde askeri tatbikata tutulması ve bölücü Güney Osetya'nın başkentine askerlerle girmesinin savaş işareti olduğunu beyan etmişlerdir. Rus politikacı Konstantin Makeyn Gürcistan'ın

¹²⁹ "Aslan Kaçtı Acara Özgür Oldu" Acara İnkılabından 14 sene Geçiyor, 06 Mayıs 2018, <http://rustavi2.ge/ka/news/103263> (Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2018)

¹³⁰ Huriye Yıldırım, "Güney Osetya Sorunu", (der.) Necati İYİKAN, Orta Asya-Güney Kafkasya Siyasi Gelişmeler 1991-2010, Hiperlink Yayınları:39, İstanbul, 2011, s.250

bahsi geçen savaşa hazır olduğunu ve askeri hamlede bulunacağını iddia etmiştir. Onun bu sözleri klasik olarak görülmüştür. Aynı düşünceye sahip olan başka bir Rus politikacı ise aynı düşünceyi daha sert bir dil kullanarak belirtmiştir. Uluslararası Avrasya Harekatı'nın önderi ve Rus Jeopolitik Uzman merkez başkanı olan Aleksandr Dugin, 2008 yılında savaşın 1 yıl ardından yapmış olduğu bir röportajda "ABD yanlısı ülke Rus düşmanıdır" demiştir.¹³¹

Gürcistan Güney Osetya ve Abhazya hürriyetini kabul etmese de, ABD bu bölgelerle olan sorunun çözilemeyeceğini belirtmiştir. NATO ve ABD Gürcistan'a yaklaştığı takdirde Gürcistan zarar görecektir. Gürcistan'da ABD ve NATO idaresinin etkisi Rus bölgesel ve siyasi stratejisi ile uyuşmamaktadır. Her iki taraf da bunu çok iyi bilmekteydi. Sakaşvili de NATO'nun ABD taraflı bir siyaset izleyip üslerini Gürcistan'a sokması durumunda kötü olacağını bildirmektedir. Fakat Gürcistan Rusya'ya yanaşıp barışçıl davranırsa işlerin olumlu ilerleyeceğini belirtmiştir. Gürcistan idaresine kimin geçeceği Kremlin'i çok da ilgilendirmiyordu.¹³²

Bölgenin önemli uzmanlarından olan Dugin'in söylemlerinden anlaşıldığı üzere; ülke için daima önde olan ülke menfaatidir ve bölgenin liderliği büyük önem taşımaktadır. Rusya kendini SSCB mirasçısı olarak gördüğünden bölgedeki etkisini yitirmemek için daima uğraşmıştır. SSCB'den uzaklaşan devletlere karşı her zaman baskını bir siyaset izleyerek ağırlığını göstermeye çalışmıştır. Bundan sonraki süreçte Rusya, Gürcistan'a karşı birtakım kısıtlamalar uygulamaya başlamıştır ve 2006 yılının Eylül ayında Gürcistan'ın 4 Rus subayını casus olarak göstermesinin ardından olaylar büyümüştür. Bu yakalanma olayının ardından Rusya kendi bünyesinde yaşayan 119 Gürcü vatandaşını sınır dışına çıkarmıştır. Bunun yanında Rusya'da bulunan Gürcistan vatandaşlarına vize uygulayıp gidiş gelişlere de kısıtlama getirmiştir. 2008 yılının Mayıs ayında Abhazya demiryolunda onarım çalışması yapmak gerekçesiyle Rus kuvvetlerini Abhazyaya sokmuştur. Bundan tedirginlik duyan dönemin Gürcü dışişleri bakanı Eka Tkhelaşvili, Rus kuvvetlerinin bir an önce çekilmesini açıkça talep

¹³¹ Olga Bojaev, "Rusya ve Gürcistan Arasındaki Beş günlük Savaşın Kayıpları, Ordunun Yeni Reformuna Yol Açtı ", 7 Ağustos 2018, <https://www.mk.ru/politics/2018.08.07.080808-poteri-pyatidnevnoy-voynyrossiyagruziya-priveli-k-reforme-armii.html>, (Erişim Tarihi: 07 Ağustos 2018)

¹³² Aleksandr Dugin, Gürcistan Amerikan Üstlerini Ülkesine Yerleştirmeye Kalkarsa veya NATO Örgütüne Üye olmayı Denerse Daha Kötü Olaylarla Karşılaşabilir, 17 Eylül 2009, röportaj, <https://inosmi.ru/world/20090917/252720.html>, (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2018)

etmiştir. Rusya ise yerleştirdiği güçlerin barış kuvveti olduklarını söyleyip Gürcistan-Abhazya arasında çıkabilecek olan savaşı engelleme gerekçesini ileri sürmüştür. Buna karşılık Batum’da basın toplantısı yapan Sakaşvili, Rus barış kuvvetleri değil uluslararası barış kuvvetlerinin yerleştirilmesini istemiştir. Bu toplantının ardından Rusya’nın yanında Abhazya’da uluslararası kuvvet önerisini reddetmişlerdir. Dönemin cumhurbaşkanı olan Sakaşvili’nin özerklik isteyen Abhazya, Acaristan ve Güney Osetya’yı tekrar merkezi yönetime bağlanma siyaseti, kamuoyunun onayladığı teze göre Sakaşvili’nin bahsi geçen “toprak bütünlüğü” siyasetini, ABD’nin Kafkasya menfaatlerinin bölgesel menfaatleri uygulaması ABD’nin politik-askeri desteğe ihtiyacı olması durumudur. Sakaşvili göreve geçtiği ilk günden itibaren liberal bir iktisat politikası uygulamaya çalışmıştır. Vergi yasalarında sadeleşmeye gidilmiş, lisansların ve izinlerin çokluğu azaltılmış ve birtakım bürokratik prosedürlerde kolaylığa gidilmiştir. Gürcistan’a ciddi bir özelleştirme süreci, altyapı için ise yatırım imkanları sunulmuştur. Hükümet tarafınca uygulanan reformlar gerek yatırım akışlarının gerekse ekonominin artmasını sağlamıştır. Fakat 2008 yılının Ağustos ayında Rus saldırısı sonucunda yaşanan ekonomik kriz nedeniyle Gürcistan’daki ekonomik etkinlikler ciddi ölçüde azalma göstermiştir. AB-Gürcistan, ülke ekonomisini tekrar refaha kavuşturmak için Avrupa Komşuluk Politikası ile Doğu Ortaklığı Antlaşması’na imza atmıştır. Aynı şekilde Türkiye ve Gürcistan arasında imzalanmış olan Serbest Ticaret Antlaşması da ülke ekonomisinin toparlanmasında etkili olmuştur.¹³³

Sistemselsel, ekonomik ve eğitimsel reformların gerçekleştirilmesinde de dış faktörlerin desteğinin de önemi reddedilemez bir gerçek. IMF eski borçları sebebiyle IMF Gürcistan ile bağlantısını kesmiştir. Ancak 2004’te Sakaşvili zamanında IMF Gürcistan’a 144 milyon Amerikan doları miktarında üç senelik bir kredi sağlamıştır.¹³⁴

Sakaşvili, zamanında kamuoyuna kendini duyurmuş bir önder olmuştur. Ancak Sakaşvili’nin oluşturduğu bu sistem, uygulanmış reformlar, ülkeyi istikrara sokması adına çabaladığı politik izlem bile onu uzunca bir süre görevinde tutamamıştır.

¹³³ Davit Narmania, “Gürcistan’da Ekonomik Politika: Liberalizasyon”, Kafkas Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (CIESR), *Turkish Policy Quarterly*, 2009, s.120

¹³⁴ Cavid Veliyev ve Araz Aslanlı, *Güney Kafkasya Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadele ve Enerji*, Ankara, Berikan Matbaası, 2011, s.74

SSCB'yi yıkarak devlete bu denli demokrasi imkanı sunarak, rüşveti, yolsuzluğu ortadan kaldırarak işsizlik oranını azaltarak Kafkaslarda ve ülkesinde ünlü bir cumhurbaşkanı olarak bilinen Sakaşvili, birdenbire despot bir yönetici konumunda bırakılmıştır. 2007 yılı 7 Kasım'ı Gürcistan açısından dönüm noktalarındandır. Bu tarihte Sakaşvili hükümete karşı herhangi bir darbe girişimi yapan kuvvetlere karşı sıkıyönetim uyguladığını ilan etmiştir. Caddelere çıkan protestocular, Sakaşvili'nin ülkeyi terk etmesini ve erken seçime gidilmesini istemişlerdir. Bu istek karşılığında Sakaşvili, protestoları özel kuvvetler ile bastırması ve yaşanan olayları tüm gerçekliğiyle yayınlayan İmedi TV isimli yerli televizyon kanalına baskın gerçekleştirip kapattırması. İmedi TV yayını sahibi olan Rus iş insanı Arkadi Patarkaşişvili'nin Gürcistan'da bulunan mülküne el koymuştur.¹³⁵

Patarkaşişvili ile Sakaşvili arasında çok siyasi görüş ayrılığı olduğundan çatışmalar yaşanmıştır. Sakaşvili İmedi TV'nin Rus taraflı yayın yaptığını ve ülke menfaatlerini koruyamayıp devlet karşıtı bir komplo içinde olduğunu belirtmiştir.¹³⁶

Pek çok uzman görüşünü desteyen şekilde Sakaşvili, geldiği ilk zamandan zenginleşen ve kendi işini ilerletmiş olan kesimlere fazla vergi kontrolü uygulaması da onu varlıklı grubun gözünden düşürmüştür. Bu olayların ardından Tiflis Şehir Mahkemesi, “görevi kötüye kullanma ve şiddet” gerekçesi sunularak Sakaşvili'yi ve döneminin üst seviyelerinde yer alan bakanlarını tutuklaması adına karar çıkarmıştır. Kararda İmedi TV yayını zorla yasadışı şekilde kapatması, baskı sürecinde TV şirketinin dağılışının ardından ortaya çıkan hasarın (3158307 LARİ – 2014 kuru) ödenmesi, Patarkaşişvili'nin de mülkünün hoşa gitmesi nedeniyle başka suçları içeren olaylarla tutuklanmasına karar verilmiştir. Sakaşvili'nin idareciliği dönemi üst rütbeye sahip eski iç işleri bakanı Ivane Merabishvili, eski savunma bakanı olan Davit Kezerashvili, eski savcı olan Zurab Adeishvili ve Tiflis Belediye Başkanı olan Giorgi Ugulava'nın tutuklanması suç ortakları oluşu öne sürülerek karar alınmıştır.¹³⁷

¹³⁵ “Mikheil Saakaşvili Bir Suçlu Olarak Cinayet İşi Kaldırıldı”, 28 Haziran 2014, Trialeti, <http://trialeti.ge/?p=4187>, (Erişim Tarihi: 31 Eylül 2018)

¹³⁶ Nino Rodonia, “7 Kasım Olaylarında Kurbanların Vakası Strasburk İncelemesi”, 06 Kasım 2009, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/1871343.html> (Erişim Tarihi: 31 Eylül 2018)

¹³⁷ Gürcistan Savcılığı'nın Resmi Sitesi, 28 Temmuz 2014, http://pog.gov.ge/geo/news?info_id=518, (Erişim Tarihi: 31 Eylül 2018)

2007 yılı Kasım ayında gerçekleştirilen eylemlerin ardından Sakaşvili, erken seçime giderek % 53 oy alıp görevine kaldığı yerden devam etmiştir. Yine aynı senenin milletvekili seçimlerinde % 7’den düşen baraj % 5 olmuştur.¹³⁸ Sonunda parlamento seçimlerinde ise kendi konumunu korumuş ve 119 oy ile yine kazanmıştır.

Eylemler neticesinde hükümetin devrilmesi umuluyordu. Bütün muhalefetin aynı tarafta birleşmesi iç muhalefetin hükümet karşıtı öfkesini gün geçtikçe arttırmıştır. Vakit kaybetmeden Sakaşvili’nin görevden ayrışması ile ülkeye huzur geleceğini düşünen muhalif gruplar oluşmuştur. 2012 yılı parlamento seçimleri geldiğinde kamuoyunun hiç bilmediği politik bir figür meydana çıkmıştır. Rus milyarderi olan Bidzina İvanişvili çevresine bütün muhalefeti toplayıp Sakaşvili’ye karşı durup, yapılan seçimlerde Gürcü Rüyası adı altında 150 sandalye hak kazanarak parlamento 85 milletvekili sokarak iktidara geçmeyi başarmıştır. Birleşik Ulusal Hareket ise 65 milletvekili hak kazanarak muhalefette yerini almıştır.¹³⁹

Gürcü Rüyası parlamento seçimlerini almasının ardından hedefi cumhurbaşkanı seçimine gitmekti. İvanişvili geldiği zaman cumhurbaşkanı yetkileri değiştirilip başbakan atanmıştır. Çünkü bundan sonra Gürcü parlamento sistemine dönme sürecine girilmiştir. İvanişvili’nin cumhurbaşkanlığı için seçtiği aday, ülke siyasetinde aktif olmamış, sonunda da GIPA araştırma başkanı olarak görev yapmış olan Giorgi Margvelaşvili seçilmiştir.¹⁴⁰

2013 yılı cumhurbaşkanlığı seçimlerinde % 62 oy alarak zafer kazanmıştır. Gürcistan’ın üçüncü ve eski cumhurbaşkanı olan Sakaşvili, siyasi mücadelelerine kendi ülkesi olan Ukrayna’da devam etmeye karar vermiştir. İlk olarak 2015’te Ukrayna cumhurbaşkanı olan Petro Poreşenko’nun danışmanı olarak görev almış ve ardından Uluslararası Reform Konseyi’de başkanlık etmiştir. 2015 yılı 25 Mayıs’ta Ukrayna vatandaşlığını hak kazanıp Gürcü vatandaşlığı feshedilmiştir. 2015 yılı 30

¹³⁸ Tabula, “Seçimler, Seçim Tarihçesi”, 17 Ağustos 2016, <http://www.tabula.ge/ge/elections-2016/history>, (Erişim Tarihi: 31 Eylül 2018).

¹³⁹ Elnur İsmayil, “Seçim Sonrası Gürcistan”, 30 Ekim 2012, <http://www.bilgesam.org/incele/161/-secimsonrasi-gurcistan/#.W97NB9UzbIU>, (Erişim Tarihi: 31 Eylül 2018)

¹⁴⁰ Giorgi Margvelaşvili Biyograf, <https://www.president.gov.ge/ka-GE/prezidenti/biografia.aspx>, (30 Ekim 2018)

Mayıs'ta Odesa'ya vali göreviyle atanmıştır. 2016 yılının Kasım ayında ise bu görevinden istifa etmiştir.¹⁴¹

Sakaşvili'nin Gürcistan vatandaşlığı alınsa da siyaset hayatını yurtdışında sürdürmeye çalışmıştır. Birleşik Ulusal Hareket partisi de Gürcistan siyasetinde muhalefette aktif bir şekilde devam etmiştir. 2018 yılı 28 Ekim'de eski dışişleri bakanı olan Grigol Vaşadze (2008-12) Birleşik Ulusal Hareket'ten cumhurbaşkanlığı seçimlerine aday olmuştur. İktidara geçen Gürcü Rüyası koalisyonundan yardım almış, Fransalı Salome Zurabişvili ile rekabete girişmiştir. 2018 yılında yapılan seçimlerde Gürcistan'ın iç ve dış politik durumunda farklılaşmaların yaşanacağını ileriye senelerde kendisi de görecektir. İktidar Gürcistan-Rusya ilişkilerini desteklerken, muhalefet işgal edilmiş olan toprakların geri verilmediği sürece böyle bir ilişkiden bahsedilemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca bu bölgedeki mevcut dengelerin değişmesi de demektir. Seçim neticesinde kazanan kesimin AB ve ABD ile nasıl ilişkiler kuracağı da oldukça önemlidir.¹⁴²

3.1.6. Gürcistan'ın Son Seçimleri ve Muhalefetin Durumu

Berlin Duvarı'nın yıkılışı ve SSCB'nin çöküşü ile birlikte federasyon sistemi sona ermiş, kapitalizm ve komünizm savaşının çıkacağı anlaşılmaya başlanmıştır. Kapitalizm plansız hareket etmekte fakat rekabete dayalıydı. Ancak komünizm planlı ekonomi sağlayıp insanlığı desteklemekteydi. Sonuç olarak bölünmüş olan devletlerin, kendi merkezi yapılarını muhafaza ederek tutunmaları onlar için sancılı bir süreçti. Bahsi geçen bu ülkelerden biri de Gürcistan özerk devletiydi. Pek çok ülke gibi Gürcistan'ın da politik hayatında birtakım ayaklanmalara ve bölünmelere denk gelmiştir. Partilerin kurulması ve milliyetçiliğin aşılması sürecinde meydana çıkan problemlerden kendi milletini korumak adına mücadelelerde bulunmuştur. Demokratik devletler arasına üye olarak katılmak isteyen Gürcistan, bütün Gürcü siyasetlerinin hedefi haline gelmiş ve hukuki anlamda devleti düzene sokma ve yönetimini şekillendirme çabası vermiştir.

¹⁴¹ Thomas de Waal, "Odessa" Projesinde Saakaşvili Nasıl Başarıya Ulaştı", 29 Şubat 2016, <https://inosmi.ru/politic/20160229/235566689.html>, (Erişim Tarihi:31 Eylül 2018)

¹⁴² Musaeva, s,29.

Demokrasi teriminin meydana çıktığı ve bir terim olarak kabul gördüğü günden itibaren tarih süresince pek çok aşamadan geçtiğini de belirtmek önemlidir. Mesela gerçek demokrasi, temsili demokrasi, yarı gerçek demokrasi, ekonomi, sosyal, modern, liberal demokrasi ismi altında şekillenme gerçekleşmiştir.

Genel seçim sisteminin yaygınlaşması, ulusun alt kademesinde sanayileşme ve kentleşme yayılmıştır. Kitlesele partilerde çoğunlukla milliyetçi partilerin yoğunluğunu görmekteyiz. Milliyetçiliğe odaklanmış bir parti, daima kendi etnik azınlığını seferber etmeye, özyönetimlerini kurmaya odaklanmıştır. Partilerin hedeflerinden çok, faaliyetleri önem arz etmektedir. Bu yüzden bu iki mesele yakından birbirleriyle ilişkilidir. Başa gelen parti üyesinin hedefi önemlidir, fakat başka önemli bir konu da bu hedefi yerine getirmesidir. Demokratik seçimler, adaylar ve taraflar arasında seçim yapmak demektir. Partilerin etkinliklerini iki hisseye bölebiliriz.¹⁴³

- Çoğu zaman kamu alanı ve toplumla çalışan partiler
- Toplum iktidar ve muhalif partilerin karar mekanizmalarını etkilerse, toplum da politik sistemin bir parçası olur.

Partilerin iki kolu da birbirinden farklı fonksiyonlara hizmet etmektedir. Biri toplum menfaatlerini “birleştirmek” bir diğeri ise “ikna etmek” faaliyetlerini yerine getirir. Genel söylemlerde ve yazılarda; birtakım sosyalizm ardından çıkan sol hareketlerin Batı Avrupa’da var olan sosyal demokrat görüşle politikaya yönelirken, bir kısmının da sol ismi ile radikal milliyetçilik yapmasıyla ilgili mevcut bir tartışmanın varlığından söz etmek mümkündür. Her iki grubun da izahı, Herbert Kitschelt’in milli uzlaşmacı komünizm ile ataerkil toplum ve ailenin sınıflandırmasına dayanır. Buna göre, önceki politik düzen bu sınıfın nitelikleri itibariyle geçiş aşamalarındaki politikada izler bırakmaktadır. Kitschelt’e göre; “Elitlik, rasyonel, bürokratik ve hiyerarşik içi yarışa müsaade etmeyen ataerkil komünist düzenden evrilen siyasi sistemlerde, nitelikten çok niceliğin önemli olduğu ve politik muhalefetin izin verilmediği demokrasinin ise ağır bastığı bir devir yaşanmıştır.”¹⁴⁴ Bundan da anlaşıldığı üzere çoğunluğun sayılmayacak derecede anlam içermesinden çok, siyasi partilerin düşüncelerinin

¹⁴³ Musaeva, s.31

¹⁴⁴ Nazif Mandacı, “Avrupa’daki Radikal Sağ Partiler ve Balkanlı Kuzenleri: Çanlar Türkiye İçin Çalışıyor”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 9, Sayı 33, 2012, s. 43

sayılacak biçimde öne çıkarmak, demokrasi merkezini bastırmak veya yok etmek anlamı taşımaktadır. Gözle görülür biçimde demokrasinin yok olmasına sebep olmasıdır. Demokratik devletlerde egemenliğin milletin yönetim şekli ve politik bir düzen şeklinde olması şarttır. Kısacası liberal demokrasinin daha esnek ve demokrasinin köküne dayanan bir sistem şeklinde kurulması çoğunlukla Batı ülkelerinde yaygındır. Bu sebeple günümüzde “klasik demokrasi” düzeni göz önüne alınarak devlet milletindir, egemenlik milletindir şeklinde isimlenmiş olsa bile bu yalnızca kitaplar ile Batı ülkelerinde rastlanılacak bir durumdur. Gürcistan’da gerçekleşen parti sistemine bakıldığında Batılı sistemlerden son derece farklı olduğu görülmektedir. Gürcistan’da parti sisteminin ilerlemesi özellikleri iki şekilde tanımlanabilir. Birincisi 20. asrın başlarında yaşanan sömürgecilik, ikincisi ise 1917’deki seçimleri temsil eden kurumların ortadan kaybolmasıdır. Birinci dönem; 1917 yılının Ekim ayı devrimine dek kamusal toplum etkinlikleri ve 1924 yılına dek isyanların bastırılması, devlet içinde örgütlenme etkinliklerinin ortadan kaldırılmasıdır. Milliyetçilik gayesiyle kurulmuş olan Sosyal-Demokrat Parti, Gürcistan’da kurulan ilk partidir. Kendi kimliğiyle ön plana çıkmaya çalışan ve 1918 yılı 2 Mayıs’ta hürriyetini kazanıp 1921 yılında ise Kızıl Ordu’nun işgaliyle birlikte SSCB’ye bağlanmıştır.¹⁴⁵ Bu süreçten sonra Gürcistan ile diğer 15 ülke 70 yıllık bir merkeziyetçi sistemin içine girmiştir. SSCB’nin dağılması, yeni partilenme sürecini ve radikal değişim kuvvetlerini de beraberinde getirmiştir. 1991’de Gürcistan egemenliğini kazanarak Kafkasya’da politik bir güç haline gelmiştir. Bağımsızlığını kazandığı ilk günden itibaren, yaşadığı siyasi, etnik, ekonomik çatışmaları aldırmayarak daima demokrasi arayışı içinde olmuş, Batı’ya yönelik bir politika izlemiştir. Seçilen devlet başkanları siyasi izlemlerini iktisadın istikrarı, demokrasinin devamlılığı, yolsuzluğun bitişi ve buna benzer söylemler ile biçimlendirmiştir. Söylenenleri zaman içinde hayata geçirmek ve devletin refah düzeyini arttırmak adına çeşitli adımlar atılsa bile başarı elde edilememiştir. Sakaşvili kendi döneminde bazı reformlar gerçekleştirse bile cumhurbaşkanlığının son dört yılı son derece zorlu geçmiştir. Örnek verilecek olursa iki yüz elli binden fazla insan işini kaybetmiştir. Eğitim açısından yapmış olduğu Gürcüleştirme uygulaması, Gürcü ve İngiliz dilini

¹⁴⁵ Gürcistan Milli Kütüphanesi, Gürcistan’ın Siyasi Manzarası, Bölüm: I, <http://www.nplg.gov.ge>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

bilmeyen hocalar, politikacılar ve polisler işsiz bırakılmış, yirmi beş bin insan hapse atılmıştır.¹⁴⁶ Bu sebeple de ülke içinde baskıcı bir idare anlayışı oluşmuştur.

Gürcistan ve Türkiye kıyaslandığında; II. Dünya Savaşı'nın ardından CHP hükümeti, Batı'ya özellikle de ABD'ye Türkiye devletinin liberal ekonomik ve laik demokratik bir ülke olduğunu kanıtlamak adına bazı çalışmalar yapmıştır. Bu süreçte Türkiye'de olması gerekenden fazla parti ortaya çıkmıştır. Bu partilerden biri Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi olmuştur. *“Köylü ve emekçi yığınlarının gitgide daha büyük ölçülerde teşkilatlanmalarına ve siyasi, iktisadi adımlara girişimde bulunmalarına yardım mahiyetinde memlekette sosyalist cemiyete giriş koşullarını olgunlaştırmak.”* şeklinde iddialarla işçi partilerine destek verdiği görülmektedir. Bu tarz söylemlerin etkisi altında kalan işçi sınıflar ve gençler eylem yapmaya başlamış ve idareye karşı durmuştur. Bundan hareketle üniversite öğrencileri üzerlerine Eyüp Feshane Fabrikası'na orak-çekiç imgeleri ve “İşçiler Birleşiniz” yazısı bulunan pullar yapıştırması neticesinde “İleri Gençlik Birliği” davası güdülür. 1945-46 senelerinde CHP sıkıyönetim düzeni ile 55 insanı cezalandırır.¹⁴⁷

Siyasetle alakası olmayan Rusya'da sermayesini toplayan İvanişvili, 1996'da kamuoyuna çıkıp Gürcistan'da “Caru Grup” adında bir banka kurmuştur. Bu banka aracılığıyla Hayırsever Vakfı'nı kurmuş ve Gürcistan'da faaliyetler yürütmüştür.¹⁴⁸

İvanişvili'nin politikaya katılım göstermesi 2006'dan başlamıştır. Hayırseverlik Vakfı ile ilk adımı atarak Gürcistan'da kilise, tiyatro gibi restorasyonlar gerçekleştirmiştir. Yapmış olduğu işlerle siyasete girebileceğine Gürcü siyasetçiler ihtimal vermemiştir. Kendisi bile Rus gazetesine vermiş olduğu bir röportajda siyasetle ilgilenmediğini vurgulamıştır. Siyasetçi Ramaz Klimiaşvili ise “Toplumca sevilmiş, sahiplenilmiş zengin bir adamdır fakat bu onu bir siyasetçi yapmaya yetmez. Devlet başkanı olmasına ihtimal vermiyorum çünkü o bir iş adamıdır. Siyasette devletin iç-dış politikası önemlidir. Ülkenin menfaatleri önemlidir. Eğer İvanişvili siyasete girerse AB, ABD, Rusya gibi devletler için nasıl bir siyaset izleyeceğini ve işgale uğramış

¹⁴⁶ Korneli Kakachia, " Gürcistan Parlamento Seçimleri Sonucu: Dış Politika ve Yeni Yaklaşım Arayışları", Tiflis Devlet Üniversitesi, 2012,s.38

¹⁴⁷ Yüksel KAŞTAN, “Türkiye’de Demokratikleşme Hareketleri İçinde Sivil Toplum Örgütleri (1945-1960) ”, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2006, s.77-78

¹⁴⁸ Zaza Tsuladze,“*Bidzina İvanişvili Politikadan Ne İstiyor ?* ”, 19 Ekim 2011, <https://www.amerikiskhma.com/a/georgia--politics-ivanishvili-132069328/536874.html>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

olan bölgeler için nasıl karar vereceği oldukça önemlidir.” söylemlerinde bulunmuştur.¹⁴⁹ Başka bir Gürcü siyasetçi Gia Nodia ise “İvanişvili’nin siyasete girmesi hayatının hatası olabilir, çünkü o idare yeteneği olmayan işleriyle ilgilenen biridir. Geçmişteki hayırseverlikleri onu kutsallaştırmıştır. Bu sebeple herhangi bir muhalefetin onun yanında bulunması normaldir. Eğer seçimlerde % 25 oy alırsa bu başarısızlık olacaktır. İvanişvili’nin hedefi oy çokluğu ile zafer edinmektir.”¹⁵⁰

İvanişvili ile Güney Kafkasya’da yepyeni bir politik figürün çıkması Rusya’yı huzursuz etmiştir. Bunun sebebi de; İvanişvili’nin bir Rus iş adamı olup siyasete atılması, basında ve kamuoyunda Rus yanlı bir siyaset izleyeceği görüşünün oluşmasıdır. Gürcistan’ın Avrupa’ya entegrasyona dönük politikasının değişmeyeceğini iddia eden İvanişvili’nin “ Tabii ki stratejik bazı ortaklarımızın olmasını isteriz, aynı zamanda komşu devletlerle de ilişkilerimizin sağlam olmasını istiyoruz, çünkü iyi komşuluk politik önceliklerimizdendir” biçiminde söylemleri siyasetinin ana hatlarını göstermektedir. 2013 yılının Ocak ayında Sakaşvili görevinden ayrılarak, İvanişvili’yi Putin’in “sözcüsü” ve Moskova’nın “maşası” olarak isimlendirmiştir. Gürcistan’daki demokrasiyi onun kurduğunu ve görevini de milletin talebiyle bıraktığını ifade etmiştir.¹⁵¹

Yeni politik ilerlemelere göre Gürcistan, Batı ile Rusya siyaseti arasında kalmıştır. Gürcistan’ın arada kalmasının sebebi, Asya ve Avrupa’yı birleştiren Hazar’ın enerji yataklarının Gürcistan topraklarından taşınması ve NATO’ya da üye olma arzusudur. Stratejik konumu ABD ve Rusya menfaatleri için elverişlidir. Rusya Federasyonu, Gürcistan’ı “arka bahçe” olarak nitelendirmekte, AB ve ABD de kendi gücünü ortaya koyup Rusya’ya bağımlı olduğu enerji kaynaklarından kurtulmayı hedeflemiştir. Üstünde durulması gereken başka bir önemli durum ise Gürcistan’ın NATO’ya açılan yolun Türkiye’den geçtiğinin farkında olmasıdır. Gürcistan’ın izlediği politikada Türkiye’nin önemli bir rolü vardır. Gürcistan’da AB, ABD, Türkiye ve Rusya ile olan siyasi ilişkiler önemlidir. Beş gün süren Gürcü-Rus savaşıyla ilgili devletler Bilge

¹⁴⁹ Gürcistan Parlamentinin Milli Kütüphanesi, “*Biznes ve Politika Gürcistanda*”, 05 Mayıs 2006, s.5

¹⁵⁰ Nino Bekişvili, “*Bidzin İvanişvili’nin Siyasi Hatası*”, 12 Eylül 2012, <http://liberali.ge/articles/view/2648/bidzina-ivanishvilis-politikuri-shetsdomebi>, (Erişim Tarihi: 12 Eylül 2018)

¹⁵¹ “Portre: Bidzina İvanişvili”, Aljazeera, 28 Mart 2013, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/portre-bidzinaivanishvili>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

Savaşı'na çıkmıştır. Bu bilge savaşına yabancı kuvvetlerin de müdahalesi olmuştur. Savaşın başlama sebeplerini Batılı siyasetçiler Gürcistan'ı haklayacak ifadelerde bulunmamışlardır. Bunun sebebi denge politikasının ülkeler için önemli oluşudur. Rusya'nın barış askerlerini Gürcistan ile Güney Osetya sınırına dizmesi bu anlamda önemlidir. 2008 yılının Nisan ayında NATO'nun Bükreş zirvesinde MAP ile ilgili yaptığı konuşmalar, Rusya'nın böyle bir adım atmasına vesile olmuştur. Savaşın kimin tarafından başlatıldığı önemli değildir. Asıl önemli olan iki devletin de izlediği siyaseti gözlemleyip atacağı adımlar olacaktır. İvanişvili'nin siyasete girişi ve atacağı adımlar önemlidir. Yeni bir denge siyaseti "Gürcü Rüyası" ortaya çıkana dek klasik bir çatışmaydı. Kamuoyunda kabul gören bir teori olan; Batı taraflı Sakaşvili AB ve ABD önderliğinde bir paradigmadır. Öte taraftan Kafkaslardaki mevcut gücünü yitirmekten çekinen Rusya Federasyonu Gürcistan'ı "arka bahçe" olarak nitelendirmektedir. Gürcistan ele alındığında Gürcü Rüyası koalisyonu durumların başka olacağını öngörmekteydi. Yabancı ve yerli siyasetçilerin söyledikleri gerçek olmaya başlamıştır. Çünkü İvanişvili'nin bakan olduğu dönemdeki konuşmalarında Rusya ile ilgili yaptığı açıklamada "iktisadi ilişkileri ilerletmenin ve iyi komşu olmanın" öneminden söz etmiştir. Eski siyaseti izleyerek bir sonuç elde edilemeyeceğini ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı olan Margvelaşvili de onu takiben yitirilen toprakları geri almak adına pek çok önemli adım atılmasını şart koşmuştur. NATO'ya katılarak Batı ile iyi ilişkilere sahip olarak denge kurulmakta ve başarı elde edilmektedir. Gürcistan şarabının ve sularının Rus pazarına açılması sağlanmıştır.¹⁵²

Gürcistan olumlu ve olumsuz taraflara sahip bir ülkedir. Doğalgaz ve petrol sahibi devletlerle ve doğal kaynakları olmayan fakat bu kaynakları Gürcistan aracılığıyla geçiren ülkelerin pazarı olarak ortaya çıkmıştır. Ekonomik kaynaklı problemler, devletlerin iç politik ilişkilerinde de ciddi problemlere sebep olmuştur. Doğalgaz ve petrol gibi devlete yabancı yatırım alabilen ve direk ekonomiye gelir sağlayan doğal kaynakları bulunmayan Gürcistan'da, iktisadi sıkıntıların politik yansımalarının diğer devletlere göre şiddetlenmesi olası bir durumdur. Uluslararası siyasetçi Lincoln Mitchell Netgazette'ye yaptığı açıklamada İvanişvili hakkında çok fazla bilgi yoktur

¹⁵² "Ağustos Savaşının Beşinci Yıl Dönümünde Gürcü-Rus Paradigması", Amerika Sesi, 7 Ağustos 2013, <https://www.amerikiskhama.com/a/russia-georgia-war-fifth-niversary/1724816.html>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

şeklinde belirtmiştir. Batılı siyaset bilimciler ve ABD İvanişvili'nin siyasete girmesini hoş görmemiştir. Ancak İvanişvili'nin nasıl bir politika izleyeceği de bilinmemektedir. İvanişvili yabancı ve yerli medya ile ilgisi olmayan ve az bilinen bir politikacıdır. ABD'li politikacılar İvanişvili hakkında daha çok bilgiye sahip olmak istemektedirler. İvanişvili de kendini Batı'ya göstermeli ve siyasi kararlara önem vermelidir.¹⁵³

Amerika için Rusya taraflı İvanişvili'nin nasıl bir siyaset yürüteceğini de önemlidir. Gürcistan'ın devlet güvenliğinin, demokrasi ve bağımsız bir hükümet olarak ilerlemesi, bunun yanında uluslararası kamuoyuna katılması hususunda NATO ile Batı taraflı bir politika takip etmesinin önemli olduğunun bilincindedir. Siyasi uzmanlar Gürcistan'ın Sakaşvili zamanında gelişmişken birdenbire krize girmesine çeşitli açıklamalar ve yorumlar getirmiştir. Örneğin; Svante Cornell ve Niklas Nilson bu durumu iki şekilde izah etmişlerdir. “İlkin seçim öncesindeki iktidarın 9 yıl egemenliğini sürdürmesi ve Gürcülerin çoğunluğundan belirgin bir yorgunluk ortaya çıkmış, bunun neticesi olarak yeni ve güvenilir bir alternatife gereksinim duyulmuştur.” Ülke başkanı olan Sakaşvili'nin müzakereye yönelik olmayan yönetim şekli, bu anlayışı desteklemiş olabilir. İkinci bir sebep ise “Birleşik Ulusal Hareket” döneminde devlet ekonomisinde büyük gelişmeler gerçekleşmiş ve yönetimde de ciddi ilerlemeler yaşanmış olsa bile yoksulluk ve işsizlik sebebiyle Gürcistan seçmenleri için büyük problem olmaya devam etmiş, ayrıca iş imkanları ve hayat standartlarının yükselmesini mümkün kılmamıştır.¹⁵⁴

Sakaşvili'nin Gürcistan politikasından ayrılması ile bile Batı'nın Gürcistan üzerindeki ilgisi azalmamıştır. Rusya gibi bir ülkenin önünde Gürcistan'ı yalnız bırakmak, Batı'nın “Rusya'yı önleyici” siyasetini yarıda bırakması ve oyundan çekilmesi anlamına gelir. Diğer yandan Rusya, bu rekabeti yitirmek istemeyecektir ve etkili yöntemlerle İvanişvili'yi yanına çekmeye çalışacaktır. Azerbaycan, Türkiye ve Batı Gürcistan'a daha fazla yatırım yapacak ve Gürcistan'ı kendilerine yaklaştırmaya çabalayacaktır. AB, Gürcistan ile arasındaki vize koşulunu aradan kaldıracak gibi, onu serbest ticari bölgesine eklemiştir veya daha ileri adım atarak üyelik sözleşmesine

¹⁵³ Lincoln Mitchell “Gürcü hükümeti Ivanishvili'den gerçekten korkuyor”, Netgazet Haber Ajansı , 21 Ekim 2011, <http://netgazeti.ge/opinion/11119/>, (Erişim Tarihi: 21 Ekim 2011)

¹⁵⁴ Kornelia Kakachia, “Gürcistan Parlamento Seçimleri Sonucu: Dış Politika ve Yeni Yaklaşım Arayışları”, *Tiflis Devlet Üniversitesi* , Hazar Raporu, 2012, s.37-38

imza atabilir. Orta Asya ve Kafkasya'nın kaynaklarının kimin eline geçeceği, Batı ve Rusya'nın yanında bölge devletlerini, özellikle de Türkiye ve Azerbaycan'ı ilgilendiren bir meseledir. Gürcü Rüyası zamanında toplum ve yabancı yatırımlarla itiraz gören diğer bir olay ise Zanafob (korku-nefret) fikirli grup ayaklanmalarıdır. Gürcü Yürüyüşü ismiyle protesto yapan kişiler, yabancı yatırımcıların ülkeden toprak alma ve ikamet etmelerine karşı tepki göstermişlerdir. Bu protestocular yabancı yatırımcılara sıkı yasalar uygulanması ve izin belgelerinin kolay verilmemesini istemişlerdir.¹⁵⁵

Gürcü Rüyası koalisyonunun uyguladığı politika, iç ve dış kuvvetlerinin ilgi alanına girmiştir. Bölgede bir denge politikası kurma arzusu ve sergilediği performansı, Rusya ve Batı tarafınca daima önemsenen bir unsurdur. Gürcü maden sularının ve şarabının Rus pazarına çıkışıyla birlikte AB devletlerine serbest gidiş-geliş vizesi verildi. Serbest vize imkanı Gürcü Rüyası'nın elde ettiği başarıdır. Bununla birlikte Gürcistan'ın Avrupa'ya açılan kapısı olmuştur. 2017 yılının Şubat ayında Avrupa Parlamentosu'nda Gürcistan'ın vize uygulamasının sona ermesi için oy verilmiş ve oylar neticesinde 553 oy arasında 66 oy alınarak serbest vizeye geçilmiştir. Gürcüler için vizesiz Avrupa devletlerine yapılan ziyarette 90 gün kalma izni verilmiştir. 22 Avrupa devleti, 4 AB'ye üyeliği olmayan ve 4 Şengen ülkeye serbest vize uygulaması yapılmıştır. 2017 yılının Mart ayında serbest vize girişi Avrupa Parlamentosu'na kabul görmüştür. Daha sonra Gürcistan gibi pek çok ülke bu serbest vize uygulanmasından faydalanmıştır. 2009 yılında Sırbistan, Karadağ ve Makedonya, 2010'da Arnavutluk ve Bosna-Hersek ve 2014 yılında ise Moldova alınmıştır.¹⁵⁶

Serbest vizenin önem ve şartları:

- AB'ye serbest girişin kolaylaştırılması
- Gürcistan ve Batı Balkanları ile AB'ye uyguladığı entegrasyon
- Gürcistan'a iktisadi yararları
- Gürcistan'ın işgal edilmiş olan topraklarında Güney Osetya ve Abhazya'da yaşamakta olan vatandaşlarına Gürcistan pasaportu vermek

¹⁵⁵ VERS, <https://www.versia.ge/index.php/2013-07-31-11-22-56/item/4969>, 14 Temmuz 2017 (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018)

¹⁵⁶ Gürcistan ve Avrupa İttifakının Haber Ajansı, <http://infocenter.gov.ge/euinfo-visa-liberalization/>, (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018)

- Gürcistan'daki Avrupalı arzusunu yükselterek Rus propagandasını hafifletmek

Gürcistan'ın serbest vize uygulaması her anlamda yarar sağlayarak bölgede güç dengesi kurmuş ve AB'nin güvenli oluşunu ortaya çıkarmasıdır. Bununla alakalı İngiliz yazar, Transkafkasya için çalışma gerçekleştiren ve Kafkasya uzmanı olan Thomas De Waal'ın İvanişvili'nin gelişinin ardından yaptığı açıklamalar bu şekildedir; “Gürcistan dünyaya hiç bu kadar açılmamıştı. Avrupa'ya yapılan seferlerin artmasıyla birlikte 2017 yılının ilk 6 ayında devleti 1,3 milyon insan ziyarete gelmiştir. Yaz mevsiminde bu sayı artacaktır. Elli beş bin Gürcü, AB vize serbestliğinden faydalandı. Üzülerek belirtmek istiyorum ki turistlerin dışarı açılması, ülke politikasının içe kapalılığını belirtmektedir.” Problem iktidardaki Gürcü Rüyası koalisyonunun 2016'da yapılan seçimde kazandığı sağlıksız oy çokluğundan kaynaklanmaktadır. Bu netice üzerinde partinin başarılı kampanyasıyla birlikte, muhalefetin işlevsiz oluşu da önemlidir. Gürcü Rüyası koalisyonu 150 sandalyeye sahip parlamentonun 115 sandalyesini aldı. Böylelikle mutlak çoğunluğun sahibi olmuştur. 1991 egemenliğinden bu yana Gürcistan üçüncü kez fiili olarak tek-partili ülke olmuştur. Öncesinde Şevardnadze ve Sakaşvilinin partisi olan Birleşik Ulusal Hareket (2004-12) parlamentoda çoğunluğu kazanmışlardır. Bu defa da tek-partili olmak devlet demokrasisine zararlı gelmiştir. Gürcü Rüyası kendi öncüleri gibi geniş yelpazeye sahiptir. Parti 2012'de Sakaşvili'ye karşıt olarak kurulmuştu. AB devletlerine vize serbestliği uygulaması bu koalisyon ile mümkün oldu. Partinin bir diğer kanadı ise daha milliyetçi ve yereldir. Gürcistan Ortodoks Kilisesi'ndeki yapılanmaya yakındır. Waal'ın dikkatini en çok çeken kısım ise iktidarın önermiş olduğu anayasa değişiklikleridir. Bu değişiklik göz önüne alındığında seçimi kazanacak partinin fazla sandalyeleri de olacaktır. Cumhurbaşkanı millet tarafından değil, parlamento tarafınca seçilecek böylelikle koalisyon sistemi sona erecektir. Halbuki Gürcü Rüyası koalisyon olarak iktidara geçmiştir. Tavsiye edilen değişikliklerin bazılarına AB devletlerinde karşı çıkanlar da olmuştur. Fakat genel manada bakıldığında uygulanan reformun etki etmediği dikkate alındığında denge mekanizmasının güçsüzleştirilmek istendiği ve Gürcü Rüyası'nın da tek-partili sistemi kalıcılaştırmaya çalıştığı şeklinde bir izlenim oluşmaktadır. Endişe verici başka bir

mesele ise; Gürcistan’da neo-etnik, kendini milletsever bir kesim olarak gösteren ve gelen turistleri istemeyen, bunun gibi iddialarda bulunan kesimdir.¹⁵⁷

Gürcistan’da yaşanan bu durum Sovyetler Birliği’nden sonra ortaya çıkan kimlik arayışından beri devam etmektedir. Bunun en büyük etkisi de Gürcü demokrasisini ve bu dünyaya açılmaya hazırlanan hükümeti, bu tarz grupların ortaya çıkmasıyla hükümetin vizyonuna zarar verecek olan olaylar çıkarmalarıdır. Gürcistan, demokrasiyle ilgilenmeyen ve kendi ekonomisine zararlı bir etkiye bulunabilecek biçimde yabancı yatırımcıları dışlamaktadır. Bu da yönetimin yürüttüğü hatalı siyaset ile ortaya çıkan gruplardan kaynaklanmaktadır. Bunun yanında bu olaylar Gürcistan’ın güvenilir bir devlet olduğunu gösterir. Gürcistan’ı güvenilir bir devlet gibi gösteren başka bir sorun da Azerbaycanlı gazeteci Efkan Muhtarlı’nın Tiflis’te kaçırılarak Azerbaycan’da hapse atılmak için gönderilmesidir. Gürcistan’a sığınan bu adamın kaçırılıp kendi devletine teslim edilmesinin yalnızca bir nedeni olabilir; o da Gürcistan’ın Azerbaycan ile ilişkilerini bozmak istememesidir. Gürcü istihbaratının da bu olayda rol oynadığı açıktır. Wall’in söz ettiği bu güvensizlik, ayrıca Gürcü Rüyası’nın iç politikasında bulunan kadroların görevlerini kaliteli biçimde uygulamamasını da dile getirmiştir.¹⁵⁸

Gürcü Rüyası koalisyonunun 6 senelik egemenliğinden halk tam olarak memnun olmamıştır. Birleşik Ulusal Parti de bu durumu kendi lehine kullanıp seçim öncesi bazı kampanyalar uygulamıştır. 2018 yılının Ekim ayında yapılan Gürcistan seçimleri herkesin ilgisini çekmiştir. Çünkü bu yılda yapılan seçimler Gürcistan’ın son seçimleri olacaktır. Hükümet bu yıldan sonra parlamento sistemine geçiş yapacak ve cumhurbaşkanının yetkilerini kısıtlayacaktır.¹⁵⁹

2012 yılında olduğu gibi bu mücadele de iki parti arasında sürecektir gibi gözüküyor. Sakaşvili, Ukrayna ve Gürcistan vatandaşlığından atılsa da Birleşik Ulusal Hareket partisinin lideri olarak kalmaktadır. Partinin dışarıdan yürütülmesini ve politik

¹⁵⁷ Waal, Thomas de ‘‘Odessa’’ Projesinde Saakaşvili Nasıl Başarıya Ulaştı’’, (2016), <https://inosmi.ru/politic/20160229/235566689.html>, (Erişim Tarihi:31 Eylül 2018).

¹⁵⁸ Thomas De Waal, ‘‘Açık Gürcistan Kapalı Gürcistan’’, 2 Ağustos 2017, <https://jam-news.net/thomas-dewaal-open-georgia-closed-georgia/>, (Erişim Tarihi: 2 Ağustos 2018)

¹⁵⁹ MSK, <http://cesko.ge/geo/elections/2018>,(Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018)

aktifliğini yönlendirmektedir. 2018 yılı seçimleri öncesinde durumlar karışmaya başlamış, siyaseti yakından izleyen iş adamlarının karşı çıkmalarına sebep olmuştur. Gürcistan'ın iç politikasına büyük etkisi olan iş adamlarının seçimden önce verdikleri açıklamalar basında geçmeye başlamıştır. Devlet ve iş adamları arasında sıkıntılı zamanlar yaşanmıştır. Şevardnadze'nin döneminden bu yana Gürcistan'da gümrük yasalarını ihlal etmek ve vergiden kaçmakla suçlanan "Omega Grup", 2004 yılında Sakaşvili dönemi mali denetim ile milyarlarca vergi cezası verilmiştir. Birleşik Ulusal Hareket muhalefete döndükten sonra Omega Grup'un kurucusu olan Okuaşvili, iktidara geçince kesilen cezanın kaldırılması hususunda şikayette bulunmuştur. 2006'da Omega Grup'a dahil olan İberia TV yayını ve diğer şirketler etkinliklerini devam ettirmişlerdir. Bu yüzden Omega Grup ve Gürcü Rüyası partileri aralarında anlaşma imzalamışlardır. Anlaşmayı da Okuaşvili seçimden önce kampanya döneminde yayımlamıştır. Yayımlanan anlaşma bu şekildedir; Omega Grup'un gelirlerinin 4 milyonu Gürcü Rüyası parti bütçesine girmesi ve diğer ticari durumlarına ortak oluşu sayesinde olmuştur.¹⁶⁰

Olayda üst seviye kademe ve devlet adamlarının isminin geçmesi Gürcü Rüyası koalisyonunun geçmiş egemenliğinden farklı bir durumun olmadığını gösterir. Bu durumdan faydalanan Sakaşvili ve parti kurucuları sosyal medyada kendilerine taraf toplamak adına meydana gelen olaylarla ilgili yaptıkları açıklamalarla ülkenin profilini sarsmaya çalışmıştır.¹⁶¹

Seçim öncesindeki kampanyada Avrupalı Gürcistan ve Birleşik Ulusal Hareket partileri olarak ikiye ayrılmış ve kampanyaya katılmıştır. Birleşik Ulusal Hareket partisinde bulunan Davit Bakradze ve Gigi Ugulava artık Avrupalı Gürcistan partisinde siyasetlerini devam ettirmişlerdir ve Bakradze kendi adaylığı ile seçim mücadelesine başlamıştır. 2008-12 senelerinde Birleşik Ulusal Hareket'ten dışışleri bakanı seçilen Vaşadze'nin ardından Gürcü Rüyası tarafından desteklenen Salome

¹⁶⁰ "Hükümet Değişilmesi ile "Omega Grupun" ilişkileri nedir? ", PrimeTime Gazetesi, 1 Ekim 2018, <http://kvira.ge/424027>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

¹⁶¹ Mikheil Saakaşvili: İvanişvili Hayatında bu Kadar Dürüst Olmamıştır, 25 Temmuz 2018 <https://commerciant.ge/ge/post/mixeil-Saakaşvili-amdeni-simartle-ivanishvils-tavis-cxovrebashi-arutqvams>, (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018)

Zurabişvili seçime aday olarak katılım sağlamıştır.¹⁶² Ülke cumhurbaşkanlığı için Merkezi Seçim Komisyonuna adaylar dilekçe sunmuştur. Adayların 20'si partilerden, 26'sı ise parti dışı kişilerden oluşmuştur.¹⁶³

Seçimden önce iktidarın arkasında olduğu aday olan Zurabişvili politikada pek çok hata yaparak dini kesimin ve toplumun itiraz etmesine sebep olmuştur. 2008'de Gürcü-Rus savaşında ilk mücadelenin Gürcistan tarafınca başlatıldığını ve Ninotsminda şehrinde Samçkhe-Cavakheti'nin Sakaşvili karşıtı açıklamalarda bulunduğu beyan edilmiştir. Bu açıklamaya Gürcü siyasetçilerinin tepkisi sert olup Gürcistan'da diğer Türklere (Azeri) Gürcüler tarafınca türkefobya görüşü aşılınıp etnik çatışma adımları atılmıştır.¹⁶⁴

Zurabişvili "Türklere vatandaşlık hakkı verildi" sözümde 20. yüzyıldaki Ahıska Türklerine yapılan sürgün ön plana çıkarılmıştır.¹⁶⁵

2007 yılında yayınlanan kanuna göre, Sakaşvili zamanı Ahıska Türklerinin memleketlerine geri dönme çalışmalarına başlamıştır. 2011 yılında da ilk dilekçe tutanağı ile memlekete geri dönme yetkisini almışlardır.¹⁶⁶

2018 yılı 28 Ekim'de seçim gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 58 uluslararası gözlemci merkezi seçim komisyonuna kaydolmuştur.¹⁶⁷ Seçimde iktidar da muhalefet de seçim

¹⁶² "Gürcistan Cumhurbaşkanlık Adaylık Kayıtları Son Buldu", 23 Eylül 2018, <https://1tv.ge/news/vinarian-saqartvelos-prezidentobis-kandidatebi-cesko-m-registraciis-procesi-daasrula/> (Erişim Tarihi:)

¹⁶³ MSK, 23 Eylül 2018, kaynak: <http://cesko.ge/geo/list/show/114936-2018-tslis-28-oqtombrisarchevnebstvis-25-prezidentobis-kandidatia-registrirebuli>, (20 Ekim 2018)

¹⁶⁴ Tazo Kupreişvili, "Zurabişvili Ninotsminda Ermenilerine: Saakaşvili Türklere Vatandaşlık Dağıtmış Size -Yok", 03 Ekim 2018, <http://netgazeti.ge/news/308517/>, (Erişim Tarihi: 19 Ekim 2018)

¹⁶⁵ Eda Alpbaz, *Geri Dönüş Yasası Öerçevesinde Ahıska Türkleri'nin Gürcistan Cumhuriyeti'ne Dönüşü*, Yayınlanmış Y. Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s.46

¹⁶⁶ Burhan Özkoşar, "Ahıskalılara Yurda Dönüş Statüsü Verilmeye Başlandı", 1 Ağustos 2011, <https://www.ahıska.net/makale/2278/110/ahıskalılara-yurda-donus-statusu-verilmeye-baslandi>, (Erişim Tarihi: 19 Ekim 2018)

¹⁶⁷ Merkezi Seçim Komisyonu'nun Resmi Sitesi, Uluslararası Gözlemci Kayıt Listesi, 15 Ekim 2018, <http://cesko.ge/geo/list/show/114190-2018-tslis-28-oqtombris-saqartvelos-prezidentis-archevnebstvis-seskoski-registrirebuli-saertashoriso-damkvirvebeli-organizatsiebi>, (Erişim Tarihi: 25 Ekim 2018)

barajını aşamamıştır. Zurabişvili iktidarın destek verdiği oyların % 38'ini almış, Vaşadze ise Birleşik Ulusal Hareket'in % 37 oyunu alıp ikinci tur ile devam etmiştir.¹⁶⁸

2018 yılı 28 Kasım'da gerçekleştirilen ikinci turda Gürcü Rüyası'nın Destek verdiği Zurabişvili %59,52'lik oyla Vaşadze'yi geçerek Güney Kafkasya ve Gürcistan'ın ilk kadın cumhurbaşkanı unvanını kazanmıştır.¹⁶⁹

3.2.Sovyet Sonrası Gürcistan'ın Dış Politikası

3.2.1. Zviad Gamsahurdia Dönemi

Sovyetlerin son günlerinde önderliğini yaptığı Yuvarlak Masa hareketi ile birlikte Gürcistan'ın özerkliğe giden yolunu açmıştı.¹⁷⁰ 1990 yılı 28 Ekim'de Sovyet Gürcistan'ın son faaliyeti ilk seçimler ile birlikte sonlandırılmıştır ve Gürcistan'da Gamsakhurdya ile birlikte yeni bir dönem başlamıştır.¹⁷¹ Gamsakhurdya ve çevresi vatansever insanlardı fakat politika konusunda herhangi bir deneyimleri yoktu.¹⁷²

1991 yılının Mart ayında Gürcistan'da referanduma gidilerek egemenlik yetkisi alınmış, 28 Nisan'da da Gürcistan Parlamentosu ülkenin egemenliğini ilan etmiştir. 26 Mayıs 1991 tarihinde Gamsakhurdya, % 86,5 oy ile millet tarafından cumhurbaşkanı seçilmiştir.¹⁷³

Devlet başkanı olmasının ardından da Rusya ile yakınlaşma girişimlerinin arkasında olan Gamsakhurdya, Moskova idaresinin sert yüzüyle karşı karşıya kalmıştır. Rus asıllı olduğu öngörülen bu olaylara karşı alınan tedbirlere örnek verilecek olursa Ulusal Demokrat Parti'den Chantuaia'nın darbe girişimi gerekçesiyle tutuklanması, hükümet karşıtı yayın gerçekleştirme gerekçesiyle Kanal 2'ye son verilmesi ve Molodezh Gruzı isimli muhalif gazetenin yayım hakkının elinden alınması verilebilir.¹⁷⁴ Bu vaziyet de halihazırda zor olan iktisadi şartların daha da ağırlaşmasına

¹⁶⁸ 28 Ekim Cumhurbaşkanlık Seçimleri Ön Sonuçlar, <https://on.ge/elections/2018/results> (Erişim Tarihi: 30 Ekim 2018)

¹⁶⁹ Gürcistan Merkezi Seçim Merkezi, 28 Ekim 2018, <http://results.cec.gov.ge/>, (Erişim Tarihi: 28 Ekim 2018)

¹⁷⁰ Okan Yeşilot, Hazar'dan Karadeniz'e Stratejik Bakış, İstanbul: Yeditepe Yayınları, Kasım 2014, s. 233.

¹⁷¹ Kartvelişvili, M. *Zviad Gamsakhurdia (Ştrikhebi politikuri Portretistvis)*. Tiflis: Amirani Yayınevi, 2008.

¹⁷² Jintcharadze, N. "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.

¹⁷³ Özbay, Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı Dünya ve Türkiye ile İlişkileri, s. 77.

¹⁷⁴ Yeşilot, Hazar'dan Karadeniz'e Stratejik Bakış, s. 244.

ve son olarak Gamsakhurdya'nın arkasında olan millet desteğinin azalmasına neden olmuştur.¹⁷⁵

Gamsakhurdya devletin iç ve dış problemlerini çözmeye çalışmanın yanında ayrıca uluslararası ortamda egemenliğini yeni kazanan Gürcistan'ın tanınması adına da girişimler gerçekleştirmiştir. Türkiye başta olmak üzere Baltık ülkeleri, Finlandiya, Kanada ve Ukrayna Gürcistan'ı tanıyan devletler olmuştur. Girişimlerin ardından 1991 sonrası İsveç, Fransa, Hindistan, ABD, İsviçre, Belçika ve Pakistan da Gürcistan'ı tanıyan ülkeler olmuştur.¹⁷⁶

1991 yılı 20 Ağustos da Gamsakhurdya iktidarı için bir dönüm noktası sayılmaktadır. Ülkede bulunan cumhurbaşkanı yanlıları ve muhalefet arasında bir gerginlik başlamıştır.¹⁷⁷

1991 yılının Aralık ayında Savunma Bakanı olan Tengiz Kitovani ile Başbakan olan Tengiz Singua askerlerle Tiflis'e giriş yapmış ve Gamsakhurdya ile çatışmaya başlamışlardır. Gamsakhurdya döneminde gözaltına alınan Ulusal Demokratik Parti Lideri Giorgi Janturia'yı serbest bıraktılar, devlete ait binalara el koymaya ve Gamsakhurdya'nın da içinde olduğu parlamento binasına saldırılar düzenlemeye başlamışlardı. Gamsakhurdya'ya karşı gerçekleştirilen silahlı çatışmalar, adeta Tiflis İç Savaşı denecek duruma gelmiştir. Daha fazla kan akmaması adına 1992 yılının Ocak ayında Gamsakhurdya ile bazı devlet üyeleri Gürcistan'dan ayrılmak durumunda kalmıştır.¹⁷⁸ Bu sırada Ermenistan'ın Başkanı olan Petrosyan, Gamsakhurdya ve taraftarlarına topraklarına girme izni vererek siyasi anlamda sığınma hakkı verdi. Bu tarihten sonra Gamsakhurdya çatışmalarını yurt dışında sürdürmeye karar vermiştir. 1992 yılı 7 Ocak'ta idareye geçen Askeri Konsey, başa eski başbakan olan Sigua'yı aldı.¹⁷⁹

¹⁷⁵ İyikan, N.(Ed.), *Orta Asya Güney Kafkasya Siyasi Gelişmeler 1991-2010*. Ankara: Hiperlink Yayınları:39, Aralık 2011.

¹⁷⁶ İyikan (Ed.), *Orta Asya Güney Kafkasya Siyasi Gelişmeler 1991-2010*, s. 240.

¹⁷⁷ Kartvelişvili, M. *Zviad Gamsakhurdia (Ştrikhebi politikuri Portretistvis)*. Tiflis: Amirani Yayınevi, 2008.

¹⁷⁸ "Gürcü Yazar ve Siyasetçi Zviad Gamsakhurdia", erişim 1 Ekim 2019, <http://www.rusen.org/gurcuyazar-ve-siyasetci-zviad-gamsakhurdia/>.

¹⁷⁹ Selçuk Ural ve İrfan Tokgöz, "Bağımsızlıktan Kadife Devrime Gürcistan Dış Politikasında Türkiye'nin Yeri (1991 - 2004)", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 7, 2011, s. 123.

Gamsakhurdya zamanında Gürcistan'ın dış politikası yalnızca Rus karşıtı siyaset izlemekle kısıtlıydı. Uluslararası camiada henüz tanınmayan bir devlet kendi içindeki kargaşalarla, ekonomik ve siyasi krizlerle boğuşuyordu ve devletin dış politikasının eğimi neredeyse yoktu. Sovyetler'den henüz ayrılan ve tam anlamıyla yalnız kalan Gürcistan'ın dış politikası yalnızca Rusya etkeni ile kısıtlıydı. Gamsakhurdya zamanında iç ve dış politika popülizm ile izah edilebilir.¹⁸⁰

Gamsakhurdya'nın Gürcistan dış politikasındaki en ciddi kararı özünde devletin BDT'ye üyeliğine karşı çıkmasıydı. Başka taraftan ise Gamsakhurdya zamanında Gürcistan uluslararası ortam tarafınca tanınmamıştı. Devletin dış politikasını kuracak kişi Gamsakhurdya, ardından hükümetin başına geçecek kişi ise Şevardnadze olacaktı. Devletin uluslararası camiada tanınması adına politika uygulamayı bilen ve çok daha deneyimli olan bir hükümet gerekliydi. Bu gereksinim eski dışişleri bakanı tarafında halledilmeye çalışılmıştır. Mart 1992'de Şevardnadze Gürcistan'a dönüş yaptı ve Gürcistan'ı idare eden Askeri Konsey'in de başına geçti.¹⁸¹

Gamsakhurdya, Şevardnade sistemine karşı artan millet direnişine liderlik etmek adına 1993 yılı 24 Eylül'de Gürcistan'a dönüş yaptı.¹⁸² Ancak Gamsakhurdya ve taraftarları Şevardnadze, Kitovani, Ioseliani ve Sigua Rus askerlerinin saldırısıyla karşı karşıya kaldı.¹⁸³

Yasal Meclis ve Hükümet ile güçlü millet desteğini beraberinde alıp etkinliklerine Batı Gürcistan'da (Zugdidi) tekrar başladı. 1993 yılının Kasım ayında Rus askerleri Batı Gürcistan'ı işgal altına aldı. Gamsakhurdya ise burayı terk etmek durumunda kaldı. 1993 yılı 31 Aralık'ta Gamsakhurdya belirsiz bir biçimde Khibula adlı köyde vefat etti. Sonrasında Batı Gürcistan'a bağlı Cihaşkari köyünde toprağa defnedildi. İngiliz basınının açıklamalarına göre kafasında bir tek kurşun yarası vardı.¹⁸⁴

Gamsakhurdya'nın vefatı 1994 yılı 5 Ocak'ta millete ilan edildi. Bedeni ise Cihaşkari köyünde olduğu yerden alınarak Grozni'ye götürülüp yeniden defnedildi. 2007 yılı 3

¹⁸⁰ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 13-14.

¹⁸¹ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 14-15.

¹⁸² Yasin Öncü (haz.), "Zviad Gamsakhurdia'nın Hayatı", erişim 1 Ekim 2019, <http://www.chveneburi.net/ozel-dosyalar/zviad-gamsakhurdianin-hayati-h394.html>.

¹⁸³ Mikheil Kartvelişvili, Zviad Gamsakhurdia (Ştrikhebi politikuri Portretistvis), s. 158.

¹⁸⁴ "Zviad Gamsakhurdia", erişim 1 Ekim 2019, https://tr.qwertyu.wiki/wiki/Zviad_Gamsakhurdia.

Mart'ta Çeçenya devlet başkanı olan Ramazan Kadirov tarafınca Gamsakhurdya'nın mezarının Grozni'de bulunduğu açıklandı. 2007 yılı 28 Mart'ta ise mezarı memleketi olan Gürcistan'a getirildi ve Tiflis'te bulunan Mtatsminda Kilisesi'ne defnedildi.¹⁸⁵ Bugüne dek Gamsakhurdya'nın intihar ettiği veya öldürüldüğü konusuyla ilgili tartışmalar varlığını sürdürmektedir.

3.2.2. Eduard Shevardnadze Dönemi

Gamsakhurdya'yı Gürcistan'dan ayrılmaya zorlayan politik sorunlar, Sovyetler'in son dışişleri bakanı olan Şevardnadze'nin 1992 yılında ülkeye dönerek yeni kurulan Devlet Konseyi'nin başkanlığına geçmesiyle son buldu.¹⁸⁶

Şevardnadze, dünya siyasetini ve dengelerini iyi bilen, deneyimli, idarecilik kabiliyeti bulunan ve diplomasi uzmanlığına sahip bir siyasetçiydi. Gürcistan ise içinde bulunduğu bu müşkül durumdan dolayı böyle niteliklere sahip bir devlet adamına gereksinim duyuyordu.¹⁸⁷

1992 yılı 6 Mart'ta Şevardnadze ülkeye geri dönmüştür. Onun Gürcistan'a dönüşü ve Danıştay organının başına gelmesi, Gürcistan'ın egemenliğinin dünyaca tanınması hususunda bir sinyaldir. Gürcistan, 1992 yılının Mart ayında Batı ile ilişkilerin bir neticesi olarak ABD, Rusya, Türkiye, İsrail ve Almanya büyükelçilikleri açılmıştır. 1992 yılı 24 Mart'ta AGİT'e, 31 Temmuz'da ise BM'ye 179. üye olarak katılmıştır.¹⁸⁸

1992 yılı 11 Ekim'de ülkede seçimlere gidilmiş fakat seçime Megrelya, Abhazya ve Güney Osetya'nın çoğunluğu katılım sağlamamıştır. Oyların % 86'sını alan Şevardnadze ise Parlamento Başkanı olarak seçilmiştir. Yardımcısı olan Jaba İoseliani seçilmiş, Savunma Bakanlığı'na ise Kitovani atanmıştır.¹⁸⁹

¹⁸⁵ Öncü, Y. "Zviad Gamsahurdia'nın Hayatı", 2007, Erişim 1 Ekim 2019, <http://www.chveneburi.net/ozel-dosyalar/zviad-gamsahurdianin-hayatih394.html>.

¹⁸⁶ Mitat Çelikpala ve Cavid Veliyev, "Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye Bölgesel İşbirliğinin Başarı Örneği", Center for International and European Studies (CIES), Kadir Has University, 2015, s. 6.

¹⁸⁷ Selçuk Ural ve İrfan Tokgöz, "Bağımsızlıktan Kadife Devrime Gürcistan Dış Politikasında Türkiye'nin Yeri (1991 - 2004)", Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 2011, s. 123.

¹⁸⁸ "Gürcü Diplomasi Tarihi", Gürcistan Dışişleri Bakanlığı, erişim 2 Ekim 2019, <http://www.mfa.gov.ge/MainNav/DiplomatService/HistoryGeorgianDiplomacy.aspx>.

¹⁸⁹ Dicle Evren, "Saakashvili Dönemi Gürcistan Dış Politikası", Yüksek Lisans Tezi, YAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler, 2012, s. 20.

Şevardnadze, Gamsakhurdya ile girdiği çatışmaların yanı sıra suikast girişimleri, Çeçen problemi ve azınlık sorunları gibi sıkıntılarla uğraşmak durumunda kalmıştır. Bu süreçte Rusya Federasyonu, ülkeyi Çeçen direnişlerine destek vermekle suçlamıştır. Bir taraftan da ekonomik problemler yüzünden meydana gelen Gürcü ayaklanmasını bastırmakla uğraşan Şevardnadze, Rusya'nın Gürcistan'da düzenin sağlanmasını desteklemesi neticesinde uzun süre boyunca karşı durduğu BDT'ye üye olmak durumunda kalmıştır. Şevardnadze için gerçekleştirilen suikast girişimlerinin arkasında Rusya'nın bulunduğu belirtilmiştir. Gürcistan liderine suikast düzenlemeye çalışanlar, sonrasında Rus üslerinden yardım istemiştir. Şevardnaze'nin Çeçen direnişlerine destek verdiği ve Rusların suikast girişimlerinin arkasında olduğu iddiaları, Tiflis-Moskova ilişkilerini sarsmıştır. Ülke, Rusya'ya karşı ABD'yi dengeleyici bir etken olarak görmüştür. Bundan sonra ABD'den ülkeye yardımlar gelmiş ve Gürcistan bu süreçte NATO ile birlikte Stratejik Ortaklık Belgesi'ne imza atmıştır.¹⁹⁰

Şevardnadze zamanında, başlarda kısmen Rus yanlısı bir dış siyaset izlenmiş, ancak sonrasında dengeli bir politikaya geçiş yapılmıştır. Zaman içinde ülkenin dış siyaseti ABD taraftarı olmaya eğilim göstermiştir.¹⁹¹

1995'te gerçekleştirilen seçimlerin ardından, ülke Rusya sosyal ve ekonomik bağımlılıktan ve BDT'nin bağlarından kurtulmaya gayret göstermiştir. İktisadi açıdan son senelerde bu açıdan büyük adımlar atılmıştır. Ruslarla ithalatı % 27'ye, ihracatı % 15'e düşürüp, bunun yanında Türkiye'den % 12, AB'den %22 ithalat çıkarılmıştır. Bu hedefle KEİT'i kullanarak Azerbaycan ve Türkiye ile sıkı iktisadi bağları ilerletmeye devam etmiştir. Bununla birlikte Batı ile askeri ve siyasal ilişkilerini de ilerletmeye çalışan Gürcistan hem NATO'ya üye olmak amacıyla hem de Rusların politik etkisinden kurtulmak amacıyla çaba gösterilmiştir. Bununla birlikte Gürcistan, Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Projesi'ni de askeri ve siyasi hedeflerle kullanmaya gayret etmiştir. Bu çerçevede Türkiye ile ekonomik ve askeri açıdan işbirliğine gidilmiştir. Askeri ve ekonomik olarak güçsüz olmasına karşın jeopolitik olarak önemli bir devlet

¹⁹⁰ İyikan (Ed.), Orta Asya Güney Kafkasya Siyasi Gelişmeler 1991-2010, s. 287-288.

¹⁹¹ Nazim Caferov, Araz Aslanli, "ABD ve Güney Kafkasya: Ağustos 2008 Öncesinde ve Sonrasında", Aksaray Üniversitesi İİB Dergisi, Cilt 8, Sayı 4, 2016, s. 4.

olan Gürcistan bir taraftan Türkiye ve NATO ile yakınlaşırken, diğer taraftan Amerika'yı Rusya'ya karşı kullanmaya çalışmıştır.¹⁹²

1995 yılı 24 Ağustos'ta Gürcistan'da yeni bir anayasa kabul edilmiş, 1995 yılının Kasım ayında ve 2000 yılının Nisan ayında seçimler neticesinde Şevardnadze Parlamento ve Devlet başkanı seçilmiştir.¹⁹³ Şevardnadze ile yapılan başkanlık seçimlerinde yerini korumaya devam etmiştir. Fakat silahlı çeteler ortadan kaldırılarak ülke içi huzur sağlansa bile yolsuzluklar noktasında istenen başarı edinilememiştir. Yurt dışından nakit ya da kredi şeklinde gelen desteklerin üst seviyedeki idarecilerce paylaşıldığını düşünen kişilerin sayısı hızla artmaktaydı. Mutsuz kesim fırsat buldukça protestolar yaratmış ve komünist sürece yönelik özlemler belirtilmiştir. Çünkü Şevardnadze'nin 2000 yılı Nisan ayında oyların %80'ini alarak devlet başkanlığına tekrar seçilmesine karşın mayısta hükümet değişikliğine gidilmesi kamuoyu baskısını azaltmak için yapılmıştır.¹⁹⁴

Şevardnadze'nin uygulamış olduğu dış politika iki dönem şeklinde ele alınabilir: ilki 1992-95 zamanına denk gelmektedir, diğeri ise 1995'ten 2003'e dek geçen süreçtir. 1992-95 seneleri Şevardnadze idaresinde olan Gürcistan'ın dış siyasetinin ilk dönemidir ve bu sürecin en önemli neticesi Gürcistan'ın BDT'ye üye oluşudur. Şevardnadze'nin ülkeye dönüşü ile birlikte Gürcistan uluslararası toplulukların önemli bir kesimi tarafınca bağımsız bir devlet olarak tanındı.¹⁹⁵

Bu süreçte Rusya zoraki diplomasisi birkaç yönden geliyordu. İlki Abhaz-Rus mücadelesinde Abhaz bölücü kuvvetlerini desteklemekteydi. Abhazya mücadelesinde Rusya'nın bölücü kuvvetleri desteklemesinden ötürü Şevardnadze bu mücadelenin açıkça Rusya-Gürcistan arasında olduğunu belirtmekteydi. İkincisi ise Rusya telefon hatlarını ve doğalgazı keserek Gürcistan'ı ekonomik açıdan abluka altına aldı. Bunun yanında, Rusya eski Sovyet devletlerinden farklı olarak, Gürcistan'a kredi imkanı

¹⁹² Yenigün, C., Bolat, M. A., & Tanımı, S. Gürcistan: Yeni Dünyanın Doğu-Batı Sınırı. *Dünya Çatışmaları, Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, 2010.

¹⁹³ Özbay, Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı Dünya ve Türkiye ile İlişkileri, s. 45.

¹⁹⁴ Ural ve Tokgöz, "Bağımsızlıktan Kadife Devrime Gürcistan Dış Politikasında Türkiye'nin Yeri (1991 -2004)", s. 125.

¹⁹⁵ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 17-18.

sağlamayı kesmişti. Bir diğeri ise Rusya'nın Gamsakhurdya yanlılarını desteklemesi hakkında Şevardnadze'nin ciddi kuşkuları vardı.¹⁹⁶

Rus-Gürcü ilişkileri son derece gergin geçmekteydi. Şevardnadze de Gamsakhurdya gibi ülkenin karşılaştığı toprak bütünlüğü sıkıntısının kaynağını Rusya olarak görmüştür. Şevardnadze konuşmalarında etnik problemlerin Rusya kaynaklı olduğunu, Rusların da Gürcü düşmanı olduğunu belirtmiştir. Bu dönemde Şevardnadze, Rus askeri birliklerinin konuşlanmasına ve BDT üyeliğine yönelik taleplerini kabullenmedi ve bu taleplerin yerine getirilmesini egemenliğin yitirilmesi olarak değerlendirmiştir. Şevardnadze idaresi iç savaş süresince Batı'nın desteğine ihtiyaç duydu. Bu anlamda toprak bütünlüğünün sağlanması ve problemlerin çözülmesi noktasında NATO, BM ve AGİT gibi uluslararası kuruluşlara başvuru yapmıştır. Fakat bu gayretlere karşın Şevardnadze, gereken yardımı veremedi. Toprak bütünlüğü probleminin çözümü noktasında Batı'dan beklediği desteği bulamayan Şevardnadze, sıkıntıların çözülmesi hususunda Rusya'nın menfaatlerinin göz önüne alınması gerektiğini belirtti. Şevardnadze "Ruslar ile işbirliği içinde olmalıyız, aksi halde Gürcistan dağılacaktır." uyarısında bulundu.¹⁹⁷

27 Eylül 1993'te Gürcistan'ın iç ve dış gerginliklerinde, Rus cumhurbaşkanı olan Boris Yeltsin'e telgraf çekilerek Gürcistan'ın BDT'ye üye olma hususunda olumlu yanıt verilmiştir. Seneler sonra Şevardnadze verdiği bu kararı "Rusların Gürcüleri diz çökmek zorunda bırakması" şeklinde ifade etmişti. Bu kararın ardından Gürcistan'da Rus üssü açıldı ve 1994 yılının Mart ayında Gürcistan-Rusya arasında Komşuluk, Kardeşlik ve İşbirliği sözleşmesi imzalamıştır.¹⁹⁸

1995-2003 seneleri Şevardnadze dış siyasetinin ikinci dönemidir. O süreç Gürcistan'ın Batı ve ABD'nin dikkatini çekmeye başladığı süreç olarak isimlendirilebilir. Amerika başkanı olan Clinton idaresinin, ikinci dönemiyle birlikte, Rusları destekleyen yaklaşımından vazgeçerek, eski Sovyet Birliği'nde egemenliklerini ilan eden ülkelere

¹⁹⁶ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 18.

¹⁹⁷ Selim Dursun, "İç Tehditler ve Dış Politika: Gürcistan Dış Politikası Örneği (1991-2003)", AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 3, Sayı:2, 2017, s. 40.

¹⁹⁸ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 19.

yardım etmeye başlaması Şevardnadze'nin hayal kurduğu Batı ilgisini kazanması anlamına gelmekteydi.¹⁹⁹

1995 yılı Şubat ayında Şevardnadze yaptığı Britanya ziyareti esnasında II. Elizabeth ve başka üst seviyedeki Britanya siyaset uzmanları ile görüştü. Bu ziyaret sırasında Britanya-Gürcistan arasında “İşbirliği ve Kardeşlik ile alakalı” bir bildiriye imza atmıştır.²⁰⁰ Bunun haricinde, Gürcistan ve NATO ilişkileri üst düzeye çıkmış ve neticede barış adına PFP'ye (NATO Partnerliği Programı) Gürcistan da katıldı. Bu program çerçevesinde 1997'de Gürcistan'ı NATO sekreteri olan Javier Solana ziyarette bulunmuştu. Gürcistan Savunma Bakanı ve Dışişleri Bakanı ile kapalı görüşme gerçekleştirmişti.²⁰¹

Gürcistan, Avrupa Konseyi'nin gerçekleştirdiği çalışmalara 1996 yılı Mayıs ayından itibaren katılım sağlamış ve 1999 yılı 27 Mayıs'ta Avrupa Konseyi'ne tam üyelik yapan Kafkasya Cumhuriyeti idi. Bu gelişmelerin ardından NATO ile ilişkileri derinleşen Gürcistan, NATO'nun çeşitli tatbikatlarına katılmış ve NATO'da aktif bir katılımcı olmuştur. Şevardnadze 2002 yılının Kasım ayında NATO'nun Prag Zirvesi'ne katılım sağlayarak Gürcistan'ın NATO'ya üye olma isteğini ilk kez resmi olarak açıklamıştır.²⁰²

Bu süreçte Gürcistan'ın dış siyasetinin temel gayesi Rusya'ya karşı hakimiyetini kuvvetlendirmek, iç tehditler yüzünden yaşanan toprak bütünlüğü problemini çözmek adına Batı ile iyi ilişki içinde olmak, Batı güvenlik kuruluşlarını ve bilhassa ABD'yi arkasına almaya çalışmaktır.²⁰³ Bu çabalar Hazar Denizi'nde bulunan petrollerin Batı'nın dikkatini çekmesine, özellikle Amerika'nın ilgisinin artmasını sağlamıştır. 1998 yılının Ekim ayında Azerbaycan ve Türkiye cumhurbaşkanlarının yanında, Kazakistan, Özbekistan ve Gürcistan liderleri ile Amerika Enerji Bakanı'nın

¹⁹⁹ Mitat Çelikkpala, “Başarısız Devlet- Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı”, s. 9.

²⁰⁰ “Gürcistan yasanma haberci” Gürcistan Cumhuriyeti ile Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı arasındaki dostluk ve işbirliği hakkında, erişim 5 Ekim 2019, <https://matsne.gov.ge/document/view/1215248?publication=0>.

²⁰¹ “Javier Solana'nın Gürcistan Ziyareti”, Gazete: Gürcistan Cumhuriyeti (12.02.1997), erişim 5 Ekim 2019, http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/137554/1/Saqartvelo%20_Respublika_1997_N34.pdf.

²⁰² Mitat Çelikkpala, “Başarısız Devlet- Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı”, s. 10.

²⁰³ Dursun, “İç Tehditler ve Dış Politika: Gürcistan Dış Politikası Örneği (1991-2003)”, s. 44.

imzalamış olduğu Ankara Deklarasyonu Akdeniz-Hazar hattı olan Ana Petrol Boru Hattı'nın gerçekleştirilmesi öngörülüyordu.²⁰⁴ Bunun yanında bu süreçte Azerbaycan petrolünü dünya pazarına yayan Bakü-Supha boru hattı ile Supha terminali, Şevardnadze ve Azeri cumhurbaşkanı olan Haydar Aliyev tarafınca Supha'da resmi olarak açılmıştır.²⁰⁵

2001 yılı 11 Eylül tarihinde İkiz Kulelere saldırı düzenlenmiştir. Saldırıların ardında Eylül sonunda ise Şevardnadze Amerika'yı ziyaret etti.²⁰⁶ Terör saldırılarının ardından ABD, Güney Kafkasya ile yalnızca petrol kaynağı olması sebebiyle alakadar olmamıştır bununla birlikte anti-terörizm ve Yakın Doğu siyasetinin bir unsuru şeklinde görmeye başlamıştır.

Bu süreçte Rusya, Amerika'nın terör karşıtı kampanyasına destek oldu ve 2002'de Bush ve Putin bildirge yayınlarak Güney Kafkasya ve Orta Asya bölgelerinde toprak bütünlüğü ve istikrarın sağlanması hususunda aynı fikirde olduklarını ispat ettiler. Rusya devamlı olarak Pankisi Vadisi'nde siviller haricinde teröristlerin de yerleşim kurduklarını belirtiyordu. Bu süreçten sonra, Gürcistan sınırları Rusya savaş uçakları tarafınca çok defa izinsiz şekilde ihlal edildi. Rus Savunma Bakanı olan İvanov, Gürcistan'ın ülkede teröre karşı mücadele için yeterince gücü olmadığından kaynaklı bölgedeki sistemi kurmak adına Rus askeri birliklerinin buraya girmesinin önemli oluşundan söz etmiştir. Şevardnadze, Rusya Federasyonu'nun Gürcistan iç meselelerine karışmasına tepki göstererek Pankisi Krizi esnasında ABD'den destek istedi ve bu sırada Gürcistan ordusunun tatbikatları için neredeyse 200 ABD askeri Gürcistan'a giriş yaptı. Bu durumdan ötürü 11 Eylül olayı sonrası ABD-Rusya ilişkilerinde çatlak meydana geldi. Ancak Ruslar Gürcistan'a Amerikalı birliklerin gelmesi hususuna alışmak durumunda kaldı, çünkü bu defa gergin siyaseti uygulayamazdı ve bu sebeple geri çekildi. 2002'de Şevardnadze ve Putin iki devlet arasındaki gerginliği yumuşatma noktasında çalışmalar yürütmeye başladılar.²⁰⁷

²⁰⁴ Mitat Çelikpala ve Cavid Veliyev, "Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye Bölgesel İşbirliğinin Başarı Örneği", Center for International and European Studies (CIES), Kadir Has University, 3(March 2015), s. 6.

²⁰⁵ "Bakü-Supsa boru hattı açıldı, (18.04.1999)", erişim 5 Ekim 2019, <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a433.aspx>.

²⁰⁶ Jokhtaberidze, G. *Demir Perdeden İpek Yolu'na*. Tiflis: Gürcistan Ulusal Parlamento Kütüphanesi, 2018.

²⁰⁷ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 22-23.

2003 yılı 2 Kasım'da gerçekleştirilen seçimlerde Şevardnadze'nin içinde olduğu grup kazanmış gibi görünse bile pek çok devletten katılım sağlayan gözlemciler seçimlerde usulsüzlük olduğunu iddia etmiştir. Parlamentonun kurulmasına karşın muhalif kesimin eylemleri bitmemiş ve 2003 yılı 25 Kasım'da Gürcistan Anayasa Mahkemesi tarafınca seçimler iptal edilmiştir. Yaşanan gelişmeler sonucunda Şevardnadze istifa etmek durumunda kalmıştır. “Kadife/Gül Devrimi” olarak bilinen bu olayın ardından Sakaşvili devlet başkanlığına seçilmiştir.²⁰⁸

3.2.3. Mikheil Saakaşvili Dönemi

Şevardnadze zamanındaki Gürcistan politik sistemi, Sovyet kesimine karşı genç, Batı'da eğitim almış ve reform odaklı liberallerin dengeye geçmesine dönüktü. Bu sistem Şevardnadze'nin iki grup arasındaki hakemlik durumu kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu durum ayrıca karar alma sürecini de uzatmış, akliselim karar almayı engellemiş ve iki grubun kutuplaşma durumunu güçlendirmiştir. Her iki grup arasında bulunan ayrımın keskin olmadığı zamanlarda Şevardnadze'nin liderliğinde olan Gürcü Vatandaşları Birliği Partisi'nde bulunan “genç reformcular” ı Zhvania idare etmiştir. Zhvania Batı'da eğitim almış olan Gürcü gençlerin Gürcistan Hükümeti'nde idareci yetkileri vermekteydi. Bu gençlerden biri de Sakaşvili idi.²⁰⁹

1995 yılında Sakaşvili, Gürcü parlamentosunun hukuk ve reform komite başkanı olarak seçilmiş ve 1999 yılında ise milletvekili olmuştur. Şevardnadze'nin döneminde Ekim 2000 tarihinde Adalet Bakanı olarak görev yapan Sakaşvili, hükümette olduğu süre zarfında olanlardan rahatsızlık duymuştur. Adalet Bakanlığı'na girmesi bir yılı henüz bulmadan yolsuzlukları öne sürerek Eylül 2001'de görevini terk etmiştir. Hükümetteki görevini terk eden Sakaşvili, daha sonra Birleşik Ulusal Hareket isimli politik oluşumu kurmuştur.²¹⁰

2000'de gerçekleştirilen devlet başkanlığı seçimlerinde yeniden seçilen Şevardnadze'nin gücünü yitirme süreci 2003'te yapılan parlamento seçimleri ile birlikte çok daha belirgin hale gelmiş, seçimlerde de yolsuzluk olduğuna dair iddialar,

²⁰⁸ Hikmet Celal Akyüz, “Türkiye-Gürcistan İlişkileri ve Abhazya”, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler, 2017, s. 54.

²⁰⁹ Jintcharadze, “Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları”, s. 24-25.

²¹⁰ “Küresel Politikanın Kilit Aktörleri, Gürcistan”, https://docplayer.biz.tr/7017811-Kuresel-politikaninkilit-aktorleri.html#show_full_text.

milletin sokaklarda protestoya çıkmalarına sebep olmuştur. Bahsedilen olayda öğrenciler büyük role sahiptir. Protestolarda öncü olan örgüt Kmara (Yeter) idi. Sırp Otpor örgütü tarafınca eğitilen bu örgüt, Batı'nın da yardımıyla önemli başarılarla imza atmıştır.²¹¹

Kmara'nın esas prensibi “Diktatörlüğe hayır, demokrasiye evet” biçiminde ifade edilebilir. Örgütün Gürcüler üzerine iki açıdan önemli etkisi oldu: Birincisi siyasi ilgisizlik, diğeri ise milletin mobilize olmasıdır. Milletin bilhassa öğrencilerin apolitik olması süreçteki iktidarın faydasına olmuştur. Ancak Kmara, hem milletin mobilize olmasını mümkün kılmış hem de siyasi ilgisizliği ortadan kaldırmıştır. Öyle ki sokaklarda pek çok öğrenci toplanıp iktidarı ve milleti protesto etmişlerdir.²¹²

2003 yılının Kasım ayında parlamento seçimlerinden sonra yolsuzluk gerekçesiyle Gürcistan'da bulunan muhalif partiler ve yanlıları Şevardnadze'nin istifa etmesini istemiş ve devletin her bir yanında gösteriler düzenlemişlerdir. Protestoların nedeni Şevardnadze'nin aldığı karardı. Karara bakıldığında Şevardnadze, muhalif partinin ısrarına karşın parlamento seçimlerinin tekrar yapılmasına müsaade etmemiştir.²¹³

Şevardnadze, istifa gibi bir fikrinin olmadığını ancak muhalif olarak karşısında bir milyon insan olsaydı bu durumun değişeceğini açıklamıştır. Onun bu kendinden emin tutumlarına rağmen, bu açıklamanın ardından istifası için bir milyon imza toplandı.²¹⁴

22 Kasım'da yeni parlamentonun ilk oturumu gerçekleştirildi. Şevardnadze'nin bu yeni mecliste yapmış olduğu ilk konuşma esnasında halk rengarenk güllerle parlamentoya girmiştir. Bunun ardından Başbakan parlamentodan ayrılmıştır. Parlamento binasına güllerle giren bu halkın gerçekleştirdiği eyleme “Kadife/Gül Devrimi” denilmiştir.²¹⁵ Bu devrim, bir yandan Şevardnadze'nin başarısızlıklarına

²¹¹ Ayşegül Aydingün, Ali Asker, Gürcistan: De Jure Üniter, De Facto Parçalı, web: file:///C:/Users/acer/Desktop/Academia/Bagimsizliklerinin_Yirminci_Yilinda_Azer.pdf.alınmıştır.

²¹² Keskin, “Gürcistan'ın AB ve NATO Hayali”, Yeni türkiye 77 (2013), s.497, file:///C:/Users/acer/Desktop/Academia/Gurcistanin_AB_ve_NATO_Hayali.pdf .

²¹³ Civil. ge, “parlamentis tsin opozitsiis tsinaaghmddeg aktsia gaimarta” (Meclis önüne muhalefete karşı eylem yapıldı), erişim 7 Ekim 2019, <https://civil.ge/ka/archives/130926>.

²¹⁴ Keskin, “Gürcistan'ın AB ve NATO Hayali”, s.497.

²¹⁵ Nilgün Atici Köktaş, Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme, Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 2(Ekim 2015), s. 97.

karşı tepki, diğer taraftan da Batı ile entegrasyon yapılmasının Gürcistan'ın egemenliği için tek çıkış noktası olarak görülmesiyle ilgilidir.²¹⁶

Gül Devrimi önderleri olan Zhvania, Burjanadze ve Sakaşvili 23 Kasım gününde Krtsanisi Sarayı'nda Şevardnadze ile yaptığı kısa görüşmenin ardından 20.45'te istifa etmek istediğini açıkladı. Gürcistan Parlamento başkanı olan Burjanadze "Cumhurbaşkanı sonunda istifa etti, anlaşmalı zafer için herkese teşekkürler" ifadelerini kullanmıştır.²¹⁷

İstifa etmesinin ardından, Şevardnadze görüşlerini bu sözlerle anlatmıştır: "Ben milletime asla ihanette bulunmadım. Belki, şimdi istifa etmek doğru bir karardır. Bu olayların kansız ve barışçıl bir şekilde sonlanması benim için önemlidir. Ben istifa etmelere alışığım ve bu benim için çok üzücü bir durum değil. Gürcistan'ı terk etmeyeceğim. Şimdi evime gidiyorum!"²¹⁸

2004 yılı Ocak ayında gerçekleştirilen olağanüstü devlet başkanı seçimlerinde Sakaşvili % 96 oy ile devlet başkanı seçilmeyi hak kazanmıştır. 2004 yılı Mart ayında ise gerçekleştirilen parlamento seçimleri neticesinde muhalefetin başka öncülerinden olan Burjanadze Parlamento Başkanlığı'na, Jvaniya ise Başbakanlığa layık görüldü. Böylelikle 2004 yılı Ocak ayı itibarıyla Gürcistan'da Kadife Devrimi ile birlikte şekil alan ve bütün dünyada ilgi ile karşılanan demokratik sisteme girildiği düşünülmektedir.²¹⁹ Bunun yanı sıra AGİT gözlemcileri 2004 yılı 4 Ocak'ta yapılan seçimleri Gürcistan'ın bağımsızlığının ardındaki tarihin en saydam ve en demokratik seçimleri olarak değerlendirmişlerdi.²²⁰

"Gürcistan Modeli" olarak da isimlendirilen bu dönem, sivil darbe sonucu Sovyet yanlısı yöneticilerin tasfiyesi, Batı'da eğitim görmüş genç idarecilerin iktidara

²¹⁶ Aydıngün ve Asker, Gürcistan: De Jure Üniter, De Facto Parçalı, s. 139.

²¹⁷ Civil.ge, "Sakartvelos prezidenti gadadga", (Cumhurbaşkanı istifa etti).

²¹⁸ Eduard Shevardnadze: "sakhlshe !" (Evde) - 23 Kasım 2003, Şevardnadze'nin medya yaptığı istifa açıklaması, erişim 7 Ekim 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=NwVwEJhkUz4>.

²¹⁹ Mitat Çelikpala, Başarısız Devlet - Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı, s. 13.

²²⁰ Extraordinary Presidential Election, OSCE/ODIHR Election Observation Mission Report, 28 February 2004, Warsaw, s. 6-7.

geçmesi ile devletin demokratikleşmeye gitmesi ve Batı ile bütünleşmenin hızlandırılması şeklinde de ifade edilir.²²¹

Yeni devlet başkanı ve devrimin önderi olan Sakaşvili'nin önceliği, Gürcistan'da güçlü ve demokratik bir siyasi yapı oluşturmak ve devletin özerkliğini ve toprak bütünlüğünü garanti altına almaktır.²²² Sakaşvili idaresinin ilk yaptığı şey anayasada değişikliğe gitmek olmuştu, yarı-başkanlık modelini uygulamış fakat devlet başkanını yargı karşısında güçlendirmiştir. Anayasada yapılan değişiklikten sonra Parlamento seçimleri gerçekleştirilmiş ve UHP % 67'lik oy dilimiyle galip olmuştur.²²³

Sakaşvili, devleti etkisi altına alan örgütlü suçlar ve yolsuzluğa karşı savaş açtı ve bu anlamda göze batan kolluk kuvvetlerinin görevine son vererek yeni polis teşkilatı kurmaya karar verdi. Yolsuzluk yapan eski veya yeni siyasetçiler, iş adamları, devlet yetkilileri ve bakanlar kameralar karşısında gözaltına alınıp tutuklandı ve yargılandı. Devletin iktisadi yapısının tekrar şekillendirilmesi adına yapılan düzenlemeler ise uluslararası camiada çok fazla dikkat çekmiştir. Kırtasiyecilik sınırlandırılıp, vergilerde düzenlemeye gidilerek bankacılık ve denetim mekanizmasının işleyişi sağlıklı şekilde uygulanmış, kaçakçılarla kararlı bir şekilde mücadele edilmiş ve böylelikle ticareti rahatlatıp dış yatırımların devlete girmesi amaçlanmıştır. Bu süreçte başta sağlık sektörü olmak üzere kamu hizmetlerinin tekrar ve etkili bir şekilde işlemeye başladığı, çalışan ve emeklilerin maaşlarının yükseldiği ve devlete giren yabancı yatırımların arttığı gözlenmiştir. Sakaşvili'nin iktidara çıkmasıyla beraber Gürcistan'da etkinliğini yoğunlaştıran IMF'den destek alınarak Gürcülerin borçlarında yapılandırmalara gidildi. Atılan bütün bu adımların sonucu olarak 350 milyon dolarlık bir bütçe 2006'ya gelindiğinde 3 milyar dolara ulaşmıştır.²²⁴

Kadife Devrimi'nden sonra Sakaşvili tarafınca vaat olarak sunulan yenilikler halk arasında geleceğe dönük iyimserlik duygusunu ortaya çıkarmıştı. Hükümetin başına gelen yeni iktidar ise problemleri çözmek durumundaydı. Çünkü ülkede diğer

²²¹ Oktay ve Cerrah, Uluslararası Politikada Kafkasya, s. 68.

²²² Çelikpala, Başarısız Devlet - Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı, s. 13.

²²³ Kamil Ağacan, "Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü", erişim 8 Ekim 2019, <https://siyasalhayvan.com/gurcistan-cok-milliyetli-yapida-devlet-insa-sureci/>.

²²⁴ Çelikpala, "Başarısız Devlet - Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı", s. 14.

iktidardan kalan aşırı yozlaşmış ve güçsüz kurumların ve yolsuzluğun düzene sokulması, bölücü bölgelerde ise denetimin sağlanması gerekiyordu.²²⁵

Sakaşvili idaresi, başa geçer geçmez Acaristan Bölgesi'nde Tiflis yönetimini aldırmayan ve keyfi davranan Abaşidze'yi görevden alındıktan sonra Abhazyaya ile Güney Osetya bölücü bölgelerinde de denetimi sağlamaya çalıştı. Öncesinde Kadife Devrimi ile birlikte Gürcistan'a demokratik sistemin getirildiği gösterilmeye çalışılmıştır. Bölücü bölgeleri Rusya'nın kışkırttığını gerekçe olarak sunarak bölgedeki Rus birliklerinin çekilmesini istedi. Gürcistan ile Rusya arasındaki gerginlik 2006'dan itibaren artarak devam etti.²²⁶

Gürcistan, kendisini küçük bir ülke olduğu gerekçesiyle himayesine almak isteyen Rusya tarafınca askeri ve ekonomik yönden devamlı baskı görmüştü. Ancak bu baskıya karşın, 2003'teki Kadife Devrimi'nin ardından, Gürcistan dış siyasetinde sürekli kendisini tehdit eden bu güce yaklaşmak istemediğini belirtmiş ve dış politikayı Batı'ya doğru yönlendiren Sakaşvili hükümeti, istikrarla eğitim, ekonomi ve güvenlik alanlarında reformlar yaptı. Devleti Rusya'dan uzaklaştırarak, Gürcistan'ın NATO, ABD ve AB ile ilişkileri güçlendirilmeye çalıştı. Özünde, devrim öncesindeki Gürcistan Hükümeti de Batı taraftarı bir siyasete sahip olduğunu açıklamış ancak Şevardnadze bu yönde önemli adımlar atmıştı. Dış siyasette yapılan bu değişim Milli Güvenlik Kosepti konularında sunulan belgelerle açıklanmaktaydı.²²⁷

2003'teki Kadife Devrimi'nin ardından pazar ekonomisine dönülmesi ve devlete yabancı sermaye alınması gayesiyle daha genel reformlar gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, iktisat konusu liberalleştirilmiş, yolsuzlukların üzerine gidilmiş, vergi oranları ve çeşitleri azaltılmış, ithal malların % 90 gümrük vergilerinde sıfırlama yapılmış geriye kalan vergiler ise % 5-12 düzeyine düşürülmüş, bürokrasi azaltılmış, kamu ekonomi girişimleri özelleştirilmiştir. Gerçekleştirilen reformlar sebebiyle, Dünya Bankası 2006-2008 senelerinde Gürcistan'ı iktisat alanında en çok reform uygulayan devleti ilan etmiştir.

²²⁵ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 45.

²²⁶ Erkan, S. "Güney Osetya Sorunu ve 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı", *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(13), 85-88, 2015.

²²⁷ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 51-52.

Reformlar neticesinde, Gürcü ekonomisi, Ruslar ile mücadelenin ve dünya ekonomik sorunlarının yaşandığı 2008-09 seneleri dışında, 2004-12 sürecinde % 5-12 aralığında yükselme oranları göstermiştir. Bu süreçte devlete yabancı sermaye girmesi de hızlıca artış göstermiş ve 2007’de en yüksek düzeye ulaşmıştır.²²⁸ Gürcistan askeri birliklerinde hızlı bir modernizasyon gerçekleşmiştir. Gürcü askerleri NATO kuvvetleri ile beraber Irak ve Afganistan’da da görev almışlardır.²²⁹

2005 yılı 20 Ekim’de Sakaşvili “Gürcistan’ın en büyük hedefi Atlantik-Avrupa bütünleşmesini sağlamasıdır” şeklinde açıklama yapmıştı.²³⁰ Sakaşvili’ye göre Batılı iktisat modeli milli güvenlik ile eşdeğerdi. Sakaşvili Batı’yı Gürcistan’a getirerek ülkenin ekonomisini 2006’daki Rus iktisadi ambargosunun neticelerine, 2004-2006 senelerinde Gürcistan göçmenlerinin Rusya’dan sınır dışına çıkarılmasına ve 2008 yılında Gürcü-Rus savaşına karşı dayanıklı tutmuştu ve bu problemlere katlanabilir bir duruma getirmişti. 2008 savaşının ardından Gürcistan, iktisadi reformlarını ve Batı ile ilişkisini çok daha fazla güçlendirmiştir. Batı’nın hükümetleri Gürcülerin Batı modeline tutunabilmesi için 2,5 milyar dolar değerinde kredi sağlamışlardır.²³¹

Kadife Devrimi’nin ardından Bush idaresi Sakaşvili’ye Amerika’nın “demokrasi yayma” siyasetinin nasıl başarılabileceğini gösteren yaklaşımda bulunmuştur. 2005 yılının Mayıs ayında Bush Gürcistan’a gitmiş ve orada yapmış olduğu konuşmada Gürcüleri tüm ülkelerin örnek alması gereken model gibi göstermiştir.²³²

Binlerce insanın toplandığı, Tiflis’in merkezinde bulunan Özgürlük Meydanı’nda Gürcülere Bush şu şekilde seslendi:

"Bu meydan daha önce Lenin adını taşıyordu. Gürcü halkı Lenin heykelini yıkarak özgürlük için kan döktü. Güller taşıyarak yozlaşmış yönetimi devirmeyi de başaran Gürcü halkı, demokrasi ve özgürlük uğruna nasıl mücadele edilmesi gerektiğini herkese gösterdi. Özgürlük mücadelesi sadece ülkenin değil, her bireyin amacı

²²⁸ “Gürcistan Bilgi Notu, 24.3.2016”, erişim 10 Ekim 2019, <http://batim.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/254800>.

²²⁹ Gürcistan ve NATO Bilgi Merkezi, “Barışı Koruma Misyonları”, erişim 10 Ekim 2019, <http://infocenter.gov.ge/nato-peacekeeping-missions/>.

²³⁰ “Saakashvili Sets Priorities to New Foreign Minister”, erişim 10 Ekim 2019, <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=11013>.

²³¹ Stephen Jones ve Levan Kakhishvili, “The Interregnum: Georgian Foreign Policy from Independence to the Rose Revolution”, Konrad-Adenauer-Stiftung e.V 2013, Tbilisi, Georgia, s.18-19.

²³² Gülşen Aydın, “Güney Osetya Yenilgisi Sonrası Gürcistan İç Siyaseti: Saakashvili’nin Ayakta Kalma Başarısı”, OAKA, Cilt:5, Sayı: 10(2010), s.13.

*olmalı.²³³ Sizin kendi ülkenizde bağımsız kurumları inşaat etmeniz, milletler arasındaki bağları daha da güçlendirmektedir. Biz Gürcistan'ın Avrupa kuruluşlarına katılma isteğini desteklemekteyiz ve Gürcistan'ın NATO ile işbirliği konusunu teşvik etmekteyiz. Gürcistan liderleri biliyorlar ki, ülkedeki iç çatışmaların barışçıl bir yoldan çözülmesi ve Gürcistan'ın transatlantik ailesine katılması şarttır. Aynı zamanda Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne ve egemenliğine tüm milletler tarafından saygı duyulmalıdır. Amerikan halkı yanınızda olacak.*²³⁴

2012'de Bükreş'te Avrupa Parlamento'sunun zirvesinde Sakaşvili Kadife Devrimi'nin ardından Gürcistan'ın sürekli olarak AB'ye ve Batı'ya entegrasyon talebinde bulunduğunu belirtmişti. Gürcülerin geleceğinin ve demokrasilerinin yalnızca Avrupa sayesinde gelişeceğini ifade eden Sakaşvili'nin ortaya çıkardığı yeni slogan olan More Europe (Daha fazla Avrupa) olmuştu.²³⁵ Yaptığı konuşmada Sakaşvili'nin tavrı Gürcistan'ın Avrupa değerlerine çok daha yakın olduğunu belirtmesi ve AB'den Batı güçlerinden entegrasyon desteği istemesi kurulmuştu. Sakaşvili yönetimi 2003'ten 2012'ye dek iktidarda olarak pek çok yenilik yapmıştı. Sakaşvili cumhurbaşkanı olduğunda 36 yaşındaydı, hükümeti ise Batı'da eğitim görmüş genç reformistlerden oluşmaktaydı. Kadife Devrimi ile birlikte iktidara çıkan Sakaşvili, Avrupa'daki en karizmatik ve genç önder olmuştu. Yeni hükümet değişikliklere Gürcistan amblemi, marşı ve bayrağı ile başlamıştı. Kadife Devrimi ile başa gelen hükümetin başarılı çalışmaları sayesinde devlet kurumları güçlendi. Gürcistan, devlet olma yolunda emin adımlarla ilerlemekteydi. Devlet kurumlarının güçlenmesi, özünde cumhurbaşkanlığı sistemini güçlendirerek başlamıştı.

Devlet organlarının ve reformun güçlenmesi, polis ve asker yapılarının tekrar düzenlenmesi, kamudaki yolsuzluğun bitirilmesi, vergi düzeninin serbestleştirilmesi, uluslararası iktisadi ilişkilerin ilerletilmesi, eğitim sisteminde yeniliğe gidilmesi, NATO'ya ve AB'ye entegrasyon adına kurumsal yapıların kurulması gibi reformlara Sakaşvili hükümeti tarafınca girilmiş ve başarılı olunmuştu. Dünya Bankası'nın

²³³ “Bush 150 bin Gürcü'ye konuştu”, erişim 10 Ekim 2019, <https://www.internethaber.com/bush-150-bingurcuye-konustu-1123705h.htm>.

²³⁴ “Bush: Georgia 'beacon of liberty’”, CNN, erişim 10 Ekim 2019, <http://edition.cnn.com/2005/WORLD/europe/05/10/bush.tuesday/>.

²³⁵ Saakashvili, “Bükreş'te Avrupa Parlamentosunun 21. Zirvesinde yaptığı konuşma”, erişim 10 Ekim 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=kQ2lB98X70E>.

datalarına göre Gürcistan ilk reformcu ülke seçilmişti. İş yapma kolaylığı bakımından ise dünyada 8. Devlet konumuna ulaşmıştı. Ekonomik ve sosyal alanlarda Şevardnadze zamanından sonra belirgin bir iyileşme yaşanmıştı. Örneğin, devletin her yerinde iletişim ve altyapı sistemleri oluşturulmuştu ve Gürcistan’da Adalet Evleri kurularak bürokratik engeller kaldırılmıştır. Kadife Devrimi ile gelen bu değişiklik ve yenilikler reformcu ve genç hükümetin dış politik perspektiflerinin başarılı bir yansıması olarak görülmüştür.²³⁶

3.2.4. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan - Rusya İlişkileri

Birbirleriyle sınır komşusu olan Rusya ve Gürcistan uzun bir geçmişe sahiptir. Kafkasya’da kilit bölge konumunda olan Gürcistan, tarihteki en ihtişamlı ülkelerin Osmanlı, Bizanslılar, Persler, Moğollar, Romalılar, Araplar, Selçuklular ve en nihayetinde Ruslar, üzerinde egemenlik kurmak isteyen ülkeler olmuştur. Rusya’nın Kafkasya bölgesinde ve Gürcistan’daki varlığı yaklaşık 200 sene sürmüştür ve hala varlığı devam etmektedir. 1762-83 seneleri arasında Gürcistan’da gerçekleşen İran, Osmanlı ve Rusya etki mücadelesi neticesinde Gürcistan Rusya’ya yönelmişti ve 1783 yılında Kral Irakli ile Rus Çariçesi olan II. Katerina politik egemenliklerinin tanınması koşulu ile Georgievsk Antlaşması’nı imzalayıp Rusya hakimiyetini altına girdi. Bu gelişmeden 12 sene sonra, 1795 yılında İran Şahı olan Ağa Mehmet Han, Tiflis’i alarak oradaki halkın bir kesimini İran’a gönderdi. İran’ın zorlamaları karşısında Gürcüleri yalnız koyan Ruslar 1801 yılında Kaheti ve Kartli’yi ilhak etmiştir. Rusya Federasyonu Gürcistan’ın devlet sistemini hiç sayıp devleti bir Rus eyaleti haline getirdi. Gürcistan prens ve asilleri, Gürcistan krallığını tekrar kurmaya yeltendi fakat bu gayretleri bir neticeye varamadı. 19. yüzyıldan itibaren Gürcülerin yapmış olduğu Ruslara karşı ayaklanmalar da başarısız oldu. Rus hükümeti Gürcistan’ı tam anlamıyla kontrolüne almak adına Gürcü prensliklerini ve krallığını ortadan kaldırarak hanedan üyelerini Rusya Federasyonu’nun farklı yerlerine sürdü ve bazılarını da idama mahkum etti. Rusya, Gürcülerin kullandığı dili yok etmeye çalışarak, Gürcülere ait okul ve kiliseleri kapattırma kararı verdi.²³⁷

²³⁶ Jintcharadze, “Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları”, s. 86-87.

²³⁷ Kasap, “Tarih”. Gürcistan Dostluk Derneği, erişim 26 Ekim 2019, <http://www.gdd.org.tr/sayfa.asp?id=3>

Yüzyıldan daha uzun süren bu durumla Gürcistan, egemenliğini geri kazanabilmek adına yoluna kaldığı yerden devam etmiştir. 1918 yılı 26 Mayıs'ta Almanların yardımı ile Gürcistan bağımsız bir devlet kurabilmiştir. Fakat bu bağımsızlık kısa sürmüş ve 1921 yılında Kızıl Ordu Gürcistan'a giriş yapmıştır. Rusya'nın Kafkasya'ya girişinin ardından Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan üçlüsünün bulunduğu Tiflis merkezli Güney Kafkasya Sovyet Federasyonu kurulmuştur. 1936'da da Güney Kafkasya devletlerinin her biri Sovyet Cumhuriyeti statüsüne sahip olarak SSCB'ye bağlı hale gelmiştir. Böylece Kafkasya Federasyonu da yok olmuştur.²³⁸

1987'den itibaren SSCB'de bazı milliyetçi ayaklanmalar meydana gelmiştir. Sovyetlerdeki siyasi önderler Soğuk Savaş'ın artık sürmemesi gerektiği görüşündeydi.²³⁹ Gorbaçov'un gerçekleştirmiş olduğu reformlar ile gelen perestroyka (yeniden yapılanma) ve glasnost (açıklık) siyasetleri kapsamında Gürcistan'da egemenlik söylemleri ortaya çıkmış ve sonuç olarak 1991 yılının Mart ayında gerçekleştirilen referandumun ardından 1991 yılının Nisan ayında "Gürcistan Cumhuriyeti" kurulabilmiştir.²⁴⁰

Gürcistan-Rusya ilişkileri göz önüne alındığında; Güney Osetya ve Abhazya problemi Gürcistan'daki Rus birlikleri, Gürcistan'ın NATO'ya girme isteği ve Batı taraflı politikalara başvurması iki devlet arasındaki ilişkilere etki eden etkenler olarak sıralanabilir. Gürcistan'da bulunan Rus birlikleri, vize rejimi olayı, Pankisi Vadisi ve bunun yanında terörizmle mücadele iki devlet arasındaki en büyük sorunlardandır.²⁴¹ Gürcistan-Rusya resmiyet ilişkileri Şevardnadze zamanında başlayıp ilişkilerin gidişatı ise ilk devlet başkanı olan Gamsakhurdiya zamanında belirlenmiştir. Boris Yeltsin idaresi Sovyetler dağıldığı zaman birliği meydana getiren pek çok ülkenin kontrolün dışına çıkışını aldırılmazken Gürcistan'da yaşanan iç savaşa müdahale

²³⁸ Shantadze, "Gürcistan Komşuları ile İlişkileri ve Jeopolitik Etkinin İncelenmesi", s. 100.

²³⁹ İyikan (Ed.), Orta Asya Güney Kafkasya Siyasi Gelişmeler 1991-2010, s. 282.

²⁴⁰ Guruli, Vakhtang. Sovyetler Birliği'nin dağılması, Tiflis, 3, <https://sangu.ge/images/vguruli/14sov.pdf>.

²⁴¹ Sarıkaya, Y. (2018). "Rusya Federasyonu'nun Gürcistan Politikası", (Ed.O. M.Öztürk ve Y. Sarıkaya), *Uluslararası Mücadelenin Yeni Odağı Karadeniz*, Ankara: Platin Yayınları.

etmekten uzak durmamıştır. 1990'da baş gösteren Acaristan, Güney Osetya ve Abhazya'daki bağımsızlık mücadelelerini de desteklemiştir.²⁴²

Gürcistan'ın egemenliğini ilan etmesiyle birlikte 1991'de ilk devlet başkanı sıfatıyla Gamsakhurdiya seçilmiştir. Gamsakhurdiya, işgalci diye ifade ettiği Rus birliklerinin en kısa sürede Gürcistan'ı terk etmesini talep etmiştir. Gamsakhurdiya'nın bu tepkisi zaten gergin olan Gürcü-Rus ilişkilerini daha da kızıştırmıştır. Bu durumla Ruslar hem Gamsakhurdiya karşıtlarını örgütleyip hem de Abhazya, Güney Osetya ve Acaristan 'da bulunan bölücülere destek olmuştur. Kısa süre içinde Gamsakhurdiya Gürcistan'dan ayrılmak durumunda kalıp idareyi ele geçiren Askeri Konsey de 1992 yılı Ekim ayında Şevardnadze'yi davet ederek yönetime geçmesini istemiştir.²⁴³

Şevardnadze idaresi altında bulunan 10 senelik süre boyunca Gürcistan yavaş yavaş Rus etkisi altından çıkarak ABD etkisi altına girmeye çabalamıştır. Ancak Gürcistan, Rusya Federasyonu'ndan bağımsız davranmaya karar kıldığı için büyük bedeller ödemek durumunda kalmıştı. Şevardnadze zamanında Gürcistan, Güney Osetya'nın büyük bir bölümünü ve Abhazya'yı yitirmiştir. Bu çerçevede Şevardnadze iki suikast ile tehdide uğramış, halk harap edilmiş, devletin bölücü bölgelerinde isyanlar baş göstermiş ve Gürcistan yönetimini istikrarsızlaştırmak adına çok sayıda plan yapılmıştı. Bu krizlerin ehemmiyetini anlamaksızın özünde bu krizlerin ortaya çıkmasında Rusların büyük etkisinin oluşunu anlamak güç değildir. Sonuç olarak, Şevardnadze karşılaşmış olduğu tehditlere boyun eğmemek adına güvenliği arttırarak denge siyaseti izlemeye başlamış ve Rusya'nın menfaatçi politikasına daha dikkatli yaklaşmaya başlamıştı. Ancak bütün bu denemeler Rusya-Gürcistan ilişkilerinde Rusların Gürcistan üzerindeki baskıcı politikasını hiç değiştiremedi.²⁴⁴

2003'te Gürcistan'da meydana gelen Kadife Devrimi'nin ardından, Gürcistan-Rusya ilişkileri değişmiştir. Şevardnadze'yi indirerek cumhurbaşkanlığına geçen Sakaşvili'ye Kadife Devrimi boyunca AB ve ABD tarafınca verilen yardım,

²⁴² Elşan İzzetgil, "Rusya'nın Yakın Çevre Politikasında Bir Enstrüman Olarak Etnik Temelli Sorunlar ve Güney Kafkasya", Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekim 2015, s. 273.

²⁴³ Elşan İzzetgil, "Rusya'nın Yakın Çevre Politikasında Bir Enstrüman Olarak Etnik Temelli Sorunlar ve Güney Kafkasya", Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekim 2015, s. 273.

²⁴⁴ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 118-119.

Gürcülerin Rus etkisinden uzaklaşmaya başladığının işareti haline gelmiştir.²⁴⁵ Ancak Sakaşvili, yetkisini aldıktan sonra yapmış olduğu konuşmada devletin Rusya ile arasındaki ilişkileri iyileştirmek istediğini, kendisinin ne Rusya ne de ABD yanlısı olduğunu, yalnızca Gürcülerin menfaatleri için adım atacağını beyan etmiştir. Sakaşvili, ilk kez Rusya'ya dış ziyaret yapmıştır. Yapmış olduğu Moskova ziyaretinde Tiflis'in istihbarat alışverişi ve sınır güvenliği meselelerinde işbirliği yapmaya hazır olduğunu belirtmiş, Rusların Gürcülere uygulamış olduğu vize rejiminin tekrar değerlendirilmesini ve bazı düzenlemeler yapılmasını istemiştir.²⁴⁶ 2004'ün sonlarında ise Gürcistan'ın Bireysel Ortaklık Eylem Planı'nı onaylayarak NATO'ya sunmasının ardından devletin NATO'ya üye olması adına önemli adım atılmıştır. Gürcistan ve Rusya arasındaki önemli menfi ayrılık anlamına gelen olayın ardından art arda krizler yaşanmaya başlanmıştır.²⁴⁷

2006'da Gürcistan'ın başkenti olan Tiflis'in kuzeyinde bulunan Pankisi Vadisi'ne Çeçen teröristler olduğu gerekçesiyle askeri saldırılar gerçekleştirilmiştir. Gürcistan'da casus oldukları gerekçesi ile dört Rus askerin hapse atılması ile Rusya misilleme yaparak Gürcistan ile demiryolu, deniz, kara ve hava ulaşımına son vermiş, Gürcülere vize vermeyi ve posta servisini durdurmuştur.²⁴⁸ Rusya Olağanüstü Durumlar Bakanlığı, bünyesinde bulunan yaklaşık yedi yüz bin yasadışı Gürcü göçmeni toplayıp kargo uçakları ile ülkelerine geri göndermiştir.²⁴⁹ Bununla da yetinmeyen Rus idaresi Gürcistan'ın ekonomisini kullanıp Gürcistan'dan ithal edilen tarım ürünleri, şarap ve maden suyuna da yasak getirmiştir.²⁵⁰

Gürcistan'ın müdahalesi ile Güney Osetya Moskova'nın meseleye müdahale etmesiyle iki devlet arasında savaş ortaya çıkmıştır. RF-Gürcistan Savaşı (2008) Moskova'nın arka plana gerçekleştirdiği manevraların nasıl da hesapsız sonuçlar

²⁴⁵ Bozkurt G.S. "Gürcistan'daki Etnik Çatışmalar Karşısında Türkiye ve Rusya'nın Tutumu", *Karadeniz Araştırmaları*, 19 (5), 2008, 13-16.

²⁴⁶ Mustafa Cem Bişkin, "ABD-AB-Rusya Üçgeninde Ukrayna ve Gürcistan'da Güç Mücadelesi", Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2010, s. 138.

²⁴⁷ Bozkurt, "Gürcistan'daki Etnik Çatışmalar Karşısında Türkiye ve Rusya'nın Tutumu", s. 13.

²⁴⁸ Utku Yapıcı, "Gürcistan Savaşı: Öncesi ve Sonrası", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 63, Sayı 03 2008, s. 188.

²⁴⁹ Hasan Kanbolat "Gürcistan'da İkinci Saakaşvili Dönemi ve Yükselen Siyasi Tansiyon", *Stratejik Analiz*, Cilt 8, Sayı 94, 2008, s.43.

²⁵⁰ "Gürcistan Bilgi Notu, 24.03.2016", erişim 24 Ocak 2020, <http://batum.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/254800>

doğurduğunu göstermiştir. Bununla birlikte bu savaşın ardından BDT üyeliğinden çıkan Gürcistan daha ziyade Batı taraftarı bir çizgiye geçiş yapmıştır. Güney Osetya Savaşı şeklinde de anılan RF-Gürcistan Savaşı, 2004 itibarıyla Sakaşvili'nin uyguladığı Batı taraftarı dış siyasetlere yönelik kuşkuların oluşmasına sebep olmuştur. Savaşın ardından Rusya, Abhazya ve Güney Osetya'nın egemenliklerini Kosova örneğini belirterek kabul etmiştir.²⁵¹ Bahsi geçen savaştan sonra Gürcistan, Rusya Federasyonu ile resmi ilişkilerine son vermiş ve BDT'den çıkmıştır. Diğer taraftan Gürcistan'da bulunan Rus birlikleri de 2007'de tam olarak kapatılmıştır.²⁵²

2012'de Gürcü Rüyası'nın başa geçmesinin ardından, Gürcistan dış siyasetindeki en büyük değişiklik, Ruslar ile insani, kültürel ve ekonomik konularda başlatılan direkt sohbetlerdir. Çünkü 2012 yılının Ekim ayında gerçekleştirilen parlamento seçimlerinin ardından Başbakan İvanishvili, Gürcistan'ın Moskova büyükelçisi olan Abashidze'yi Rusya Federasyonu ile İlişkiler Hususi Temsilcisi olarak görevlendirmiş ve 2012 yılının Aralık ayı itibarıyla Abashidze ile Grigory Karasin arasında bahsi geçen doğrudan diyaloglara başlanmıştır.

2016 yılı 16 Mart'ta sonuncusu Prag'da gerçekleştirilen bu diyalogların sonunda Rusya Federasyonu 2006'da beri Gürcistan'ın şarap, tarım ürünleri ve maden suyuna bıraktığı ithalat yasağını kaldırıp Gürcülere uygulamış olduğu vize rejimi de esnetilmiştir. Bununla birlikte Gürcistan'da 2014 yılının Şubat ayında gerçekleştirilen Sochi Kış Olimpiyatları'nı boykot etme kararından vazgeçip bahsi geçen olimpiyatlara katılmıştır. Yapılan görüşmelerde bunun yanı sıra iki devlet arasındaki Yukarı Lars-Kazbegi sınır kapısında bulunan geçişlerin esnetilmesi ve iki devlet arasında tarifeli havayolu seferlerine tekrar başlanmasına karar verilmiştir.²⁵³

2012 senesi sonundan itibaren Rusya-Gürcistan ilişkilerinde kültürel, ulaştırma ve ekonomi meselelerindeki bu pozitif gelişmeye karşın, iki devlet arasındaki resmi ilişkiler şimdi bile gergin olup Gürcistan, ilişkilerin tekrar düzenlenmesi adına Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'nın egemenliklerini tanıma kararını tekrar almasını ve buraların işgalinin sonlandırılmasını istemektedir.

²⁵¹ Köktaş Atıcı, N. "Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve dış politika üzerine bir değerlendirme". *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(97), 2015, 100-105.

²⁵² "Gürcistan Bilgi Notu, 24.3.2016".

²⁵³ "Gürcistan Bilgi Notu, 24.3.2016".

3.2.5. Bağımsızlık Sonrası Gürcistan - ABD – NATO İlişkileri

1992’de Şevardnadze’nin SSCB zamanında küresel siyaset açısından kabul görür olması Gürcüler tarafından olumlu karşılandığı gibi Amerika ve diğer Batı ülkelerinin liderleriyle de iyi ilişki kurması açısından yararlı olmuştur.²⁵⁴ ABD-Gürcistan arasındaki ilişkiler uzun vadeli ve ikili değerlere dayanır. Sözü edilen ikili ilişkiler politika ve iktisadın yanında kültür, eğitim ve bilim üzerine de inşa edilmişti. 1992 yılı Nisan ayında ABD-Gürcistan arasında diplomatik açıdan ilişkiler kurulmuştu ve Amerika deniz aşırı bir devlet olmasına karşın Gürcistan için güven veren bir ülke olmuştu.²⁵⁵

ABD-Gürcistan ilişkileri 1990 yıllarının sonları itibariyle güvenlik ve iktisat alanlarında ilerlemeye başladı.²⁵⁶ İktisat açısından, Amerika tarafınca verilen destek 1992-93 senelerinde iki yüz yirmi dört milyondur. 1993 yılının Eylül ayında, Bill Clinton Gürcistan’ın egemenlik, toprak bütünlüğü ve bağımsızlığına destek vermekte olduğunu yeniden kontrol etmişti ve Amerika’nın Gürcistan’a teknoloji, ekonomi ve siyasi açıdan destek için daima hazır olduğunu da belirtmişti.²⁵⁷

Clinton iktidarının ikinci aşamasından itibaren Rus taraftarı yaklaşımını bırakarak eski Sovyet coğrafyasında egemenliklerini ilan eden devletlere yardım etmeye başlaması Şevardnadze’nin kurguladığı Batı ilgisini kazanması anlamına gelmekteydi. Bilhassa bu devletlerin Atlantik-Avrupa güvenlik sistemine girmesi yönünde siyasetlerin uygulanması Gürcistan açısından güvenlik meselesine değişik bir bakış açısı ile bakılmasına zemin hazırladı. Hazar Denizi hidrokarbon kaynaklarının taşınması için Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol hattının kullanılması projesi de Gürcistan’ı transit açısından önemli kılmıştı. Gürcistan, Amerika’nın “Özgürlüklere Yardım Kanunu” çerçevesinde destek programlarında 1997 yılından itibaren önceliğe aldı.²⁵⁸ Gürcü ekonomisi “en çok kayırlan devlet” statüsü kazanarak destek görmeye başladı. Bu programlar ile birlikte Amerika yönetimi Gürcistan askeriyesine neredeyse 17,6 milyon dolar değerinde yardımda bulundu. Bunun haricinde Amerika özgürlüklere

²⁵⁴ Rasikov, Mustafa. “Soğuk Savaş Sonrası ABD’nin Güney Kafkasya Politikası”. Ulusam, Sayı: 15, 2018.

²⁵⁵ Jintcharadze, “Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları”, s. 103.

²⁵⁶ Dursun, “İç Tehditler ve Dış Politika: Gürcistan Dış Politikası Örneği (1991-2003)”, s. 41-42.

²⁵⁷ Jintcharadze, “Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları”, s. 103-104.

²⁵⁸ Çelikipala, “Başarısız Devlet - Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan’ın 20 Yılı”, s. 9.

yardım yasası çerçevesinde Gürcistan'a neredeyse 27 milyon dolar değerinde yardım ayırmıştır. Sözün kısası 1997'yi Amerika'nın Gürcistan'a etkisinin ve ilgisinin arttığı sene olarak da belirtebiliriz.²⁵⁹

Uluslararası kuruluşlara üye olması desteklenen Gürcistan'ın Güney Osetya ve Abhazya problemlerini kendi bakış açılarıyla uluslararası alana yansıtması sağlanmıştır.²⁶⁰

Güvenlik alanında Gürcistan-Amerika ilişkilerindeki en büyük adım, 1998 yılının Mart ayında Askeri ve Güvenlik İşbirliği Anlaşması'na imza atılmasıdır. Gürcistan bu anlaşma çerçevesinde Amerika'nın "Uluslararası Askeri Eğitim" ve "Yabancı Askeri Finansman" programlarından faydalanmaya başladı.²⁶¹

Dış siyasete destek çerçevesinde ise Gürcistan Amerika'dan 1998'de 1,5 milyon dolar değerinde yardım almıştır. Amerika'nın Gürcistan'a yönelik sağladığı ekonomik ve siyasi destekleri NATO kapsamında da devam etmiştir. 1999'da Amerika hükümeti Gürcistan'a 143,9 milyon dolar değerinde yardımda bulunmuştur. Bu desteğin 85,61 milyon kadarı özgürlüğe destek çerçevesinde kullanılmıştır. Ayrılmış olan desteğin 21,5 milyon doları farklı Amerika hükümeti fonları ve 36,72 milyon doları da Savunma Bakanlığı aracılığıyla insani yardım kuruluşlarına yapmıştır. Bunun yanında ABD Uluslar arası Kalkınma Ajansı (USIAD) Gürcistan'a 1998'de 57 milyon dolar değerinde yardımda bulunmuş ve bu desteğin 19,25 milyon doları insani, 19,6 milyon doları iktisadi reformlar, 8,5 milyon doları demokratik yenilikler, 4,4 milyon doları ise başka reformlar için ayrılmıştır. Amerika tarafından Gürcistan'a ayrılan maddi destekler bununla kalmamıştır. ABD Tarım Bakanlığı (USDA) da tarafınca 17,8 milyon dolar değerinde yardımda bulunmuştur. Bu desteğin ise 15 milyon doları Gürcistan yönetimine, 2,8 milyon doları ise diğer hükümet kuruluşlarına ayrılmıştır.²⁶²

Güvenlik çerçevesinde iki devlet ilişkileri 11 Eylül olayının ardından daha çok ilerlemiştir. Amerika'nın uluslararası terörizm ile mücadele uygulaması çerçevesinde Gürcistan askeriyesinin modernizasyonuna dönük "Gürcistan Donanım ve Eğitim

²⁵⁹ Jamilli, "ABD'nin Güney Kafkasya Politikası (1991-2001)", s. 273.

²⁶⁰ Çelikpala, "Başarısız Devlet-Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı", s. 9.

²⁶¹ Dursun, "İç Tehditler ve Dış Politika: Gürcistan Dış Politikası Örneği (1991-2003)", s.42.

²⁶² Jamilli, "ABD'nin Güney Kafkasya Politikası (1991-2001)", s. 274.

Programı” başlatma kararı alındı ve 2002 yılının Mayıs ayı itibariyle uygulamaya başlanmıştır.²⁶³

NATO’ya katılmak, Gürcistan’ın güvenlik ve dış siyasetinin en büyük öncelikleri arasındadır. Gürcistan, NATO’nun devletin istikrarını ve güvenliğini güçlendirme noktasındaki rolüne ciddi önem vermektedir. Bunun yanında Gürcistan makamları tarafınca NATO üyeliğinin esas koşullarına ve ittifakın önerilerine tam anlamıyla uyan yeniliklerin ülkedeki demokratik süreçlerin çok daha iyileşmesine katkıda bulunduğu dikkat çekmiştir. Bununla birlikte ittifakın gelecekteki yeni üyesi olacak istekli ülke olan Gürcistan, Atlantik-Avrupa güvenliğinin güçlenmesi noktasında önemli yere sahiptir.²⁶⁴

Gürcistan ile NATO arasında gerçekleşen ilk resmi diyalog 1993 yılının Haziran ayında oldu.²⁶⁵ NATO’ya 1992 yılının Haziran ayında üye olan ve bunun yanı sıra 1994 yılında “Barış İçin Ortaklık” anlaşmasına imza atan Gürcistan, 1997 yılında Atlantik-Avrupa Ortaklık Konseyi’nde de kurucular arasına girdi. Bu sürecin ardından ilişkilerinde derinlik oluşan Gürcistan, değişik NATO tatbikatlarına katılım gösterdi ve Afganistan ve Kosova gibi NATO’ya ait görevlerde aktif olarak katılım gösterdi.²⁶⁶ Yaşanan gelişmelerden memnun olan Gürcistan, NATO’nun tam üyeliğine giden yolu görmektedir.²⁶⁷

2002 yılında gerçekleştirilen NATO Prag Zirvesi’nde Şevardnadze, Gürcistan’ın NATO’ya üye olma isteğini resmi olarak beyan etti.²⁶⁸ 2002 yılının Aralık ayında Gürcistan Ulusal Güvenlik Konseyi tarafınca, NATO üyeliği hususunda Atlantik-Avrupa Entegrasyonu Devlet Programı’na kabul gördü. Batılı devletler ve kurumlarıyla ilişkilerde ilerleme kaydedilmesi, Gürcistan’ın esas dış siyaset ve medeniyet tercihleriyle doğru orantılıydı.²⁶⁹

2004’te Sakaşvili zamanında Gürcistan’ın Batılı devlet ve kurumlarla arasındaki ilişki daha da ilerlemiş ve bu süreçte NATO üyeliği ve Avrupa Birliği ile birleşme

²⁶³ Dursun, “İç Tehditler ve Dış Politika: Gürcistan Dış Politikası Örneği (1991-2003)”, s. 42.

²⁶⁴ “Gürcistan ve NATO”, erişim 20 Ekim 2019, <http://infocenter.gov.ge/nato-summits/>.

²⁶⁵ Erkan, “2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum”, s. 46.

²⁶⁶ Çelikpala, “Başarısız Devlet- Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan’ın 20 Yılı”, s. 10.

²⁶⁷ Erkan, “2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum”, s. 46.

²⁶⁸ “Sakartvelo natoshi miiltvis”, erişim 20 Ekim 2019, <https://old.civil.ge/geo/article.php?id=2249>.

²⁶⁹ Dursun, “İç Tehditler ve Dış Politika: Gürcistan Dış Politikası Örneği (1991-2003)”, s. 42.

Gürcistan'ın en büyük dış politika hedeflerinden olmuştur.²⁷⁰ Bilhassa 29 Ekim 2004 tarihinde NATO standartlarına yaklaşıyor oluşu ve ülkede bulunan demokratik yeniliklerin başarıyla gerçekleşmesi adına Gürcistan ile NATO “Bireysel Ortaklık Eylem Planı” çerçevesinde çalışmalar başlattılar. Vurgulamak gerekir ki, Gürcistan hükümeti NATO’nun IPAP çerçevesinde işbirliği ile çalıştığı ilk devlet olmuştur.²⁷¹ 2006 yılı 21 Eylül’de, New York’ta gerçekleştirilen NATO Dışişleri Bakanı tarafınca düzenlenen gayri resmi toplantıda, NATO Gürcistan ile birlikte “Üyelik Konularında Yoğunlaştırılmış Diyalog” başlatılmasına dair adım atıldı.²⁷² Gürcistan tarafınca IPAP hususunda alınan bütün sorumluluk ve görevlerin başarıyla yapılması ve yoğunlaştırılmış diyalog çerçevesinde işbirliğinin başarılı olması neticesinde, 2008 yılının Nisan ayında gerçekleştirilen Bükreş Zirvesi’nde Gürcistan’ın bir NATO üyesi olacağına dair karar alınmıştı. Alınan karar Gürcistan’da NATO üyeliği adına önemli bir politik mesaj olmuştur.²⁷³ Bunun yanı sıra aynı zirvede Başkan Bush, Gürcistan’ın bazı devletlerin itirazlarına karşın, NATO üyeliğinden açıkça söz etmiş ve başkanlığı süresince buna destek vereceğini belirtmişti.²⁷⁴

Amerika’nın Gürcistan siyasetinin temelinde Gürcistan’ın toprak bütünlüğünün kabul görmesi yatmaktaydı. 2008’de meydana gelen Gürcistan-Rusya savaşının ardından, Rusya’nın geri çekilmeyi ağırdan alması ve Sergey Lavrov’un Abhazlar ve Osetlerin Gürcistan çatısı altına girmesinin imkansız oluşundan bahsetmesi Rusya-ABD ilişkilerinin gerilmesine sebep olmuştur. Moskova-Washington hattında yaşanan gerilim sebebiyle, Bush tatilini erteleyip Rusya’yı yapmış olduğu açıklamalar dolayısıyla kabadayı olarak suçladı. Gürcistan’ın toprak bütünlüğünü asla tartışmayacaklarını da izah eden Bush, bu bölgelerin yeniden Gürcistan himayesine girmesi noktasında gereken tüm desteği sağlayacaklarını belirtti. ABD Kongresi’nin birçok üyesi, Gürcistan’a ziyaret düzenleyerek devletin toprak bütünlüğüne destek

²⁷⁰ “Gürcistan Bilgi Notu, 24.3.2016”, erişim 22 Ekim 2019, <http://batum.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/254800>.

²⁷¹ NATO “Bireysel Ortaklık Eylem Planı” (Individual Partnership Action Plan-IPA), erişim 21 Ekim 2019, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49290.htm.

²⁷² “Önemli Tarihler”, NATO Bilgilendirme Merkezi, , erişim 21 Ekim 2019, <http://infocenter.gov.ge/nato-important-dates/#1>.

²⁷³ “Gürcistan-NATO İlişkileri”, Gürcistan Dışişleri Bakanlığı, erişim 21 Ekim 2019, <http://mfa.gov.ge>.

²⁷⁴ Erkan, “Güney Osetya Sorunu ve 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı”, s. 85.

mahiyetinde 265 milyon dolar değerinde insani yardıma onay verdiler. Dönemin Savunma Bakanı olan Robert Gates ise Gürcistan'a insani destek gemilerinin gönderilmesini ve senede bir milyar dolar değerinde yardım yapılmasını da öngördüklerini belirtti. Tüm bunlar Gürcistan'ın Rusya karşısında yalnız kalmasına Amerika'nın izin vermeyeceğini göstermekteydi.²⁷⁵

2008 yılının Ağustos ayında Brüksel'de NATO Dışışleri Bakanları tarafınca acil toplantı gerçekleştirildi. Toplantıda tam anlamıyla Gürcistan'a karşı Rusya tarafından gerçekleştirilen eylemlere tepki gösterilmiştir. Toplantıda verilen karara göre, Gürcistan-NATO Komisyonu kuruldu ve 2008 yılı 15-16 Eylül'de Gürcistan'a NATO Konseyi tarafından ziyaret gerçekleştirildi. NATO Konseyi'nin yaptığı ziyaret ikili arasındaki ilişkiye atılan önemli bir adımdı. Bu ziyaret çerçevesinde Gürcistan-NATO Komisyonu resmi olarak kurulmuştu ve komisyonun da ilk toplantısı düzenlenmiştir. 2008 yılı 2-3 Aralık'ta Gürcistan-NATO Komisyonu'na Brüksel'de gerçekleştirilen toplantıda Bükreş Zirvesi'nde başlayacak olan sürecin kontrol edilmesi hususunda önemli rol verilmiştir.²⁷⁶

Savaşın ardından Amerika tarafından Gürcistan'a yardım için 2009 yılında “iki devletin temel menfaatlerini paylaşan Gürcistan'ın bağımsızlığı, egemenliği, demokrasisi ve toprak bütünlüğü” içerikli Gürcistan-ABD Stratejik Ortaklık Koşulu'na imza atılmıştır.²⁷⁷

2010 yılı 19-20 Kasım'da Lizbon'da gerçekleştirilen NATO zirvesinde üye ülkeler tarafından bildirgeye imza atılmıştı. Bahsi geçen bildirgeye göre ittifak ülkeleri Bükreş'te verilen karara sadık kaldıklarını bir kez daha tekrarlayarak Gürcistan'ın tam olarak NATO üyesi olacağını beyan etmişlerdi. Ayrıca yine bu zirvede NATO'nun Stratejik Kavramı da onaylanmıştı. Bu rapora göre Gürcistan-NATO ortaklığı 2008 yılı Bükreş Zirvesi kararına dayanmaktadır.²⁷⁸

2011 yılı Nisan ayında Berlin'de gerçekleştirilen Gürcistan-NATO Komisyonu toplantısında Gürcistan ile NATO ilişkilerinde ilk kez ortak bildiri olan Joint

²⁷⁵ Serkan, “2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum”, s. 54.

²⁷⁶ Jintcharadze, “Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları”, s. 108-109.

²⁷⁷ Köktaş Atıcı, N. (2015). “Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve dış politika üzerine bir değerlendirme”. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(97),100-105.

²⁷⁸ Jintcharadze, “Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları”, s. 109-110.

Statement kabul görmüştür. Bildiri sayesinde NATO üye ülkeleri Gürcistan Atlantik-Avrupa entegrasyonunu ve ülkenin toprak bütünlüğünü desteklemişlerdir. NATO Dışışleri Bakanları da Gürcistan'ın reformlarındaki ilerlemelere değinmişlerdi ve Gürcistan'ın ISAF operasyonuna verdiği katkıları takdir etmişlerdi.²⁷⁹

2011 yılı 9-10 Kasım'da NATO'da Genel Sekreter olan Rasmussen'ın başkanlığında Batum'a yapılan ziyaret ilişkilerin ilerlediğini göstermiştir.²⁸⁰

2011 yılı 7 Aralık'ta yine NATO Karargâhında üye ülkelerin Dışışleri Bakanları için toplantı düzenlenmişti. Gerçekleştirilen toplantıda Bakanlar Kararı (Final Statement) kabul edilmişti. Bu kararda diğer konularla birlikte NATO ortakları konusu da gündeme gelmişti. Bu bakımdan Gürcistan hakkında önemli bir karar verilmişti. Gürcistan, Makedonya, Bosna-Hersek ve Karadağ ile beraber NATO üyesi aday devlet olarak kayda geçmiştir.²⁸¹

Gürcistan'ın NATO ile arasındaki ilişkileri açısından önemli bir gelişme 2014 yılı Eylül ayında Galler'de gerçekleşen NATO Zirvesi'nde NATO ile Gürcistan arasındaki işbirliğinin pekiştirilmesi hedefiyle bir kapsamlı paketin onaylanması ile olmuştur.²⁸²

2018 yılı 11-12 Temmuz'da Brüksel'de düzenlenen NATO Zirvesi kapsamında NATO üyesi ülkelerin Devlet Başkanları, Ukrayna ve Gürcistan ile bir toplantı yapmıştı. İlk defa NATO Zirvesi'nde Gürcistan konusunun en üst seviyede tartışılması da dikkat çekmiştir.²⁸³

Bugün Gürcistan, Amerika için bölgenin en önemli ortak devletidir ve bu durum sebebiyle ABD'den ciddi destek görmektedir. Siyasi ortaklık haricinde, Gürcistan ile Amerika ekonomik açıdan da gayet yakındır. İki devlet arasında diplomatik ilişkileri ilerlemesi ile beraber ABD ve Gürcistan arasında ekonomi ve ticaret alanındaki işbirliği noktasında da ilk sözleşme imzalanmıştır. 2009'da Gürcistan-ABD aralarında Stratejik Ortaklık Sözleşmesi'ni de imzalamıştı. Bu sözleşme ile ticaret ve ekonomi

²⁷⁹ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları" s. 110.

²⁸⁰ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 111.

²⁸¹ "NATO Final Statement", Meeting of the North Atlantic Council at the level of Foreign Ministers held at NATO Headquarters, Brussels, erişim 22 Ekim 2019, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_81943.htm?mode=pressrelease.

²⁸² "Gürcistan Bilgi Notu, 24.3.2016".

²⁸³ "Gürcistan-NATO İlişkileri" Gürcistan Dışışleri Bakanlığı, erişim 22 Ekim 2019, <http://mfa.gov.ge>.

alanlarında işbirliğinden özgürlük ve insan hakları konularına kadar engin bir yelpazeyi kapsamaktadır.²⁸⁴

Amerika, Gürcistan'a istediği toprak bütünlüğü ve bağımsızlığa yönelik tehdit olan Ruslara karşı daima Gürcülerin yanında olacağını her seferinde belirtmektedir. Gürcistan ise Amerika için önemli: Amerika hem Orta Asya ve Orta Doğu'ya yönelik takip ettiği politikalar açısından önemli bir koridor oluşu hem de Gürcistan'ın kilit bir enerji koridorunda oluşu nedeniyle önem vermektedir.²⁸⁵

ABD-Gürcistan ilişkilerinin son derece kapsamlı, zor ve karmaşık olduğu söylenebilir. İki devlet arasında ekonomi, kültürel ve siyasi alanlarda işbirliği gitgide güçlenmektedir ve bu ilişkiler hem ABD hem de Gürcistan için pozitif sonuçlar doğurmaktadır. ABD Gürcistan'ın yüz yüze olduğu problemleri çözme hususunda yardım alınacak güvenilir bir etkidir. Gürcistan da demokrasi ilkelerine sadakatle bağlı olan, uluslararası barışa destek vermeye gayret eden be bölgede Amerika için güvenilir bir yapı oluşturan küçük bir ülkedir. NATO üyeliği yalnızca Gürcistan için değil ayrıca bütün bölge için güvenlik ve istikrar demektir.²⁸⁶

3.2.6. Gürcistan Azerbaycan İlişkileri

Kafkasya'da istikrarın sağlanması ve geleceği açısından bölge ülkelerinin birbirleriyle ilişkileri oldukça önemlidir. Büyük, Kafkas sıradağlarının güney etekleri boyunca, Karadeniz'den Hazar denizine kadar uzanan, Güney Kafkasya olarak adlandırılan coğrafi bölgenin genel yüzölçümünün %84'üne toplam nüfusun %78'ine sahip iki cumhuriyetin Azerbaycan ve Gürcistan'ın ilişkilerinin, söz konusu hedefin gerçekleşmesi açısından öncelikli olduğu kuşkusuzdur. SSCB'nin çöküşünden çok zaman geçmiş olmasına rağmen bölgenin geleceğine, barışın ve istikrarın sağlanmasına ilişkin en büyük tehdit ve engel Rusya'dır. Bölgenin yakın çağ tarihinin değerlendirilmesi, Rusya olmadan düşünülemez ve buna bağlı olarak da Bugün

²⁸⁴ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 104-105.

²⁸⁵ İntermedia. ge (28 Aralık 2012), "Neden NATO?", erişim 22 Ekim 2019, <http://intermedia.ge/%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%90/22717-%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%9B-%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%9D/22/>.

²⁸⁶ Lagvilava, Lia, Kara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020.

Rusya'nın bölgede yeniden tek söz sahibi olma ve bölgeyi denetimi altına alma arzusu bölgede ve dünyada Rusya'nın tutum ve davranışlarının yoğun bir şekilde takip edilmesini gerektirir. Bu itibarla anılan tehdide tampon bölge olan konum, Azerbaycan-Gürcistan hattıdır. SSCB'de başlayan perestroyka sonrası hem Gürcistan hem Azerbaycan'da yaşanan gelişmeler birbirine çok benzerdir. Gürcistan Abhazya ve Osetya sorunlarıyla uğraşırken, aynı sorunlar Azerbaycan'da Dağlık Karabağ sorununa karşılık gelmektedir. Bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini korumak, ekonomik sorunları gidererek Batı'yla bütünleşmiş demokratik hukuk devleti olabilmek için çalışmaktaydılar. Bu durumdaki benzerlik, iç politikada olduğu gibi dış politikalarında da benzerlik gösterip tarafları birbirine yakınlaştırmıştır. İki devletin de kurucusu milliyetçi hareketin desteğiyle iktidara gelmiş, ikisi de iç çatışmalardan dolayı iktidardan uzaklaştırılmıştır. Daha sonraki gelen iki lider de SSCB döneminde kendi cumhuriyetlerinde KGB Başkanlığı yapmış, Komünist Parti Birinci Sekreterliği'nden Politbüro üyeliğine yükselen H.Aliyev ve E.Şeverdnadze'dir. Her iki devlet de aynı dönemde Rusya baskısıyla BDT'ye üye olmuştur. Azerbaycan ve Gürcistan arasındaki ilişkileri belirleyen faktörler; Bağımsızlık ve toprak bütünlüklerine yönelik tehdit, Rusya ve Ermenistan'ın tutum ve davranışları, etkin ilişkiler ve sahip oldukları ekonomik potansiyellerdir. 18 Şubat 1997 yılında "Azerbaycan Cumhuriyeti ile Gürcistan arasında stratejik işbirliğinin daha da derinleştirilmesi hakkında Beyanname" imzalanmıştır. Azerbaycan ortakları ve komşuları ile ilişkilerde kendi güvenilirliğini daima göstermiştir. Gürcistan enerji krizi ile karşı karşıya kaldığında, Türkiye Azerbaycan'la ortak enerji koridoru oluştururken, ABD uluslararası anti-terör operasyonları sırasında, Rusya ve İran onlara karşı yaptırımlar uygulandığında her zaman Azerbaycan'ın itibarına tanık olmuşlardır. Azerbaycan kanıtlamıştır ki, bu üçlü işbirliği formatı başka bir devlete karşı oluşturulmadı. Azerbaycan dış politikasında esas çizgilerden biri de odur ki, cumhuriyetimiz hiçbir üçüncü devletin komşularımıza karşı hareket ve teşebbüsünü desteklemiyor. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev 28 Mayıs Cumhuriyet Günü ile ilgili yapılan resmi kabulde bu tutumu bir kez daha seslendirdi: "Azerbaycan bizim çıkarlarımıza uygun olmayan, şüphe doğuran hiçbir uluslararası eylemlere, maceralara katılmıyor. Her ne kadar çeşitli taraflar bizi düzenli olarak bu eylemlere çekmeye çalışıyorlardı. Bugün de böyle

abalar var. Ancak Azerbaycan bizin çıkarlarımıza uygun olmayan hiçbir eyleme, teşebbüse katılmıyor ve katılmayacak." Diplomatik ilişkilerin kurulduğu 25 yıl boyunca Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye üçlü işbirliğinin oluşması ekonomik çıkarlar üzerinden başlamıştır ve öncelikle her 3 ülkenin ulusal çıkarlarına hizmet ediyor. Öyle ki, Azerbaycan'ın hidrokarbon rezervlerinin kaynağı ve üreticisi, Gürcistan'ın coğrafi konumu ve transit olanakları, Türkiye'nin ise iç enerji talebi ve bölgesel kavşak olması üçlü işbirliğinin doğal temellerini oluşturmaktadır. Ortak enerji ve ulaştırma koridorlarının oluşturulması bu yaklaşımı hem de tarihi zarurete dönüştürmüştür. Artık kullanılmakta olan Bakü-Tiflis-Ceyhan, Bakü-Tiflis-Erzurum boru hatları, ayrıca yapılmakta olan Bakü-Tiflis-Kars demir yolu ve TANAP bu üçlü formatın temel dayanaklarıdır. Efsaneleri gerçeğe dönüştürmüş bu dev projeler bölgenin gelişmesine hizmet etmekle birlikte, tarihi İpek Yolu'nun yeniden restoresine önemli katkıdır. Azerbaycan kendi ortakları ile birlikte Avrupa'nın enerji güvenliğinin vazgeçilmez unsurlarından biridir.

Şu anda hem Azerbaycan, hem de Türkiye Gürcistan'da önemli yatırımcı ve bu ülkenin temel ticaret ortaklarından biridir. Azerbaycan şirketleri Gürcistan bütçesine en çok vergi ödeyen şirketler arasında bulunuyor. Tüm bunları dikkate alarak Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye üçlü işbirliğinde ekonomik faktörün ve ortak projelerin önemli bir faktördür.

3.2.7. Gürcistan Türkiye İlişkileri

SSCB'nin dağılışı ile beraber Türk dış siyasetinde Türkiye Gürcistan için en önemli komşu ve Batı'ya ulaşmada stratejik bir köprü konumundaydı. Ayrıca Hazar Havzası'nın doğal kaynaklarını da uluslararası pazarlara yayma noktasında Gürcistan da Türkiye için tercih edilesi bir güzergah olmuştu.²⁸⁷

Türkiye Cumhuriyeti, 1991 yılı 9 Nisan'da özerkliğini ilan eden Gürcistan'ı 1991 yılının Aralık ayında tanıyan ilk devletti. İki devlet arasında diplomatik ilişkiler 1992

²⁸⁷ Oran, B. (ed.). Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar 1980-2001, 2. Cilt, İstanbul: İletişim Yayınları.

yılı 21 Mayıs'ta Hikmet Çetin'in yapmış olduğu Tiflis ziyareti esnasında imzalanan anlaşmalar ile başlamıştı.²⁸⁸

Bu pozitif adım, 1992 yılı 30 Temmuz'da dönemin başbakanı olan Süleyman Demirel ve Şevardnadze arasında imzalanan anlaşma "Dostluk ve Komşuluk" ile gerçekleştirilmiştir.²⁸⁹ 15 maddeden meydana gelen ve girişinde "Gürcistan ve Türkiye birbirlerinin toprak bütünlüğüne, egemenliğine ve bağımsızlığına saygı ile sınırlara ve iç işlere dokunmama prensiplerini anarak aralarındaki ilişkileri pekiştirme" maddesi ile taleplerini dile getiren iki taraf bununla birlikte "1921 yılı 13 Ekim'de (...) imzalanan Kars Anlaşması ile baş gösteren ilişkiler kapsamında bugüne dek iki devlet arasında imzalanmış olan anlaşma ve antlaşmalara bağlı olunacağı" teyit edildi. Böylelikle iki devlet arasında "sınırları geri dönülemeyecek şekilde saptadığını" ve anlaşma maddelerine uyacağını onaylamıştı.²⁹⁰

Türkiye-Gürcistan arasındaki ilişkilerin hızlı bir şekilde ilerlemesi Gürcistan'ın egemenlikten bu yana uğraştığı bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün korunması hususunda Türkiye'nin devamlı olarak desteğini görmesini sağlamıştır. 1992 yılı 30 Temmuz'da imza atılan anlaşma ile her iki devlet "kendi topraklarında diğer ülkenin yasal düzenini ve toprak bütünlüğünü zor kullanıp değiştirmeye yeltenen şahıs, grup ve örgütlerin etkinliklerine engel olmayı" taahhüt etmişlerdi. Böylelikle özellikle de PKK'nın Gürcistan'da etkinlikte bulunmasını engellemeye çalışan Türkiye, buna karşılık kendi bünyesinde özellikle de Abhaz bölücü örgütlenmelerine mani olmuştu. Türkiye'de bulunan Abhaz kökenlilerin aksi isteklerine karşın, Türkiye Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü desteklediğini her defasında dile getirmiş ve Gürcistan'ın yüz yüze olduğu bölücü problemlerin barış yolu ile çözülmesine de yardım etmeye çalışmıştı. Bunun yanında Türkiye, Rusya'nın destekleriyle zaman içinde ortaya çıkan Abhazya probleminin Gürcistan'ın uluslararası sahada tanınmış sınırlarının bütünlüğünün muhafaza edilerek çözülmesine destek olmaya çalışmıştı. Bu kapsamda, öncelikle mücadeleler sürerken, hem Abhaz hem de Gürcilere insani yardımlarda

²⁸⁸ Yelda Demirağ, "Bağımsızlıktan Kadife Devrime Türkiye-Gürcistan İlişkileri", Uluslararası İlişkiler, Cilt 2, Sayı 7, 2005, s. 127.

²⁸⁹ "Süleyman Demirel Tiflis'te", Gazete: Gürcistan Cumhuriyeti (31.07.1992), erişim 10 Kasım 2019, http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/10072/1/SakartvelosRespublika_1992_N143.pdf.

²⁹⁰ Oran, Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt 2. 1980-2001, s. 416.

bulunarak her iki tarafın da güvenini almıştı.1994 yılının Ekim ayından beri Gürcistan'da yetkisi olan Birleşmiş Milletler Gözlemci Misyonu'na 5 gözlemci göndererek katkı sağlamıştı. Bununla birlikte, Gürcistan toprak bütünlüğü probleminin çözülmesi hususunda taraflar arasında AGİT tarafınca başlatılan Cenevre süreci hususunda gerçekleştirilen diyaloga destek vererek 1999 yılı 7-9 Haziran tarihlerinde İstanbul'da ülkeleri yan yana getirerek barışı sağlamasının ardından Türkiye kısa süre içinde Gürcistan'ın en önemli ticari ortağı olmuştu.²⁹¹

Ekonomik ve siyasi desteğin yanı sıra 1997 yılında Gürcistan-Türkiye arasındaki askeri işbirliğine dayalı ilk anlaşmaya da imza atılmıştır. 1998'de Türkiye'de dönemin Genelkurmay Başkanı olan İ. Hakkı Karadayı Gürcistan'a bir ziyaret düzenleyip iki devlet arasında yapılacak bir askeri eğitim anlaşmasına imza atmıştır.²⁹²

Bu anlaşma kapsamında Gürcü subaylara Türk askerler tarafından eğitim verilmeye başlanmış ve jandarma sisteminin ilerlemesi hususunda da Gürcistan'a destek olmuştu.²⁹³ 1999 yılında da Şevardnadze'nin yapmış olduğu Türkiye ziyareti esnasında askeri konulardaki işbirliği göz önüne alınmış ve 2000'de de Türkiye'nin Gürcistan için 4 milyon dolar değerinde askeri yardım sunacağına dair anlaşmaya imza atılmıştır. Türkiye bunun yanında NATO'nun BIO programı kapsamında Gürcistan ulusal ordusunun oluşmasına da destek olmuştur.²⁹⁴

Gürcistan ve Türkiye Hazar Bölgesi'nde bulunan enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara çıkması hususunda da işbirliği yaptılar. Petrol güzergahı noktasında Bakü-Supha hattına Gürcistan yanlısı destek veren Türkiye'ye karşılık olarak Gürcistan ise Bakü-Tiflis-Ceyhan botu hattında destek olmuştu. Ancak bu destek Şevardnadze'ye biraz pahalıya mal oldu. İlk etapta, 1995 yılı 29 Ağustos'ta kendisine yapılan bir saldırıdan ucuz kurtuldu. Daha sonra Bakü-Ceyhan hattını desteklediği için yapmış olduğu açıklamanın birkaç gün sonrasında 1998 yılı Şubat ayında ikinci suikast girişimi düzenlenmiş ve 1998 yılı Ekim ayında ise kısa süreli bir askeri saldırının

²⁹¹ Oran, s,417-418

²⁹² Buket Önal, "Türkiye-Gürcistan İlişkileri", Uluslararası Kafkasya Kongresi, Kocaeli, Nisan 26-27, 2012, s. 500.

²⁹³ Oran, s,420.

²⁹⁴ Önal, "Türkiye-Gürcistan İlişkileri", s. 500.

ardından Şevardnadze “Gürcistan’dan boru hatlarının geçmesine karşı çıkan dış kuvvetlerin (Ruslar)” olduğunu beyan etmişti.²⁹⁵

2003’te gerçekleşen Gül Devrimi’nin ardından Türkiye-Gürcistan ilişkilerinde artık yeni bir dönem başlamıştı. 2004 yılı 4 Ocak’ta yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, % 96 oy ile Sakaşvili ülkenin başına geçmişti. Tüm bunlardan sonra gelişmelerin ne olacağı, Gürcistan-Türkiye ilişkilerinin de nasıl devam edeceği, yeni yönetimin dış siyasetteki hedeflerinin nasıl olduğu ve Bakü-Tiflis-Ceyhan hattının da bütün bunlardan etkilenip etkilenmeyeceği gibi etkenler akla gelen ilk sorulardı.²⁹⁶

Sakaşvili, 2004 yılı Mayıs ayında Türkiye’ye gerçekleştirdiği bir ziyaret esnasında “Türkiye ile bugüne dek olan kültürel, ekonomik, askeri ve siyasi ilişkilerin bundan sonra da devam edeceğini, BTC projesinin Gürcistan bakımından ciddi öneme sahip olduğunu, bunun yanında Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Hattı Projesi’nin de yine öncelikli konulardan biri olduğunu, Gürcistan’ın NATO’ya üye olması konusunda Türkiye’nin her zaman desteğine ihtiyacının olduğunu” belirterek iki devlet arasındaki ilişkilerin sınırlarını çizmiştir.²⁹⁷

2004 yılı 12 Ağustos’ta Başbakan olan R. Tayyip Erdoğan, Gürcistan’ı ziyaret etmiştir. Dönemin Gürcistan Başbakanı olan Zhvania ile Batum Havaalanı ve BTC Projesi’ni karşılıklı bir şekilde yapılmasını ve birlikte işletilmesini değerlendirmiştir. Erdoğan-Sakaşvili görüşmesinde, Gürcistan’ın Abhazya, Güney Osetya ve Acara’da karşılaştığı sorunlar da gündeme gelmiştir. Erdoğan, Gürcistan’ın istikrarının ve toprak bütünlüğünün Türkiye için çok önemli olduğunu ifade etmiş, “problemlerin barışçıl yolla çözülmesi hususunda gereken tüm katkıyı sağlamaya hazırız” demiştir. Erdoğan, iki devlet arasındaki iktisadi ilişkilerin ilerletilmesinin önemini vurgularken, Sakaşvili de Türk iş adamlarını Gürcistan’a yatırım yapmaya çağırmıştır. Erdoğan, istihdam konusuyla ilgili fikirlerini de şöyle belirtmiştir: “Gürcistan’a yüzden çok iş adamı ile geldim. Gürcistan’daki sorunların giderilmesi durumunda iş adamlarımızın burada yatırım yapmayı isteyeceğine eminim. Yatırımcılar korkak oldukları kadar ürkektirler. Cesur girer fakat beklediğini alamazsa ürker. Ancak önü açıldığında da kimse tutamaz.

²⁹⁵ Oran, s.421.

²⁹⁶ Demirağ, “Bağımsızlıktan Kadife Devrime Türkiye-Gürcistan İlişkileri”, s. 139.

²⁹⁷ Demirağ, s. 141-142.

Şu anda Gürcistan'ın en büyük beklentisi harcama yapmaksızın harcama yapacak olanları buraya çekmektir. Öyle olursa işinize iş çıkacak, tüketim yapacak olan kişi sayısı artış gösterecek, vergi kaynakları da gelişecektir. Devletin gayri safi ulusal hasılasında da artış yaşanacaktır ve böylelikle üretim güçlenecektir.”²⁹⁸

İki devlet arasındaki ticari ve ekonomik ilişkiler de politik ilişkilere paralel şekilde pozitif bir seyre sahiptir. 1992’de iki devlet arasında “Ekonomik ve Ticaret İşbirliği” ve “Yatırımların Teşviki ve Korunması” anlaşmalarına imza atılmıştır. Yine imzalanan diğer antlaşmalar da 2007 senesi “Serbest Ticaret” ve “Çifte Vergilendirmeyi Önleme” antlaşmalarıdır. Serbest Ticaret Antlaşması ile de Türkiye 2007’den itibaren Gürcistan’ın en önemli ticari ortağı durumuna gelmiştir. Bu çerçevede 2010’da ikili ticaret hacmi 1,104 milyar dolar değerine ulaşmış, bu rakam ile Gürcistan dış ticaretinde Türkiye’nin yeri % 16,5’e yükselmiştir. Aynı zamanda Gürcistan’da Türk müteahhitler tarafınca alınan projelerin total değeri ise 1 milyar doları aşmıştır. 2014 yılının Şubat ayında Gürcistan ve Türkiye arasında “Borçka-Ahıska Enterkonneksiyon Hattı Yolu İle Sınır Ötesi Elektrik Ticaretine İlişkin Anlaşma” yürürlüğe geçmiştir. Anlaşma, iki devlet arasındaki elektrik ticareti koşullarının teşvikinde, elektrik üretim altyapısı ve piyasanın geliştirilmesini sağlama, elektrik iletim tesislerinde ilerleme yaşanmasına dönük var olan planların gerçekleştirilmesine ilişkin gayretlerin denetlenmesini hedeflemektedir.²⁹⁹

Türkiye Cumhuriyeti, Gürcistan ihracatında ikinci, ithalatta ise birinci ortağı durumundadır. Bunun yanı sıra Gürcistan’da bir milyon dolardan fazla yatırımı olan yirmiden çok Türk firması bulunmaktadır.³⁰⁰

Gürcistan-Türkiye ilişkisi yalnızca anlaşmalarla değil ayrıca BTC, BTE, BTK gibi projelerle de başarılı bir şekilde sürdürülmektedir. Ortak haberleşme, ulaşım ve enerji projeleri bölge devletlerinin refah artışına ve istikrarına ciddi katkı sağlamaktadır. Çünkü Gürcistan’ın da içinde bulunduğu BTE ve BTC hatları iktisadi zenginliğin

²⁹⁸ Özbay, Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı Dünya ve Türkiye ile İlişkileri, s. 205-206.

²⁹⁹ Suğun Şıvga Keleş, İzmir Ticaret Odası, erişim 13 Kasım 2019, http://www.izto.org.tr/portals/0/pusuladergisi/2014/01subat_gurcistan.pdf.

³⁰⁰ Burhanettin Duran, Kemal İnât ve Ali Balcı, Türk Dış Politikası Yıllığı, İstanbul: SETA Yayınları, Aralık 2013, s. 306.

yanında bölgesel istikrar bakımından da önemi büyük enerji projeleridir. 2006'da BTC, 2007'de ise BTE faaliyete geçmiştir.³⁰¹

Gürcistan-Türkiye sınırında TANAP bağlantısı kurulması amacıyla 2015'te proje için etkinliklere başlanmış ve 2019 yılı 30 Kasım'da Gakharia, Erdoğan ve Aliyev Türkiye'de TANAP projesini başlatmışlardır.³⁰²

2007 senesi Mayıs ayında Türkiye ve Gürcistan'ın birlikte çalışması neticesinde Batum Havalimanı açılmış ve THY tarafınca iç hat olarak uçuşlar başlamıştır. 2011'e gelindiğinde ise iki devlet arasında pasaportsuz yalnızca kimlik ile ülkelere girme fırsatı sunan antlaşma imzalanmıştır. Bunun sonucunda mücadelelerin bitmediği Kafkasya'da ender görülen bir uygulamaya başlanmıştır.³⁰³

İki devlet arasında sistemli olarak üst düzey ziyaretler yapılmaktadır. Gürcistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin daha da ilerlemesi için iki devlet arasında Yüksek Seviyeli Stratejik İşbirliği Konseyi mekanizması da kurulmuş ve bu oluşumun ilk toplantısı 2016 yılı 19 Temmuz'da Ankara'da, diğeri ise 2017 yılı 23 Mayıs'ta Tiflis'te gerçekleştirilmiştir.³⁰⁴

Sakaşvili'nin yönetime geçmesinden sonra açıkça Batı taraftarı siyaset izleyen Gürcistan, NATO üyeliği hususunda da ciddi çaba göstermişti. Şevardnadze zamanında başlayan bu çabalar devam etti ve 2002'de başvuru yapıldı. Rusya bu durumu iyi karşılamasa da ABD ve Türkiye'nin askeri destekleriyle Gürcistan üyelik için büyük adımlar atmıştır. 2008 yılında Sakaşvili Rus askerlerinin Gürcistan'dan çekilmesinin ardından Gürcistan'ın NATO'ya üyelik talebini beyan etmiş ve Türkiye'nin de bu konudaki yardımının belirleyici olacağını belirtmişti. Bu çerçevede Türkiye, Gürcistan'ın NATO ile entegrasyonu ile Gürcü ordusunun NATO ilkelerine uyması için ciddi askeri yardımda bulunmuştu. Buna ek olarak Türkiye, Gürcistan'ın NATO üyeliğine karşı Almanya ve Fransa'nın aksi bir tutum sergilemişti. Türkiye, Kafkasya'daki esas politikasının huzurunda Rusya'nın tepkisini de önemseyip

³⁰¹ Köktaş, "Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme", s.105.

³⁰² "TANAP, Dünyanın Konuştuğu proje", erişim 5 Aralık 2019, <https://www.tanap.com/>

³⁰³ "Gürcistan'a Pasaportsuz Geçiş Başladı", (10 Aralık 2011), erişim 13 Kasım 2019, <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/gurcistana-pasaportsuz-gecis-basladi-19573.html>

³⁰⁴ Oktay ve Cerrah, "Uluslararası Politikada Kafkasya", s. 235.

tercihini yapmıştı. Türkiye'nin asıl endişesi, Gürcistan'ın Rusya'ya tepkisini, Amerika'nın desteği ile haddinden fazla göstermesi ve muhtemel olan NATO üyeliği sürecinin gerginliğini arttırmaya devam etmesiydi. Neticede 2008 yılı Ağustos ayında krize ulaşan gelişmeler Türkiye'nin kuşkularında haklı olduğunu açıkça göstermiştir.³⁰⁵

Gürcistan-Türkiye ilişkileri ekonomik, ticari, askeri, kültürel ve siyasi alanları kapsayıp geniş bir yelpazeye sahiptir.

³⁰⁵ Jintcharadze, "Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları", s. 116.

SONUÇ

Gürcistan için Aralık 1991’de SSCB’nin dağılmasıyla 70 yıl önce 1921’de kaybetmiş olan bağımsızlığın yeniden kazanılması, adeta yeniden doğuş anlamını taşımaktadır. Bu tarih Gürcistan Devleti’nin bağımsız bir aktör olarak uluslararası arenada yer almasına olanak tanımış olsa da 90’lı yıllar Gürcistan için hiç de kolay olmamıştır.

Soğuk savaş sonrasında yeni dünya düzeninde 15 yeni devletten biri olarak ortaya çıkan Gürcistan, bağımsızlığını ilan eden ilk ülkelerden biridir. Bağımsızlığı sonrasında ilk devlet başkanı olan Gamsakhurdiya yürüttüğü dış politikalarda bağımsızlıklarını güçlendirmek ve toprak bütünlüklerini koruyacak ilişkiler kurmayı amaçlamıştır. Fakat bir yıl bile devam etmeyen iktidarı, Askeri Konsey tarafından görevinden alınması ile son bularak, seçimlerde Eduard Şevardnadze iktidara gelmiştir. Şevardnadze döneminde merkezi otoritenin sağlanamaması ve ekonomik durgunluk, 2003’te yapılan genel seçimlerde Mihail Saakaşvili’nin Ulusal Hareketi’nin kazandığı yönündeki açıklamalarına rağmen seçim kurulunun seçimi iktidar partisinin kazandığını belirtmesi, muhalefetin sokaklara dökülmesine ve Şevardnadze karşıtı protestoların başlamasına sebep olmuştur. Protestolar neticesinde Şevardnadze istifasını sunmuştur. Gül Devrimi sonrası genel seçimler neticesinde Saakaşvili iktidara gelmiştir.

Saakaşvili iktidara geldikten sonra Gürcistan’ın üniter yapısına öncelik vererek, ayrılıkçı bölgeleri kontrol altına almaya çalışmıştır. Bu bağlamda Acaristan bölgesini askeri müdahaleyle kontrol altına almayı sağlamıştır. Saakaşvili bu zafer sonrasında Güney Osetya ve Abhazya bölgelerini de kontrol altına alabileceğini düşünmüştür. Bu süreçte yaşanan gerginlikler giderek artmış ve Gürcistan’ın Güney Osetya’ya girmesi neticesinde çatışmalar ortaya çıkmıştır. Çıkan çatışmalara Rusya’nın da dahil olması ile sorunlar ulus ötesi bir duruma gelmiş ve Rusya-Gürcistan savaşı yaşanmıştır. Rusya-Gürcistan savaşı sonrasında Rusya Abhazya ve Güney Osetya’nın bağımsızlıklarını tanımıştır. Böylelikle Gürcistan Batıya daha da yakın hale gelmiştir. Fakat istenilen desteğin olmaması üzerine Gürcü eliti arasında Batıya yönelik sürdürülen politika konusunda şüpheler ortaya çıkmıştır.

Son dönemlerde ekonomik olarak ülkeden geçen BTC Petrol Boru hattı, Saakaşvili'nin özellikle Batum'da yapmış olduğu otel ve kumarhane yatırımları ve 28 Ekim 2018 seçimlerinde Gürcistan'ın son Cumhurbaşkanı seçilen Salome Zurbışvili'nin Avrupa'daki etkisi sayesinde ekonomik olarak canlanma yaşamışsa da yeterli ekonomik ve siyasi güce ulaşamadığından güçlü bir devletin desteğı ve himayesine ihtiyacının olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abulaşvili, İ. (2016). “Gürcistan'da Seçimlerin Tarihi 1919-2012 yıllar”.
http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=5&id_artc=30 599
(Erişim Tarihi:12 Eylül 2021)
- AGİT Demokrasi Enstitüsü ve İnsan Hakları Ofisi Seçimlerde Gözlemci Raporu,
(2004). “Demokrasi Enstitüsü ve İnsan Hakları Ofisi”, Gürcistan Olağanüstü
Cumhurbaşkanı Seçimleri, Varşava, 28 Şubat 2004,
<https://www.osce.org/ka/odihr/elections/georgia/24600>, (Erişim Tarihi: 28
Aralık 2021),s.2
- AGİT Demokrasi Kurumu ve İnsan Hakları Ofisinin seçimlerde gözlemci nihai
Raporu, (2013). Gürcistan'da Cumhurbaşkanlığı Seçimleri, (Varşava 14 Ocak
2014 s.4)
- Ağacan, K. (2011). *Güney Kafkasya Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve
Enerji*, Ankara, s 65
- Ağacan, K. (2019). “Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü”,
Erişim Tarihi: 8 Ekim 2021, <https://siyasalhayvan.com/gurcistan-cok-milliyetli-yapida-devlet-insa-sureci/>.
- Ağacanov, K. (2002). “Gürcistan Dış Politikasına Yön Veren İç Etkenler”, Yüksek
Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akyüz, H. C. (2017). “Türkiye-Gürcistan İlişkileri ve Abhazya”, Yüksek Lisans Tezi,
Bahçeşehir Üniversitesi Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler, s. 54
- Alasania, G. (2017). *Gürcistan Kültürü*. Uluslararası Gürcistan Eğitim Katkı ve İş
Hayatı Dayanışma Vakfı
- Alliance of Patriots Forms 6-Party Bloc for Elections". Civil Georgia. 9 Haziran 2016.
Erişim tarihi: 07.01.2022
- Alpbaz, E. (2018). *Geri Dönüş Yasası Önergesinde Ahıska Türkleri'nin Gürcistan
Cumhuriyeti'ne Dönüşü*, Yayınlanmış Y. Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.46

- Alsirt, T. F. (2009). “Bağımsızlık Sonrası Gürcistan’ın Yeniden Yapılanması ve Bu Süreçte Türkiye İle İlişkileri”, Yüksek Lisans Tezi Atılım Üniversitesi, Ankara.
- Arı, T. (2010). *Orta Asya ve Kafkasya Rekabetten İşbirliği*, Bursa, MKM Yayıncılık, s.115
- Aslanov, E. İ. (1998). “Ülke Ülke Yerel Yönetimler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 7 (3). ss. 112-129.
- Ataöv, T. (1961). Sovyetler Birliği Devlet İdaresi, Sevinç Matbaası, Ankara, s. 11-12.
- Aydın, G. (2010). “Güney Osetya Yenilgisi Sonrası Gürcistan İç Siyaseti: Saakaşvili'nin Ayakta Kalma Başarısı”, OAKA, Cilt:5, Sayı: 10, s.13.
- Aydın, A., Asker A. (2008). “Gürcistan: De Jure Üniter, De Facto Parçalı”, web: file:///C:/Users/acer/Desktop/Academia/Bagimsizliklarinin_Yirminci_Yili_nda_Azer.pdf.alınmıştır.
- Aydın, A., Asker A., Şir A. Y. (Ed.) “Gürcistan’daki Müslüman Topluluklar, Azinlik Haklari, Kimlik, Siyaset”, Ali Asker, Alter Kahraman, *Gürcistan’da Devletleşme, Kimlik İnşası ve Müslüman Topluluklar*, Avim, s.23-24; 30, file:///C:/Users/acer/Downloads/Gurcistan_Tarihi.pdf.
- Bekişvili, N. (2012). “*Bidzin İvanişvili'nin Siyasi Hatası*”, <http://liberali.ge/articles/view/2648/bidzina-ivanishvilis-politikuri-shetsdomebi>, (Erişim Tarihi:12 Eylül 2018)
- Berulava, L. (2011). "01 Ekim 1994 yılında BTD’ye Dahil Olma ile ilgili Direk Oylama, <https://droni.ge/?m=3&AID=5413>,(Erişim Tarihi: 28 Kasım 2011)
- Bişkin, M. C. (2010). “ABD–AB-Rusya Üçgeninde Ukrayna ve Gürcistan’da Güç Mücadelesi”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 138.
- Bojaev, O. (2018). "Rusya ve Gürcistan Arasındaki Beş günlük Savaşın Kayıpları, Ordunun Yeni Reformuna Yol Açtı ", <https://www.mk.ru/politics/2018.08.07.080808-poteri-pyatidnevnoy->

- voynyrossiyagruziya-priveli-k-reforme-armii.html, (Erişim Tarihi:07 Ağustos 2018)
- Bozkurt G.S. (2008). ‘‘Gürcistan’daki Etnik Çatışmalar Karşısında Türkiye ve Rusya’nın Tutumu’’, *Karadeniz Araştırmaları*, 19 (5), 13-16.
- Büyükcınar, A. B. (2017). Gürcü Kaynaklarına Göre Gürcistan Altın Çağ Döneminin Son Hükümdarı: Kraliçe Tamar, *Karen* /3 /4, s. 43.
- Caferov, N. Aslanli, A. (2016). ‘‘ABD ve Güney Kafkasya: Ağustos 2008 Öncesinde ve Sonrasında’’, *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 8, Sayı 4, s. 4.
- CIA Belgeleri,"Gürcistan Cumhurbaşkanı Zviad Gamsakhurdiya ve CIA'in Belgeleri, Özgür Fikir ve Gelişim Enstitüsü, 11 Mayıs 2017, https://idfi.gege/documents,_from_CIA, (Erişim Tarihi: 11 Kasım2018)
- Çelebioğlu, T., 2005. ‘‘1990 Sonrası Türkiye-Gürcistan İlişkileri’’, Yüksek Lisans Tezi,
- Çelikpala, Ç. ve Veliyev, C. (2015).‘‘Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye Bölgesel İşbirliğinin Başarı Örneğİ’’, Center for International and European Studies (CIES), Kadir Has University, s. 6.
- Çelikpala, M. (2012). ‘‘Başarısız Devlet- Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan’ın 20 Yılı’’, s .9.
- Çiloğlu, F. (1998). Rusya Federasyonu’nda ve Transkafkasya’da Etnik Çatışmalar, Sinatle Yayınları, İstanbul, s,176.
- Çolakoğlu, S. (2005). ‘‘Türkiye-Gürcistan İlişkileri’’, Stratejik Öngörü, 29-39.
- Davutoğlu, A. (2014). *Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, İstanbul, Küre Yayınları, Doksan dördüncü Basım, s. 16
- De Waal, T. (2016). ‘‘Odessa" Projesinde Saakaşvili Nasıl Başarıya Ulaştı’’, <https://inosmi.ru/politic/20160229/235566689.html>, (Erişim Tarihi:31 Eylül 2018)
- De Waal, T. (2017). ‘‘Açık Gürcistan Kapalı Gürcistan’’, <https://jam-news.net/thomas-dewaal-open-georgia-closed-georgia/>, (Erişim Tarihi: 2 Ağustos 2018)

- Demir, A. F. (2003). Türk Dış Politikası Perspektifinden Güney Kafkasya, Bağlam Yayınları, İstanbul, s.119.
- Demirağ, Y. (2005). “Bağımsızlıktan Kadife Devrime Türkiye-Gürcistan İlişkileri”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 2, Sayı 7, s. 127.
- Dugin, A. (2009). Gürcistan Amerikan Üstlerini Ülkesine Yerleştirmeye Kalkarsa veya NATO Örgütüne Üye olmayı Denerse Daha Kötü Olaylarla Karşılaşabilir, röportaj, <https://inosmi.ru/world/20090917/252720.html>, (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2018)
- Duran, B., İnat, K. ve Balcı, A. (2013). Türk Dış Politikası Yıllığı, İstanbul: SETA Yayınları, s. 306.
- Dursun, D. (2017). ‘İç Tehditler ve Dış Politika: Gürcistan Dış Politikası Örneği (1991-2003)’’, *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı:2, s. 40.
- Elnur İ, (2012). “Seçim Sonrası Gürcistan”, 30 Ekim 2012, <http://www.bilgesam.org/incele/161/-secimsonrasi-gurcistan/#.W97NB9UzbIU>, (Erişim Tarihi: 31 Eylül 2018)
- erişim 11 Eylül 2019.
- Erkan, S. (2015). ‘Güney Osetya Sorunu ve 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı’, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(13), 85-88.
- Esen, B. (2011). ‘Gürcistan Ülke Raporu’, (İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi), Ankara, s. 2,
- Evren, D. (2012). ‘Saakashvili Dönemi Gürcistan Dış Politikası’, Yüksek Lisans Tezi, YAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler, s. 20
- Extraordinary Presidential Election, (2004). OSCE/ODIHR Election Observation Mission Report, Warsaw, s. 6-7
- Guruli, V. (2003). Gürcistan Tarihi XX Yüzyıl, Tiflis: Artanuji Yayınevi, s. 224.

- Güneş, U. (2009). “Türk Dış Politikasında Güney Kafkasya Bölgesindeki Güç Mücadeleleri ve Büyük Kafkasya Kalkınma Girişimi”, Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, B. (2008). ‘Kafkasya bölgesinde uluslararası aktörlerin değişmeyen mücadele Alanı: Gürcistan’, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 40 http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/sbedergisi_b681d.pdf.
- Gürcistan Dış İşler Bakanlığı Resmi Site, <http://mfa.gov.ge/News>, (Erişim Tarihi: 17 Kasım 2018)
- Gürcistan Dışişleri Bakanlığı, “Gürcistan-NATO İlişkileri”, erişim 21 Ekim 2019, <http://mfa.gov.ge>.
- Gürcistan Dışişleri Bakanlığı, “Gürcü Diplomasi Tarihi”, erişim 2 Ekim 2019, <http://www.mfa.gov.ge/MainNav/DiplomatService/HistoryGeorgianDiplomacy.aspx>.
- Gürcistan İstatistik kurumu, GEOSTAT, <http://www.geostat.ge/u>, (Erişim Tarihi: 28 Ekim 2018).
- Gürcistan Milli Elektron Kütüphanesi, "Gürcü Dilinin Kökenleri" Sitenin Son yenileme Tarihi 14 Eylül 2018, <http://www.nplg.gov.ge/wikidict/index.php/>, (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2018)
- Gürcistan Milli Kütüphanesi, “Gül Devrimi” Sivil Toplumun Rolü”, Bölüm 4. Acara Olayları,
- Gürcistan Milli Kütüphanesi, Gürcistan'ın Siyasi Manzarası, Bölüm: I, <http://www.nplg.gov.ge>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)
- Gürcistan Parlamentinin Milli Kütüphanesi, (2006). “*Biznes ve Politika Gürcistanda*”, s.5
- Gürcistan Parlamentosu, Eski Gürcistan Vatandaş Birliği'in Genel Sekreteri ve Parlamento Başkanı Zurab Jvania, Resmi site, http://www.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=29, (Erişim Tarihi: 30 Aralık 2018)

- Gürcistan Parlamentosu'nun Başkanı İrakli Kobkhidze, 20 Eylül 2017, http://factcheck.ge/article/tqhuiliarom-akhali-konstitutsiith-prezidentis-uphlebebi-amenairadizghudeba/?fbclid=IwAR2PjHsIyRQecEGU0AMi26TO4zFVG-CsqqEkySsMHP_neo5szuw6SDIM8AzI, (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018)
- Gürcistan Savcılığı'nın Resmi Sitesi, 28 Temmuz 2014, http://pog.gov.ge/geo/news?info_id=518, (Erişim Tarihi: 31 Eylül 2018)
- Gürcistan Ulusal Turizm İdaresi, erişim 12 Eylül 2019, <https://gnta.ge/ge/%e1%83%a1%e1%83%a2%e1%83%90%e1%83%a2%e1%83%98%e1%83%a1%e1%83%a2%e1%83%98%e1%83%99%e1%83%90/>.
- Gürcistan ve Avrupa İttifakının Haber Ajansı, <http://infocenter.gov.ge/euinfo-visa-liberalization/>, (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018)
- <http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe>, 2008 (ISBN 978-99928-824-4-3), (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)
- <https://www.radiotavisupleba.ge/a/1871343.html> (Erişim Tarihi: 31 Eylül 2018)
- İvanishvili siyasi partinin girişimi grubunu takdim . Civil Georgia, Tiflis/15 Şubat'12
- İyikan, N. (2011). *Orta Asya Güney Kafkasya Siyasi Gelişmeler 1991-2010*. Ankara: Hiperlink Yayınları:39.
- İzzetgil, E. (2015). “Rusya'nın Yakın Çevre Politikasında Bir Enstrüman Olarak Etnik Temelli Sorunlar ve Güney Kafkasya”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 273.
- Jgrenia, E. ve Pogle, D. Uygulamalar, Röportajlar, Eduart Şevardnadze, Gürcistan Parlamentosunun Milli Kütüphanesi, (Der), Tinatin Sulukhia ve Kukuri Kiğuradze, (Cilt XII, s. 20-23) Tiflis.
- Jintcharadze, N. (2014). “*Gürcistan Gül Devrimi ve Dış Politik Sonuçları*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Jokhtaberidze, G. (2018). *Demir Perdeden İpek Yolu'na*. Tiflis: Gürcistan Ulusal Parlamento Kütüphanesi.
- Jones, S. ve Kakhishvili, L. (2013). ‘‘The Interregnum: Georgian Foreign Policy from Independence to the Rose Revolution’’, Konrad-Adenauer-Stiftung e.V, Tbilisi, Georgia, s.18-19.
- Kakachia, K. (2012). " Gürcistan Parlamento Seçimleri Sonucu: Dış Politika ve Yeni Yaklaşım Arayışları", Tiflis Devlet Üniversitesi, s.38
- Kalay, G. (2013). Soğuk Savaş Sonrası Eski SSCB Coğrafyasında Etnik ve Dinsel Çatışmalar, Ankara, Berikan Yayınları, s.34
- Kamladze, D. (2016). "Gürcistan'ın Jeopolitik Konumu", <https://www.radiotavisupleba.ge/a/tavisupali-sivrtse-davit-kamladze-saqartvelos-geopolitikurimdgomareoba>, 28.075.927.html (Erişim Tarihi:25 Ekim 2018), s.1
- Kanbolat, H. (2008). ‘‘Gürcistan’da İkinci Saakaşvili Dönemi ve Yükselen Siyasi Tansiyon’’, Stratejik Analiz, Cilt 8, Sayı 94, s.43
- Karabayram, F. (2007). ‘‘Rusya Federasyonu’nun Güney Kafkasya Politikası’’, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karagöz, E. (2010). Güneybatı Kafkasya Siyasal ve Sosyal Mücadeleler Tarihi, Park Kitap Yayınları, İstanbul, 72-75s
- Kartvelişvili, M. (2008). *Zviad Gamsakhurdia (Ştrikhebi politikuri Portretistvis)*. Tiflis: Amirani Yayınevi.
- Kaştan, Y. (2006). ‘‘Türkiye’de Demokratikleşme Hareketleri İçinde Sivil Toplum Örgütleri (1945- 1960) ’’, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, s.77-78
- Keskin, Ş. (2013). ‘‘Gürcistan’ın AB ve NATO Hayali’’, Yeni Türkiye 77, s.497, file:///C:/Users/acer/Desktop/Academia/Gurcistanin_AB_ve_NATO_Hayali.pdf .

Köktaş, N. A. (2015). Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme, *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, s. 97.

Lagvilava, L. (2020). Kara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Law Firm Glg Group, " 1989 yılın 9 Nisan'ın önemi", 9 Nisan 2018, <https://www.lawfirmglc.com/single-post/1989--9-april> (Erişim Tarihi: 9 Nisan 2018)

Local Elections Boost Alliance of Patriots' Ambitions for Parliamentary Polls" ., Civil Georgia, 21 June 2014 Erişim Tarihi 07.01.2022

Lovell, Stephen (2009). The Soviet Union: a very short introduction. Oxford: Oxford University Press Erişim Tarihi: 07.01.2022

Mandacı, N. (2012). "Avrupa'daki Radikal Sağ Partiler ve Balkanlı Kuzenleri: Çanlar Türkiye İçin Çalışıyor", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 33, s. 43

Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Merab Vachnadze, Vakhtang Guruli, Mikheil Bakhtadze, Sakartvelos istoria Udzelesi Droidan 1801 Wlamde (Gürcistan'ın Tarihi Eski Zamandan 1801 Yılına Kadar), Tiflis: Artanuji Yay, 2003, s.89.

Mert, O. (2004). Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 360s.

Mitchell, L. (2011). "Gürcü hükümeti Ivanishvili'den gerçekten korkuyor", *Netgazet Haber Ajanı*, <http://netgazeti.ge/opinion/11119/>, (Erişim Tarihi: 21 Ekim 2011)

Murat Kasab, "Gürcistan Tarihi". <http://www.gdd.org.tr/syf-Gurcistan-Tarihi>.

Murat Kasab, "Tarih" Gürcistan Dostluk Derneği, erişim 11 Eylül 2019, www.gdd.org.tr/sayfa.asp?id=3.

Narmania, D. (2009). "Gürcistan'da Ekonomik Politika: Liberalizasyon", *Kafkas Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (CIESR), Turkish Policy Quarterly*, s.120

- NATO, (2019). “Bireysel Ortaklık Eylem Planı” (Individual Partnership Action Plan-IPA), erişim 21 Ekim 2019, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49290.htm.
- Oktay, H. ve Cerrah, U. (2018). Uluslararası Politikada Kafkasya, Ankara: Hitabevi Yayınları-49, s. 27.
- Onay, Y. (2008). Rus Stratejisinin Mimarları, İlgili Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 256s.
- Oral, T. (2011). "Sovyetler Birliği Yönetimi Altında Gürcistan", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Oran, B. (2001). Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar 1980-2001, 2. Cilt, İstanbul: İletişim Yayınları
- Önal, B. (2012). “Türkiye-Gürcistan İlişkileri”, Uluslararası Kafkasya Kongresi, Kocaeli, Nisan 26-27, s. 500
- Öncü, Y. (2007). “Zviad Gamsahurdia”nın Hayatı”, erişim 1 Ekim 2019, <http://www.chveneburi.net/ozel-dosyalar/zviad-gamsahurdianin-hayati-h394.html>.
- Özbay, F. (2019). “Tarihsel Süreç İçerisinde Güney Osetya Sorunu”. BİLGESAM (Bilge İnsanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi), Erişim 14 Eylül 2019, <http://www.bilgesam.org/incele/999/-tarihsel-surec-icerisinde-guney-osetyasorunu/#.XbsFDOgzbIV>.
- Özbay, R. D. (2014). Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı Dünya ve Türkiye ile İlişkileri, İstanbul: İTO Yayın, s. 147.
- Özkoşar, B. (2011). “Ahıskalılara Yurda Dönüş Statüsü Verilmeye Başlanıldı”, <https://www.ahiska.net/makale/2278/110/ahiskalilara-yurda-donus-statusu-verilmeye-baslandi>, (Erişim Tarihi: 19 Ekim 2018)
- Pons, Silvio (2020). The Cambridge history of communism. Cambridge, Birleşik Krallık: Cambridge University Press Erişim Tarihi 07.01.2022

Pro-Russian Parties in Georgia's 2016 Parliamentary Election: A Growing Footprint?
Erişim Tarihi: 07.01.2022

Rasikov, M. (2018). ‘‘Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güney Kafkasya Politikası’’.
Ulusam, Sayı: 15.

Rodonia, N. (2009). ‘‘7 Kasım Olaylarında Kurbanların Vakası Strasburk İncelemesi’’,
Sarıkaya, Y. (2018). ‘‘Rusya Federasyonu’nun Gürcistan Politikası’’, (Ed.O. M.Öztürk
Shantadze, B. (2006). ‘‘Gürcistan’ın Komşuları ile İlişkileri ve Jeopolitik Etkinin
İncelenmesi’’, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, s,58, Bursa.

Shengelia, N. (2001). ‘‘Gürcistan’da Osmanlı Çalışmaları’’, *Chveneburi Kültürel
Dergisi*, Say.41, s. 10.

Silinger, L. (2015). "Gürcü Dili Dünyada En Zor Dillerden Beşincisi Oldu", (çev) Ani
Nemtsidze,[https://edu.aris.ge/news/qartuli-ena-msoflioshi-yvelaze-rtuli-
enebis-xuteulshimoxvda.html](https://edu.aris.ge/news/qartuli-ena-msoflioshi-yvelaze-rtuli-enebis-xuteulshimoxvda.html), (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2018)

Slider, D. (1995). Armenia, Azerbaijan and Georgia country studies, Glenn Curtis
(Ed.), Washington, D.C. US Government Printing Office, s. 160.

Sputnik Ajansı "Gürcistan Bayrağı En Kadim Bayrak Olarak Dünyada İkinci
Yerdedir", 14 Ocak 2016, [https://sputnik-
georgia.com/society/20160114/229790849.html](https://sputnik-georgia.com/society/20160114/229790849.html), (Erişim Tarihi: 10 Kasım
2018)

Svanidze, M. (2007). Türkiye Tarihi 1299–2000, Tbilisi: Artanujı Yayınları.

Şen, L. (2008). Türkiye ve Güney Kafkasya Gerçeğı, Ürün yayınları, Ankara, 205s.

Şimşek, N. (2015). ‘‘Bağımsızlık Sonrası Dış Politika Bağlamında Gürcistan ve
Gürcistan-Türkiye İlişkilerinin Boyutları’’, Yüksek Lisans Tezi, Turgut
Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 10.

Tabula, Haber Ajansı, ‘‘Seçimler, Seçim Tarihçesi’’,17 Ağustos 2016,
<http://www.tabula.ge/ge/elections-2016/history>, (Erişim Tarihi: 31 Eylül
2018).

- Tavkul, U. (2002). Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya, Ötüken Yayınları, İstanbul, s,61-62.
- Tsamalashvili, E. (2003). “Mikheil Saakaşvili ve Onun Vaatleri”, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/1532842.html>, (Erişim Tarihi: 30 Aralık 2018),s.1.
- Tsuladze, Z. (2011). “*Bidzina İvanişvili Politikadan Ne İstiyor ?*”, <https://www.amerikiskhma.com/a/georgia--politics-ivanishvili-132069328/536874.html>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)
- TURKEXIM, (2014), “Türkiye'nin Gürcistan'a Potansiyel, Tarım ve Gıda Ürünleri İhracatı” erişim 12 Eylül 2019, <http://www.ithalatihracat.biz/?pnum=763>
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. “Gürcistan'ın Siyasi Görünümü”. Erişim 11 Eylül 2019, <http://www.mfa.gov.tr/gurcistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa>.
- Uludağ, M. B. (2003). “Rusya ve Sovyetler Birliğinde Gürcüler ve Gürcistan”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 126.
- Ulvia, M. (2019). Sovyetler Birliği'nin Dağılmasından Sonra Türkiye-Gürcistan İlişkileri, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya
- Ural, S. ve Tokgöz, İ. (2011). “Bağımsızlıktan Kadife Devrime Gürcistan Dış Politikasında Türkiye'nin Yeri (1991 - 2004)”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 7, s. 123
- ve Y. Sarıkaya), *Uluslararası Mücadelenin Yeni Odağı Karadeniz*, Ankara: Platin Yayınları.
- Veliev, C. ve Alanlı, A. (2011). *Güney Kafkasya Toprak Bütünlüğü*, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji, Ankara , s.58
- Vernadsky, G. (2009). Rusya Tarihi, Çev.: D. Mızrak, E. Ç. Mızrak, Selenge Yayınları, İstanbul, 590s.
- Wordometers,GeorgiaPopulation,<http://www.worldometers.info/world-population/georgia-population/>, (ErişimTarihi: 28 Ekim 2018)

- Yapıcı, U. (2008). “Gürcistan Savaşı: Öncesi ve Sonrası”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 63, Sayı 03, s. 188
- Yenigün, C., Bolat, M. A., & Tanımı, S. (2010). Gürcistan: Yeni Dünyanın Doğu-Batı Sınırı. *Dünya Çatışmaları, Çatışma Bölgeleri ve Konuları*.
- Yeşilot, O. (2014). Hazar’dan Karadeniz’e Stratejik Bakış, İstanbul: Yeditepe Yayınları, s. 233.
- Yıldırım, H. (2011). "Güney Osetya Sorunu", (der.) Necati İYİKAN, Orta Asya-Güney Kafkasya Siyasi Gelişmeler 1991-2010, Hiperlink Yayınları:39, İstanbul, s.250

İNTERNET KAYNAKÇALARI

<http://www.bilgesam.org>

<http://news.bbc.co.uk>

<http://arsiv.ntv.com.tr>

<http://en.wikipedia.org>

[https://stringfixer.com/tr/United_National_Movement_\(Georgia\)](https://stringfixer.com/tr/United_National_Movement_(Georgia))

<https://old.civil.ge/geo/article.php?id=18484>

“Bakü-Supsa boru hattı açıldı, (18.04.1999)”, erişim 5 Ekim 2019, <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a433.aspx>.

Caucasus, 14.02.2011, <http://poli.vub.ac.be/publi/ContBorders/eng/>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Georgia_high_detail_map.png (erişim 11 Eylül 2019).

“Bush 150 bin Gürcü'ye konuştu”, erişim 10 Ekim 2019, <https://www.internethaber.com/bush-150-bingurcuye-konustu-1123705h.htm>.

“Bush: Georgia 'beacon of liberty’”, CNN, erişim 10 Ekim 2019, <http://edition.cnn.com/2005/WORLD/europe/05/10/bush.tuesday/>.

Çevre Eğitim Merkezi, erişim, 11 Eylül 2019, <http://eiec.gov.ge/%E1%83%97%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98/Water.aspx>.

Civil. ge, “parlamentis tsin opozitsiis tsinaaghmdag aksia gaimarta” (Meclis önüne muhalefete karşı eylem yapıldı), erişim 7 Ekim 2019, <http://civil.ge/ka/archives/130926>.

Eduard Shevardnadze: "sakhlsi !" (Evde) - 23 Kasım 2003, Şevardnadze'nin medya yaptığı istifa açıklaması, erişim 7 Ekim 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=NwVwEJhkUz4>.

İntermedia. ge (28 Aralık 2012), “Neden NATO?”, erişim 22 Ekim 2019, <http://intermedia.ge/%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%90/22717->

[%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%9B-%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%9D/22/](http://intermedia.ge/%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%9B%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%9D/22/).

“Javier Solana'nın Gürcistan Ziyareti”, Gazete: Gürcistan Cumhuriyeti (12.02.1997), erişim 5 Ekim 2019, http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/137554/1/Saqartvelos%20_Respublika_1997_N34.pdf.

“Gürcistan'ın nüfusu 2014 yılı verilerine göre”, erişim 11 Eylül 2019, <https://old.civil.ge/geo/article.php?id=30282>.

“Gürcistan”, İnsamer, erişim 12 Eylül 2019, https://insamer.com/tr/gurcistan_510.htm.

“Gürcistan Bilgi Notu, 24.3.2016”, erişim 10 Ekim 2019, <http://batum.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/254800>.

“Gürcistan'a Pasaportsuz Geçiş Başladı”, (10 Aralık 2011), erişim 13 Kasım 2019, <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/gurcistana-pasaportsuz-gecis-basladi-19573.html>

Gürcistan ve NATO Bilgi Merkezi, “Barışı Koruma Misyonları”, erişim 10 Ekim 2019, <http://infocenter.gov.ge/nato-peacekeeping-missions/>.

“Gürcistan Cumhurbaşkanlık Adaylık Kayıtları Son Buldu”, 23 Eylül 2018, <https://1tv.ge/news/vinarian-saqartvelos-prezidentobis-kandidatebi-cesko-m-registraciis-procesi-daasrula/> (Erişim Tarihi:)

“Gürcistan yasanma haberci” Gürcistan Cumhuriyeti ile Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı arasındaki dostluk ve işbirliği hakkında, erişim 5 Ekim 2019, <https://matsne.gov.ge/document/view/1215248?publication=0>.

“Gürcistan Bilgi Notu, 24.03.2016”, erişim 24 Ocak 2020, <http://batum.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/254800>

Gürcistan Hükümetinin Yapısı, Yetki ve Faaliyet Kuralları Hakkında Gürcistan Yasasında Yapılan

Değişiklikle”. 24 Aralık 2004, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32908?publication=0>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

“Gürcü Yazar ve Siyasetçi Zviad Gamsakhurdia”, erişim 1 Ekim 2019, <http://www.rusen.org/gurcuyazar-ve-siyasetci-zviad-gamsakhurdia/>.

Gürcistan Merkezi Seçim Merkezi, 28 Ekim 2018, <http://results.cec.gov.ge/>, (Erişim Tarihi: 28 Ekim 2018)

“Gürcistan ve NATO”, erişim 20 Ekim 2019, <http://infocenter.gov.ge/nato-summits/>.

“Küresel Politikanın Kilit Aktörleri, Gürcistan”, https://docplayer.biz.tr/7017811-Kuresel-politikaninkilit-aktorleri.html#show_full_text.

“Saakashvili Sets Priorities to New Foreign Minister”, erişim 10 Ekim 2019, <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=11013>.

Saakashvili, “Bükreş’te Avrupa Parlamentosunun 21. Zirvesinde yaptığı konuşma”, erişim 10 Ekim 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=kQ2lB98X70E>

“Sakartvelo natoshi miiltvis”, erişim 20 Ekim 2019, <https://old.civil.ge/geo/article.php?id=2249>.

“Süleyman Demirel Tiflis’te”, Gazete: Gürcistan Cumhuriyeti (31.07.1992), erişim 10 Kasım 2019, http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/10072/1/SakartvelosRespublika_1992_N143.pdf.

Suğun Şıvga Keleş, İzmir Ticaret Odası, erişim 13 Kasım 2019, http://www.izto.org.tr/portals/0/pusuladergisi/2014/01subat_gurcistan.pdf.

“Mikheil Saakaşvili Bir Suçlu Olarak Cinayet İşİ Kaldırıldı”, 28 Haziran 2014, Trialeti, <http://trialeti.ge/?p=4187>, (Erişim Tarihi: 31 Eylül 2018)

Mikheil Saakaşvili: İvanişvili Hayatında bu Kadar Dürüst Olmamıştır, 25 Temmuz 2018 <https://commerciant.ge/ge/post/mixeil-Saakaşvili-amdeni-simartle-ivanishvils-tavis-cxovreBASHI-arutqvams>, (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018)

Merkezi Seçim Komisyonu’nın Resmi Sitesi, Uluslararası Gözlemci Kayıt Listesi, 15 Ekim 2018,

<http://cesko.ge/geo/list/show/114190-2018-tslis-28-oqtombris-saqartvelos-prezidentis-archevneBistvistseskoshi-registrirebuli-saertashoriso-damkvirvebeli-organizatsiebi>, (Erişim Tarihi: 25 Ekim 2018)

MSK, <http://cesko.ge/geo/elections/2018>, (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018)

MSK, 23 Eylül 2018, kaynak: <http://cesko.ge/geo/list/show/114936-2018-tslis-28-oqtombrisarchevneBistvis-25-prezidentobis-kandidatia-registrirebuli>, (20 Ekim 2018)

NATO Bilgilendirme Merkezi, “Önemli Tarihler”, , erişim 21 Ekim 2019, <http://infocenter.gov.ge/nato-important-dates/#1>.

“NATO Final Satement”, Meeting of the North Atlantic Council at the level of Foreign Ministers held at NATO Headquarters, Brussels, erişim 22 Ekim 2019, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_81943.htm?mode=pressrelease.

"Aslan Kaçtı Acara Özgür Oldu" Acara İnkılabından 14 sene Geçiyor, 06 Mayıs 2018, <http://rustavi2.ge/ka/news/103263> (Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2018)

Giorgi Margvelaşvili Biblograf, <https://www.president.gov.ge/ka-GE/prezidenti/biografia.aspx>, (30 Ekim 2018)

'Zviad Gamsakhurdia'', erişim 1 Ekim 2019, https://tr.qwertyu.wiki/wiki/Zviad_Gamsakhurdia.

“Portre: Bidzina İvanişvili”, Aljazeera, 28 Mart 2013, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/portre-bidzinaivanisvili>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

Türksam, 15.02.2011, <http://www.turksam.org/tr/a1886.html>

Kasap, “Tarih”. Gürcistan Dostluk Derneği, erişim 26 Ekim 2019, <http://www.gdd.org.tr/sayfa.asp?id=3>

Resmi parlamento sitesi, <http://parliament.ge/ge/>, (Erişim Tarihi 17 Ekim 2018)

Resmi Cumhurbaşkanlığı sitesi <https://www.president.gov.ge/ka-GE/saqartvelo/saqartvelos-shesakheb.aspx>, Gürcistan Tarihi, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

24 Saat, Gürcistan Milli Kütüphanesi, "Gül DevrimindeSivil Toplumun Rolü",13 Mays 2003, <http://www.nplg.gov.ge/gsd/>, (Erişim Tarihi: 13 Ekim2018)

“TANAP, Dünyanın Konuştuğu proje”, erişim 5 Aralık 2019, <https://www.tanap.com/>

Tazo Kupreışvili, “Zurabişvili Ninotsminda Ermenilerine: Saakaşvili Türklere Vatandaşlık Dağıtmış Size -Yok”, 03 Ekim 2018, <http://netgazeti.ge/news/308517/>, (Erişim Tarihi: 19 Ekim 2018)

“Ağustos Savaşının Beşinci Yıl Dönümünde Gürcü-Rus Paradigması”, Amerika Sesi, 7 Ağustos 2013, <https://www.amerikiskhma.com/a/russia-georgia-war-fifth-niversary/1724816.html>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

28 Ekim Cumhurbaşkanlık Seçimleri Ön Sonuçlar, <https://on.ge/elections/2018/results> (Erişim Tarihi: 30 Ekim 2018)

VERS, <https://www.versia.ge/index.php/2013-07-31-11-22-56/item/4969>, 14 Temmuz 2017 (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018)

“Hükümet Değişilmesi ile “Omega Grupun” ilişkileri nedir? ”, PrimeTime Gazetesi, 1 Ekim 2018, <http://kvira.ge/424027>, (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018)

DİĞER KAYNAKÇALAR

DEİK, (2012) “Gürcistan Ülke Bülteni”, s. 8, web: <file:///C:/Users/acer/Desktop/Academia/gurcistanulke-bulteni.pdf>.

Saakaşvili Acara’nın Silahsızlaşmasını Talep etti, “Axali Taoba” Gazete, 19 Mart 2004, № 77 (1521)

